

T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI

ORTAOKUL 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
DAVRANIŞLARI İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

GAYE GÜLENAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, 2019

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
DAVRANIŞLARI İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa OTRAR**

**Gaye GÜLENAY
Yüksek Lisans Tezi**

Haziran, 2019

TEZ TESLİM ve ONAY TUTANAĞI

KONU: Ortadokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Davranışları ile Ötnel İyi Olur Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

ONAY:

Doc. Dr. Mustafa OTRAR

(Danışman)

(İmza)

Doc. Dr. Dilara DEMİRBULAK

(Üye)

(İmza)

Doc. Dr. Ahmet KATILMIŞ

(Üye)

(İmza)

TESLİM EDEN

: Gaye GÜLENAY

TEZ SAVUNMA TARİHİ

27/06/2019

TEZ ONAY TARİHİ

27/06/2019

ÖZET

ORTAOKUL 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME DAVRANIŞLARI İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Gaye GÜLENAY

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Haziran – 2019, 115 + xv Sayfa

İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen bu araştırmanın genel amacı, ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde bulunan ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, rastgele (random) oransız küme örnekleme yöntemiyle belirlenen, 10 devlet ortaokulunda okuyan 310 kız, 296 erkek toplam 606 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma için kişisel bilgi toplama formu, ölçek olarak Eryılmaz (2009)’ın geliştirdiği “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖİÖÖ)” ve Çolakkadıoğlu ve Güçray (2007)’ca geliştirilmiş olan “Ergen Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)” kullanılmıştır.

EKVÖ özsayı alt boyutu ile EÖİÖÖ yaşam doyumu, olumlu duygular, aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkiler pozitif ve manidar bulunmuştur. EKVÖ ihtiyatlı seçicilik ile EÖİÖÖ yaşam doyumu, aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum, olumlu duygular puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkiler pozitif ve manidar bulunmuştur. EKVÖ sorumluluktan kaçma ve panik puanları ile EÖİÖÖ olumlu duygular, yaşam doyumu, aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkilerde

doyum puanları ve öznel iyi oluş genel puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı saptanmıştır. EKVÖ umursamazlık alt boyutu ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkilerde doyum, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı saptanırken, yaşam doyumu alt boyutu arasındaki ilişki pozitif ve manidardır.

Ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında cinsiyet, anne-baba mesleği, hanedeki kişi sayısı ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmazken; yaş, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, aile yapısı, algılanan ekonomik seviye değişkenleri için anlamlı fark bulunmuştur. Öte yandan EKVÖ puanlarında yaş, aile yapısı, hanedeki kişi sayısı, algılanan gelir düzeyi ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamışken; cinsiyet, baba mesleği, anne mesleği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi değişkenleri için çeşitli anlamlı farklılıklara rastlanmıştır.

Sonuçlar araştırmanın amaçları doğrultusunda tartışılmış ve sonuçlara uygun çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öznel İyi Oluş, Karar Verme.

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DECISION MAKING BEHAVIOURS AND SUBJECTIVE WELL-BEING OF THE ELEMENTARY SCHOOL 7TH AND 8TH GRADE STUDENTS

Gaye GÜLENAY

Master Thesis, Education Administration and Inspection

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa OTRAR

June - 2019, Page: 115 + xv

The main aim of this research, carried out by correlational model, is to analyze the correlation between the Elementary School 7th and 8th Grade adolescent students' subjective well-being levels and decision making behaviours. Sample is created by the 8th Grade students in Üsküdar, Istanbul. Sampling consists of 310 girls and 206 boys, in total 606 adolescents attending 10 different public schools chosen randomly by unproportional cluster sampling model. Data were gathered through personal information form and two scales "Adolescent Subjective Well-Being Scale" developed by Eryılmaz (2009) and "Adolescent Decision Making Scale" developed by Çolakkadıoğlu and Güçray (2007).

Positive significant correlations were found between the Adolescent Decision Making Scale self-esteem subdimension and the Adolescent Subjective Well-Being Scale relationship satisfaction within the family members and with the other important ones, life satisfaction and positive emotions subdimension points. There is a meaningful correlation between the Adolescent Decision Making Scale prudent selectivity subdimension and the Adolescent Subjective Well-Being Scale relationship satisfaction within the family members and with the other important ones, positive emotions, life

satisfaction subdimension points and subjective well-being total points. It has been identified that there is no significant correlation between the Adolescent Decision Making Scale panic and escaping from responsibility subdimensions and the Adolescent Subjective Well-Being Scale relationship satisfaction within the family members and with the other important ones, positive emotions, life satisfaction subdimension points and subjective well-being total points. Even though it has been identified that there is no meaningful correlation between the Adolescent Decision Making Scale indifference subdimension and the Adolescent Subjective Well-Being Scale relationship satisfaction within the family members and with the other important ones, positive emotions, life satisfaction subdimension points and subjective well-being total points, it has been identified that there is a meaningful correlation with the life satisfaction subdimension.

The obtained results show that there is no meaningful difference in the adolescents' subjective well-being conditions with regards to the variables of mother and father occupation, gender, number of household and birth order whilst a meaningful difference has been identified for the variables of the family structure, age groups and perceived income level. As the comparison analyses are examined, no significant difference was detected in the Adolescent Decision Making Scale points for the variables of gender, family structure, number of household, perceived income level and birth order, various significant differences were encountered for the variables of gender, father occupation, mother occupation, father education level and mother education level.

Conclusions are discussed in the direction of the research aims and various proposals are given fitting with the results.

Key Words: Subjective Well-Being, Decision Making.

TEŞEKKÜR

Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki korelasyonun incelenmesi üzerine olan araştırma konumun belirlenmesinde beni yönlendiren Prof. Dr. Halil EKŞİ'ye şükranlarımı sunarım.

Öğretmenlik mesleğimin ilk yıllarında tanıma şerefine nail olup meslek ve eğitim hayatım boyunca her daim fikrini aldığım, tez araştırmalarımı yaptığım süre içerisinde bana desteğini tüm özverisiyle sunan, beni özenle yönlendirerek bana yeni ufuklar açan tez danışmanım, kıymetli hocam Doç. Dr. Mustafa OTRAR'a minnettar kalacağımı tüm içtenliğimle belirtmek isterim.

Uzakta olmayı ulaşmaya engel görmeyerek tezimi yazma sürecinde bana samimiyetle destek ve motivasyon sağladığı için değerli arkadaşım Uz. Psk. Dan. Yasin YARAR'a müteşekkirim.

Sevgili ailem, annem ve babam Mübeccel ve Emin GÜLENAY ile Canım Ağabeyim Levent GÜLENAY'a en başından beri sabırla yanımda oldukları ve sevgilerini hep hissettirdikleri için şükran duyarım. Onların emekleri üzerimde olmadan bugünüm bu kadar güzel olmazdı...

Gaye GÜLENAY

Haziran, 2019

İstanbul

*Teyzem Müjgan YENİ'ye,
Okumamı en çok O istediği için...*

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZALARI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.1.1. Alt Problemler.....	2
1.2. Amaç	2
1.3. Önem.....	3
1.4. Sayıtlılar.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER	5
2. Öznel İyi Oluş ve Karar Verme Hakkında Alanyazın	5
2.1. Öznel İyi Oluş	5
2.1.1. Öznel İyi Oluş Hakkında Alternatif Kuramlar.....	8
2.1.1.1. Amaç Kuramı.....	8
2.1.1.2. Etkinlik Kuramı	9
2.1.1.3. Akış Kuramı.....	10
2.1.1.4. Tavan-Taban ve Taban-Tavan Kuramları.....	11
2.1.1.5. Yargı Kuramı	12
2.1.1.6. Sabit Nokta Kuramı	13
2.1.1.7. Dinamik Denge Kuramı.....	13
2.1.1.8. Uyum Kuramı	14
2.1.1.9. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı	14

2.1.1.10. Mutluluğu Anlamlandırma Yaklaşımı	15
2.1.2. Ergen Öznel İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Araştırmalar.....	16
2.1.2.1. Yurtdışında İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Araştırmalar..	16
2.1.2.2. Yurtiçinde İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Araştırmalar....	17
2.2. Karar Verme.....	18
2.2.1. Karar Verme Süreci.....	19
2.2.2. İyi Bir Kararın Özellikleri.....	22
2.2.3. Karar Verme Hakkında Çeşitli Kuramsal Yaklaşımlar.....	24
2.2.3.1. Sosyal-Bilişsel (Social Learning) Kuram	24
2.2.3.2. Çatışma Kuramı	26
2.2.3.3. Bağımlı Karar Verme	27
2.2.3.4. Tip Kuramı	28
2.2.4. Karar Verme Stilleri ve Stratejileri	29
2.2.5. Ergenlerde Karar Verme Hakkında Yapılan Çeşitli Araştırmalar	33
2.2.5.1. Yurtdışında Karar Verme Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar	33
2.2.5.2. Yurtiçinde Karar Verme Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar	38

BÖLÜM III

YÖNTEM	40
3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	40
3.3. Veri Toplamada Kullanılan Araçlar.....	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	41
3.3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖİÖÖ).....	41
3.3.3. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ).....	41
3.4. Verilerin Toplanması ve Uygulanması Süreci	42
3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlama Süreci	42

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA.....	44
4.1. Kişisel Bilgi Formuna Ait Bulgular	44
4.2. Ergen Öznel İyi Oluş Durumlarına Ait Bulgular	49

4.3. Ergenlerde Karar Verme Davranışlarına İlişkin Bulgular	64
4.4. Ergen Öznel İyi Oluş Durumları ve Karar Verme Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçlarına Ait Bulgular	76

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1. Sonuç.....	79
5.2. Öneriler	84

KAYNAKÇA	88
-----------------------	----

EKLER	113
EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	113
EK 2. EÖİÖÖ	114
EK 3. EKVÖ	114

ÖZGEÇMİŞ	115
-----------------------	-----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üç Basamaklı Düşünce Sürecini Gösteren Tablo	20
Tablo 2. Otomatik ve Eleştirel Düşüncenin Karar Verme Sürecinde Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo.....	24
Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler.....	44
Tablo 4. Yaş Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	44
Tablo 5. Baba Meslek Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	45
Tablo 6. Anne Meslek Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	45
Tablo 7. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Tanımlayıcı Değerler	46
Tablo 8. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Tanımlayıcı Değerler	46
Tablo 9. Aile Yapısı Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	47
Tablo 10. Algılanan Ekonomik Seviye Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	47
Tablo 11. Hanedeki Toplam Kişi Sayısı Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	47
Tablo 12. Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler	48
Tablo 13. EÖİÖÖ için Tanımlayıcı Değerler	48
Tablo 14. EKVÖ için Tanımlayıcı Değerler	49
Tablo 15. EÖİÖÖ Puanlarının Cinsiyet Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	49
Tablo 16. EÖİÖÖ Puanlarının Yaş Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	50
Tablo 17. Aile İlişkilerinde Doyum Puanlarına Yönelik Scheffe Çözümlemesini Gösteren Tablo.....	51
Tablo 18. EÖİÖÖ Puanlarının Baba Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo.....	52
Tablo 19. EÖİÖÖ Puanlarının Anne Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo.....	53

Tablo 20. EÖİÖÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	54
Tablo 21. EÖİÖÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	55
Tablo 22. Olumlu Duygular ve Aile İlişkilerinde Doyum Puanlarına Yönelik Scheffe Çözümlemesini Gösteren Tablo.....	56
Tablo 23. Olumlu Duygular ve Aile İlişkilerinde Doyum Alt Boyut Puanları ve Toplam Puan için Scheffe Çözümlemesini Gösteren Tablo	57
Tablo 24. EÖİÖÖ Puanlarının Aile Yapısı Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo.....	58
Tablo 25. Olumlu Duygular Puanlarına Yönelik LSD Çözümlemesini Gösteren Tablo	59
Tablo 26. EÖİÖÖ Puanlarının Algılanan Ekonomik Seviye Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	60
Tablo 27. Anlamlılık Bulunan Alt Boyut ve Toplam Puanları için Scheffe Testi Çözümlemesini Gösteren Tablo.....	61
Tablo 28. EÖİÖÖ Puanlarının Hanedeki Kişi Sayısı Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	62
Tablo 29. EÖİÖÖ Puanlarının Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Grupları Arasında Karşılaştırılmasını Gösteren Tablo	63
Tablo 30. EKVÖ Puanlarının Cinsiyet Grupları Arasında Karşılaştırılması	64
Tablo 31. EKVÖ Puanlarının Yaş Grupları Arasında Karşılaştırılması	65
Tablo 32. EKVÖ Puanlarının Baba Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması	66
Tablo 33. EKVÖ Puanlarının Anne Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması	67
Tablo 34. EKVÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması	68
Tablo 35. Özsaygı Alt Boyut Puanları için Sheffe Çözümlemesini Gösteren Tablo	69
Tablo 36. EKVÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması	70

Tablo 37. Sorumluluktan Kaçma ve Umursamazlık Alt Boyut Puanları ve Toplam Puan için Scheffe Çözümlemesini Gösteren Tablo	71
Tablo 38. EKVÖ Puanlarının Aile Yapısı Grupları Arasında Karşılaştırılması	72
Tablo 39. EKVÖ Puanlarının Algılanan Ekonomik Seviye Grupları Arasında Karşılaştırılması	73
Tablo 40. EKVÖ Puanlarının Hanedeki Kişi Sayısı Grupları Arasında Karşılaştırılması	74
Tablo 41. EKVÖ Puanlarının Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Grupları Arasında Karşılaştırılması	75
Tablo 42. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Özsaygı Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler...	75
Tablo 43. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ İhtiyatlı Seçicilik Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler	76
Tablo 44. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Panik Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler	77
Tablo 45. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Sorumluluktan Kaçma Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkileri Gösteren Tablo.....	77
Tablo 46. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Umursamazlık Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler	78

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	: Aktaran
APA	: American Psychological Association
Çev.	: Çeviren
diğ.	: Diğerleri
DOI	: Digital Object Identifier
Ed.	: Edition
EKVÖ	: Ergenlerde Karar Verme Ölçeği
EÖİÖÖ	: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği
HAYEF	: Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi
HYB	: Hekimler Yayın Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
YKV	: Yargılama ve Karar Verme

BÖLÜM I

GİRİŞ

Diener (2001)'a göre, pozitif psikoloji kapsamında bulunan en önemli kavramlardan biri öznel iyi oluştur. Bu kavram duygusal ve bilişsel bileşenlerden oluşan doyumun öznel halini içerir. Gable ve Haidt (2005) ise öznel iyi oluşu, tek tek kişilerin ya da toplulukların potansiyellerini, güçlü ve pozitif yönlerini etkili olacak şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olan tüm öğeleri inceleyen bir psikoloji disiplini olarak tanımlar. Bu kavram, bireyin hayatının kişisel bir değerlendirmesini ve bu değerlendirmeye dair bir sonuca ulaşmasını içerir. Öznel iyi oluşun üç unsuru vardır; bunlar olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumudur. Öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni yaşam doyumunu unsurdur. Kişinin hayatında kendini mutlu eden deneyimleri, kendini mutsuz eden deneyimlere göre daha çok ise bireyin öznel iyi oluş seviyelerinin yüksek olduğuna ilişkin değerlendirmede bulunulabilir. Umut, onur, ilgi, neşe, güven gibi duygular olumlu duygulanımın; suçluluk, hüzn, nefret, öfke gibi duygular olumsuz duygulanımın göstergeleridir (Myers ve Diener 1995).

Öznel iyi oluşun kişinin içinde bulunduğu yaşam döneminin kendine özgü özelliklerinden de etkilenmesi olasıdır. Kulaksızoğlu (2016), ergenliğin çocukluk sonrası, yetişkinlik öncesi geçirilen bir ara dönem olduğunu belirtmiştir. Fischhoff ve diğ. (1999), ergenliği fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal büyümenin ve değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak tanımlamaktadır. McKnight, Huebner ve Suldo (2002), ergenlik dönemindeki gençlerin, yoğun şekilde duygusal ve fiziksel değişimler geçirdiklerini ifade etmektedir. Ergenler bu dönem içerisinde karşılaştıkları olumlu veya olumsuz deneyimler sebebiyle çevrelerine uyum sağlamakta zorluk yaşayabilirler. Ergenlerin yaşadıkları bu değişimler onların gelişimleri için gerekli olurken diğer taraftan da onların uyum sorunları yaşamalarına sebep olabilmektedir. Ergenlerin bu dönem içerisinde geliştireceği olumsuz davranışlar gelecek hayatlarında sorumluluklarını yerine getirirken problem yaşamalarına sebep olabilmektedir.

Byners (1998)'e göre, her insanın gün içerisinde karar vermesini gerektirecek pek çok durum olabilir. Alınan kararların çeşitliliği ne kadar farklı olsa da içerikleri ortak bir yapıya sahiptir. Bu ortak yapı, kişinin nasıl karar verdiği ile ilgilidir. Kişi seçeneklerini belirledikten sonra, kendisini istediği sonuca götürecek sonucu belirlemede başarılı

oluyorsa hayatından duyduğu doyum artacaktır. Kişinin hayatında başarılı olmasının bir yolu da kişinin kendisini istediği sonuca götürebilecek seçeneği diğerlerinden ayırt edebilmesine bağlıdır. Etkili karar verme konusunda yeterli beceriye sahip olmayan kişilerin hayatlarında olumsuz deneyimler yaşama olasılığı daha fazladır. Çolakkadıoğlu (2012), karar verme davranışının ergenlik dönemindeki birey için kimlik gelişimi açısından önemli bir nokta olduğunu belirtmektedir. Etkili karar verebilme becerisine sahip olan ergenler kimlik oluşturmada zorluk yaşamazken, diğerleri bu dönemin sonunda kimlik karmaşası yaşayabilmektedir. Deniz (2002), karar verme davranışını etkileyen, kişinin içinde bulunduğu sosyal ve bireysel koşulların göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Kişinin kendini gerçekleştirebilmesi ve yaşadığı hayattan doyum alması için etkili kararlar alabilmesi gerekir. Bu becerinin kazanılması için kişiye yardımcı olunmalıdır.

1.1. Problem

Gerçekleştirilen araştırma içinde “Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile karar verme davranışları arasında ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

1.1.1.Alt problemler

1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖİÖÖ) ve Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ) puanları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
2. EÖİÖÖ puanları demografik özellikleri açısından (cinsiyet, yaş, baba mesleği, anne mesleği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, aile yapısı, algılanan ekonomik seviye, hanedeki toplam kişi sayısı, doğum sırası) gösterdiği farklılıklar anlamlı mıdır?
3. EKVÖ puanları demografik özellikleri açısından (cinsiyet, yaş, baba mesleği, anne mesleği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, aile yapısı, algılanan ekonomik seviye, hanedeki toplam kişi sayısı, doğum sırası) gösterdiği farklılıklar anlamlı mıdır?

1.2. Amaç

Çalışmanın genel amacı İstanbul ili, Üsküdar ilçe sınırları dahilinde öğrenimine devam eden ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin öznel iyi oluş durumları ve karar verme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ergenlik insan hayatının yetişkinliğe geçmeden hemen önceki önemli bir evresidir. Çocukluk evresinden çıkmış olan ama kendi sorumluluğunu da tam olarak üstlenemeyen, ailesinden ya da kendi bakımı ile ilgilenen yetişkinlerden tam bağımsız hareket edemeyen bu yaş grubu ergenlerimiz, ülkemiz eğitim sistemi sebebi gerektirdiğince, ileriye dönük kararlardan bir kısmını, özellikle de meslek seçimi ve eğitim hayatı ile ilgili olanları bu dönemde almak durumundadır. Bir o kadar da kendi potansiyelini ortaya çıkarmaya yönelik spor ve sanat dallarında seçim yaparken, okul içinde ya da dışında arkadaş edinirken, boş vakitlerini nasıl değerlendireceğini düşünürken, kendiyle ve çevresiyle ilgili bir takım kararlar almak durumundadır. Ergen bireylerin bu yaşlarda aldıkları kararlar geleceklerini yönlendirmede ve yetişkin kimliklerini belirlemede önemli bir zemin oluşturmaktadır. Bu zeminin sağlam atılması gencin geleceğini arzu ettiği gibi tasarlamasına ve bu hedefe ulaşmakta doğru adımlar atarak gayret göstermesine yardımcı olacaktır.

Araştırma sonucunda ulaşılan bilgilerin yeni araştırmalara veri sağlayacağı, okul rehberlik hizmetlerine katkı sunacağı ve bu bağlamda okul yöneticilerinin yönetim işlevlerinin etkili hale gelmesine destek olacağı umulmaktadır.

1.4. Sayıtlar

Öğrencilerin araştırma esnasında uygulanan ölçeklerde yer alan sorular için verdikleri yanıtlar gerçek düşünce ve görüşleri ile uyumludur.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- Zaman açısından 2016-2017 öğretim yılı ile
- İstanbul ili Üsküdar ilçesinde devlet ortaokullarında öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile
- “Kişisel Bilgi Formu”, “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği” ve “Ergenlerde Karar Verme Ölçeği”nden elde edilen verilerle

- amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel çözümleme teknikleri ile limitlidir.

1.6. Tanımlar

Öznel İyi Oluş: Öznel iyi oluş, kişinin bilişsel değerlendirme yoluyla edindiği yaşam doyumu yargısı ile deneyimlediği olumlu duyguların çokluğunu ve olumsuz duygularının azlığını ifade eder (Diener, 2001).

Karar Verme: Karar verme, belli bir amaca ulaşabilmek adına gerekli bilgiyi toplama ve var olan seçenekler arasından en uygun olanı seçmektir (Güçray, 2001).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER

2. Öznel İyi Oluş ve Karar Verme Hakkında Alanyazın

Bu bölümün kapsamında öznel iyi oluş kavramı ve kuramlarına, karar verme kavramı ve kuramlarına ve bu alanlarda yapılmış çeşitli araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Öznel İyi Oluş

Ruh sağlığı kuramları ve araştırmaları çoğunlukla kişilerde oluşan, rahatsızlık veren duygulara odaklanmıştır. Ancak 1950’li yıllarda pozitif psikoloji akımı ile olumlu duygular ve iyilik halinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili bireyin uygun düzeyde işlev göstermesine katkı sağlamak amacıyla yeni sayılabilecek çalışmalar başlamıştır. Sözkonusu bu çalışmalar ışığında, Pozitif Psikoloji ana başlığı altında, psikolojik iyi oluştan farklı olarak, bireylerin güzel olarak adlandırabilecekleri duygular yaşamalarına ve bilişsel olarak iyi bir yaşam sürmelerine önem veren “Öznel İyi Oluş” kavramı gelişmeye başlamıştır. Bireylerin mutlu olmalarına bilimsel isim veren öznel iyi oluş kavramını psikolojik iyi oluş kavramından ayıran en temel nokta, hedonizme (haz almaya) dayanmasıdır (Hefferon ve Boniwell, 2011). Hedonistik filozoflara göre, bireylerin mutlu olmaları için isteklerinin doyuma ulaşması ve olumlu duygular yaşamaları gerekmektedir (Boniwell, 2012). Mutluluk kavramını ise bilimsel olarak ilk kez öznel iyi oluş olarak ifade eden bilim insanı ise Wilson’dur (1967). Ancak bu kavramı sistemli olarak ele alan ve geliştiren Diener olmuştur. Diener (2009), öznel iyi oluşun hem duyuşsal hem de bilişsel bir yapıdan oluşması gerektiğini belirterek üç önemli kavrama dikkat çekmektedir; a) öznel olması b) pozitif olması c) kişinin tüm yaşamının genel olarak değerlendirilmesi. Öznel olması ile bireyin kendi subjektif değerlendirmelerini içermesi ve nesnel şartları içerecek öğelere yer vermesi gerektiği belirtilmektedir. Öznel iyi oluş, bazen mutluluk kavramı için de kullanılır ve üç bileşenden oluşur: yaşam doyumu, pozitif ruh halinin mevcudiyeti ve negatif ruh halinin noksanlığı (Ryan ve Deci, 2001). Wang ve diğ. (2012), mutluluğun kişinin

hayatındaki en önemli amaçlardan biri olduğunu; haz, doyum, sevgi gibi kavramlarla birlikte açıklanabileceğini belirtir.

Öznel iyi oluşun duyuşsal alanında yer alan olumlu duygulanım, bireylerin yaşamlarında yer alan olumlu duyguların sıklığı ve yoğunluğu ile ilgili ifade edilmektedir. Negatif duygular ise olumsuz duygulanım içerisinde yer almaktadır. Bilişsel yönü betimleyen yaşam doyumunu ise bireylerin kendi yaşamlarına yönelik genel değerlendirmeleri anlamına gelmektedir. Bu bağlamda öznel iyi oluş kavramı; bireylerin yaşamlarında yer alan olumlu duygulanımların daha sık ve yoğun yaşaması, olumsuz duygulanımların ise daha az yaşaması ve yaşamlarından daha fazla doyum elde etmesini ifade etmektedir (Myers ve Diener, 1995; Diener ve diğ., 1999; Diener, 2001).

Eryılmaz (2012a)'a göre, ergen mutluluğunun içinde de üç boyut bulunmaktadır. Bunlar pozitif duygular, negatif duygular ve yaşam doyumundan oluşmaktadır. Bu üç bileşen öznel iyi oluş kavramını oluşturmaktadır. Mutluluk ve öznel iyi oluş birbiri yerine kullanılabilen iki kavramdır. Diener (2001), öznel iyi oluşu, mutluluğun kavramsallaştırılmış hali olarak tanımlamaktadır. Tuzgöl-Dost (2004)'a göre, öznel iyi oluş kavramı mutluluk yerine de kullanılmaktadır. İyi olma hali, yaşam doyumunu ve hayat kalitesi, psikolojik iyi oluş gibi kavramlarla da içerik bakımından benzerlik göstermektedir. Stanovich (2009)'e göre, bir insanın mutluluğu ve iyi oluşu en önemli insani değerlerden olan akılcılıkla doğrudan ilişkilidir.

Eckman'a (2003) göre, temel altı duygu vardır. Bunlar; öfke, nefret, korku, sevinç, üzüntü ve şaşırma olarak ifade edilmektedir. Bu duyguların beşi negatif olup sadece biri pozitif duygudur. Bu temel duygular incelendiğinde beş duygunun içinde karamsarlığı çağrıştıracak ve bireylerin öznel iyi oluş durumlarını negatif yönde etkileyecek olumsuz duyguların da olduğunu, sadece sevinç duygusunun bireylerin öznel iyi oluş durumlarını artıracak olumlu bir duygu olduğu gözlemlenmektedir. Bu perspektiften bakan bilim insanları, negatif duygular bu kadar çok iken insanın nasıl mutlu olabileceği üzerine çalışmışlardır. Fredrickson (2001, 2009)'un çalışmaları bu konuyu aydınlatıcı özelliktedir. Fredrickson (2001)'a göre, olumlu duygular bireylerin düşünce ve hareket alanlarını genişletmekte ve negatif duyguların azalarak yok olmasına sebep olduklarını belirtmektedirler. Genişletme ve geliştirme kuramı ışığında Fredrickson (1998), bireyler olumlu duygulardan birini hissettiklerinde zihinde bir genişleme meydana geldiğini ve böylece alışılmışın dışında düşünmeye başladıklarını ileri sürmektedir. Tüm bunlara ek olarak olumlu duyguların yaşanmasının, bireylere ihtiyaç

duyabileceği sosyal ve psikolojik kaynakları inşa edebilme gücü verdiği, ayrıca olumlu duyguların telafi etme gibi bir özelliği olduğu da ifade edilmektedir (Fredrickson ve Joiner, 2002). Örneğin öfke, kızgınlık vb. gibi olumsuz duygular hissedildiğinde, olumlu duyguları deneyimleyebilmek birey için fiziksel sağlığını yeniden dengeleyebilecek bir telafi mekanizması oluşturmaktadır (Fredrickson ve Levenson, 1998). Sonuç olarak bireylerin sevgi, huzur, eğlence, keyif gibi olumlu duyguları yaşamaları, onların olumsuz duygulardan kurtulmalarına ve öznel iyi oluş düzeylerini artırmalarına yardımcı olmaktadır (Satıcı, 2016).

Öznel iyi oluş kapsamındaki olumlu ve olumsuz duygulanımlar birbirinin karşıtı olarak değerlendirilmemektedir. Ancak bu durum, öznel iyi oluşta olumlu duygulanım yaşayan birinin, aynı oranda olumsuz duygulanım yaşayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü olumlu ve olumsuz duygulanımların birbirinden bağımsız ayrı bir yapıya sahip oldukları belirtilmektedir (Watson ve diğ., 1988). Ayrıca bu kapsamda yer alan farklı bir alt boyut olarak yaşamdan doyum alma da bu duygulanımlardan farklı bir yapı sergilemektedir (Lucas, Diener ve Suh, 1996). Öznel iyi oluşta kognitif alanı meydana getiren yaşam tatmini ile kişinin geçmiş ve şu anki yaşamının tamamına yönelik kendisini değerlendirmesi sonucunda elde ettiği tatmin olma düzeyi vurgulanmaktadır (Diener, 2000; Diener ve diğ. 1999). Birey bu değerlendirmede kendi kişisel ölçütlerini düşünmekte ve bu ölçütlere göre bir değerlendirme yapmaktadır. Eğer birey kendi yaşamı için ortaya koymuş olduğu ölçütlerini karşılıyor ve kendi öz değerlendirmesi sonucunda kaliteli bir yaşam sürdürdüğünü düşünüyorsa, yaşamından da doyum sağlamış olmaktadır (Satıcı, 2016).

Kişilerin öznel iyi oluşlarında sosyal ilişkiler önemli bir belirleyicidir. Güvenli sosyal ilişkiler kurabilen, sosyal çevresinde bağlılığı bulunan, kısaca bulunduğu topluma aidiyet duygusu geliştirebilmiş bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek oldukları belirtilmektedir (Duve Wei, 2015; Hendrickson, Rosen ve Aune, 2011; Jose, Ryan ve Pryor, 2012). Lawler ve diğ. (2003), bireyin çevresinden anlamlı bir yarar göreceğine ilişkin beklentisini ifade eden sosyal destek ile bireyler, stresli ve sıkıntılı zamanlarda başkalarından yardım görebileceğini belirtmektedirler. Çevresinde başkalarının yardımını ve desteğini gören birey, problemler karşısında kendini iyi ve güçlü hissedebilmekte, kendini iyi hisseden bireyin de öznel iyi oluş düzeyi artmaktadır. Bunların yanısıra, sosyal destek ile sosyal bütünleşmelerini de geliştirerek, çevresine uyum sağlamak ve böylece öznel iyi oluşlarını güçlendirebilmektedir.

Bandura (2008)'ya göre sosyal ilişkiler çerçevesinde öznel iyi oluşun bir başka belirleyicisi de sosyal karşılaştırmadır. Sosyal bağlılık ve sosyal desteğin aksine sosyal karşılaştırma bireylerin öznel iyi oluşunu zayıflatmaktadır. Sosyal karşılaştırmada birey motivasyonunu etrafındaki kişiler ile kendisini kıyaslamak için kullanmaktadır. Bu kıyaslama sonucunda da bireyde sıklıkla kıskançlık, öfke ve umutsuzluk gibi olumsuz duygular oluşmaktadır. Bu olumsuz duyguların sık yaşanmasıyla da bireylerin öznel iyi oluşları zayıflamaktadır. Kısaca bir gruba ait olmak, bir grubun üyesi olmak, öznel iyi oluş üzerinde hem pozitif hem de negatif etkiye neden olabilmektedir. Gruba ait hissetme, sosyal bağlılık ve bireye sağladığı çok yönlü destek yönünden öznel iyi oluşu pozitif olarak etkilerken; grup üyesi olan bireyin kendisini diğer grup üyeleri ile kıyaslaması ve iyilik halini kıyasladığı bireylere göre anlamlandırması, bireyin öznel iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Smith, Parrott, Diener, Hoyle ve Kim, 1999).

2.1.1. Öznel İyi Oluş Hakkında Alternatif Kuramlar

Bu başlık altında öznel iyi oluş için başlıca modeller; amaç kuramı, etkinlik kuramı, akış kuramı, tavan-taban/tabana-tavan modeli, yargı kuramı, sabit nokta kuramı, dinamik denge kuramı, uyum kuramı, çok yönlü uyumsuzluk kuramı ve mutluluğu anlamlandırma yaklaşımı olarak sıralanabilir.

2.1.1.1. Amaç Kuramı

Amaç kuramı açısından öznel iyi oluşun kapsadığı hedef ve ihtiyaç olacak şekilde iki temel unsur söz konusudur. İhtiyaçlar açısından bakıldığında insanların kalıtsal olan ve sonradan edindikleri olmak üzere çeşitli ihtiyaçları vardır. Maslow'un hiyerarşik ihtiyaçlar modeli bu kuramı destekler niteliktedir; ardışık olarak tanımlanan ihtiyaçların giderilmesi ile öznel iyi oluş sağlanabilir (Diener, 1984; akt. Topuz, 2013). Bu kurama göre, iyi oluş, tanımlanmış bir hedefe ulaşılmasına ya da tanımlanmış bir ihtiyaç giderilmesine bağlı olarak sağlanır. Bu ihtiyaçlar farkında olunmadan karşılanırsa dahi kişi kendini mutlu hisseder. Amaç Kuramı'nın hedef boyutunda kişi amacının farkındadır. Bu amaç gündelik yaşama veya ulaşılacak istenen kişisel hedeflere dair olabilir. Kişi hedefine ulaşarak ihtiyacını giderdiği anda öznel iyi oluş meydana gelirken ulaşamayan hedeflerin sonucunda ise istenmeyen türden tepkiler ile karşılaşılacağı

anlaşılmaktadır. Hedefler ve ihtiyaçlar birbirleriyle ilişkilidirler. Bazı hedeflerin arkasında, kişilerin ihtiyaçlarını karşılama arzusu yatmaktadır (Ryan ve Deci, 2000).

Lucas (2001), “İnsanın öznel iyi oluş durumunun hayata geçirmeye amaçladığı planlar ile ilgilidir. Birey, bu amaçlarını gerçekleştirebildiğinde mutlu olmakta ve hayatına dair iyi hisler taşımaktadır. Fakat insanların amaçları gerçekleştikten sonra öznel iyi oluş düzeylerinin ne kadar uzun süreyle yüksek olduğu bilimsel çerçevede tartışmaya açıktır.”

Özen (2005), “İnsanları mutlu eden şeylerin, hedef ve arzuların kişiden kişiye göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kişiler hedeflerine ulaştıklarında pozitif duyguları deneyimlemekte, ulaşamadıklarında ise negatif duygular yaşamaktadırlar. Genel olarak insanların hedeflerine uygun hareket etmesinin onları kendilerine ve hayatlarına dair mutlu hissettirmesi beklenir.”

Yıldız (2014), “İnsanların hayatları ile ilgili amaçlarının olmasının onların günlük hayatları ile ilgili daha planlı davranmalarına yardımcı olacağı belirlenmiştir. Belli bir amaç üzerine hareket eden insanlar, hayatlarına dair anlamlılık duygusu edinirler. Bu deneyim ve gösterilen çabalar sonucunda insanlar karşılaşılabilecekleri sorunları çözmede daha yetkin olacaklardır. Böylece pozitif deneyimler yaşanmadığında dahi öznel iyi oluş seviyesinin yüksek olması umulabilir.”

2.1.1.2. Etkinlik Kuramı

Nes ve Røysamb (2015)’e göre, mutluluk her ne kadar genetik mirasın ve içinde bulunulan şartların (Lucas, 2007) etkisi altında olsa da insanların gün içerisinde vakitlerini nasıl değerlendirmeyi seçtikleri öznel iyi oluş düzeylerinin belirleyici bir etkenidir (Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005). Günlük hayatta mutlu oldukları anlarını sayısını artırmak için insanlar pozitif duygudurumlarını ortaya çıkaracak aktivitelerle ilgilenmelidirler (Krueger, Kahneman, Schkade, Schwarz ve Stone, 2009). Bireyin mutlu olması için bireyin kendisini meşgul edecek amaçlı bir takım eylemleri olması yeterlidir. Bu nedenle, öncelikle insanların yetenekli olduğu alanlar belirlenmelidir. Kişiler bu alanlar doğrultusunda kendileri için uygun olacak hedefler belirlemelidir. Bu hedeflere ulaştıracak etkinliklere yönelmeleri bireylere doyum sağlar. Bireyin belirlediği amaçlar doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemleri ile öznel iyi oluşu sağlayabileceği anlaşılmaktadır (Tuzgöl-Dost, 2005).

Eraslan (2000), “Kişinin marifeti ile yaptığı etkinliklerin birbirleri ile tutarlı kolaylık ya da zorlukta olması gerektiğini ifade eder. Yapılan etkinliğin kişi için çok basit ve kolay olması kişinin canının sıkılmasına ve onu mutlu etmemesine sebep olacaktır. Yapılan etkinliğin kişinin beceri seviyesinin çok üstünde ve zor olması durumunda ise kişide kaygı uyandıracak hisler oluşabilir, bu da kişinin yine mutsuz olmasına sebep olabilir. Kişi kendi istek ve hedefleri doğrultusunda, kendi kabiliyet çerçevesinde etkinlikler ile uğraştığında öznel iyi oluş seviyesi yükselecektir.”

Çelik (2008), “Kişilerin yetenekleri doğrultusunda amaçlar edinerek hareket etmesinin onların mutlu olmasına zemin hazırladığını ifade eder. Bu anlamda davranış ve faaliyetler mutluluğun temelini oluşturur. Bu yüzden kişilerin odak noktaları hayatlarında gerçekleştirmek istedikleri hedeflerinde olmalıdır. Kişi hedeflerini gerçekleştirecek yönde hareket etmeye devam ettiğinde öznel iyi oluş doğal bir sonuç olarak deneyimlenecektir.”

2.1.1.3. Akış Kuramı

“Akış, bilişsel ya da fiziksel bir etkinliğin içinde her anı yoğun hissetmek demektir. Böyle bir yoğun ilgi hali içerisinde kişi kendini tamamen gerçekleştirdiği aktiviteye verir. Böylece birey potansiyelini tam anlamıyla kullanmaktadır. Akış, insanların kaygılı ve karmaşık düşünceler hissetmeleri gibi zihinsel ve fiziksel enerji ile doğrudan ilişkilidir. Akışa uymak negatif düşünceleri uzaklaştırmanın ve pozitif duygulanımı artırmanın mümkün olduğu bir durumdur.” (Csikszentmihalyi, 2009). “Akış, kişinin içinde bulunduğu, uğraştığı veya yaptığı etkinliğe kendisini kaptırmasıdır. Akış, bireyin yaptığı etkinliğe kendisini vermesini, yani tam anlamıyla yaptığı etkinlik ile ilgili tam bir konsantrasyon sağlamasını, böylece yaptığı etkinlikten mutluluk duymasını kapsar. Böyle durumlarda etrafta olup biten her şey akış içerisinde eski önemini kaybeder. Bu süreç içerisinde kişi oldukça haz duymaktadır. Bireyler böyle etkinliklerde bulunabilmek için bedel ödemeye hazır bulunurlar. Bu etkinliklerin kapsamı sportif faaliyetleri, çeşitli sanat etkinliklerini ve genel tanımıyla serbest zaman etkinliklerini içerir.” (Csikszentmihalyi, 2005).

Çelik (2008)’ göre, “Bu kuramda bireyin uğraş halinde olduğu etkinlik kişinin becerileri ile kesişiyorsa, birey bu etkinlikten haz duymaktadır. Meselâ kişi, bir spor dalında başarılıysa ve de bu alana ilgisi varsa, bu spor dalında yapılan etkinlik hem kişinin keyifli vakit geçirmesine hem de akışta kalmasına yardımcı olmaktadır. Resim yeteneği

olan bir kişi, resim sanatı ile ilgili bir faaliyette muvaffak olabileceği fikriyle, yaptığı faaliyetten daha fazla mutluluk hissedecektir. Bunla birlikte faaliyetin zorluk seviyesinin kişinin becerileri ile uyum olması kişinin akışta kalması ile yakından ilişkilidir.”

Della Fave ve Massimini (2004), “Ergenlerin yalnız oldukları zamanlara oranla daha çok arkadaşlarıyla birlikteyken mutlu ve motive oldukları gözlemlemiştir. Akış halinde olmaya yardımcı olan belli başlı etkinlikler; spor yapmak, dans etmek, yaratıcı sanatlarla uğraşmak, sosyalleşmek, ders çalışmak, müzik dinlemek ve kitap okumak olabilir. Bunların yanında pek çok başka aktivitenin de akış deneyimi oluşturduğu bulunmuştur.”

Nakamura (2005)’ya göre, akışta kalmayı daha kolay hale getirmek için gerekli olan bazı şartlar vardır:

- Beceri ve zorluk düzeyinin uyumlu ve dengede olması,
- Hedeflerin net olması ve çabuk geri dönüt alınabilmesi,
- Tam konsantrasyon, eylem ve farkındalık bütünleşmesinin sağlanması,
- Kontrol duygusunun sağlanması,
- Zaman dönüşümünün olması-zamanın nasıl geçtiğinin anlaşılmaması,
- Sırf kendi için yapılması ve tekrar edilmesinin arzulanması,
- İçsel bir motivasyonla yapılması,
- Kişinin kendi karakteriyle uyum içinde olması beklenir.

2.1.1.4. Tavan-Taban ve Taban-Tavan Kuramları

Bu yaklaşımda öznel iyi oluşu sağlamak için birey doyum yaşadığı önemli anları bütün olarak değerlendirir. Taban-tavan kuramında insanın hayatındaki olayların, dış etkenlerin, demografik değişkenlerin mutluluk üzerindeki etkisi sorulmaktadır. Mutluluğun sebebinin yaşanan mutlu anlar olduğu bakış ağısıyla kişi özel yaşamı, aile yaşantısı ve iş yaşantısında memnuniyet yaşıyorsa öznel iyi oluş düzeyi yüksektir. Tavan-taban görüşünde ise kişinin yaşantı ve deneyimleri ile ilgili yapacağı genel bir değerlendirme ve yaşadığı olaylara vereceği tepki dikkate alınmaktadır. Örnek vermek gerekirse sürekli eğlenen ve neşeli olan bir kişinin yaşadığı olayları olumlu olarak yorumlama eğiliminde olabilmektedir. Tavan-taban görüşünde öznel iyi oluş sebep, taban-tavan görüşünde öznel iyi oluş bir etkidir (Tuzgöl-Dost, 2004).

Yetim (2001), “Taban-tavan kuramına göre, insanların hayatlarından aldıkları doyumları ve üzüntüleri değerlendirerek öznel olarak olumlu ya da olumsuz duygular deneyimlediklerini belirtir. Bireye mutluluk hissi veren yaşantıların ve bireyin öznel iyi oluş seviyesi bireyin hayatında mühim bir role sahiptir. Kişinin hayatı devam ettikçe sahip olduğu tatminkârlığın seviyesi önem teşkil etmektedir. Bu kurama göre, kişiye “Mutlu musun?” diye sorulduğunda, kişi yaşamış olduğu haz ve mutsuzluklarını değerlendirerek cevap vermektedir. Bireysel mutlulukların toplamı öznel iyi oluş düzeyini belirlemektedir.”

Tavan-taban kuramı, insanların gündelik hayatlarında yaşayabilecekleri anlık keyifli anlar olumlu duygulanım ile ilişkilidir. Kişinin tecrübe etmek istemeyeceği tatsız yaşantılar da olumsuz duygulanım ile bağlantılıdır. Bu kurama göre, öznel iyi oluş kişinin karakterinin bir yönüdür. Bu kişilik özelliği hayatında karşılaştığı olaylara verdiği tepkileri etkiler. Mutluluk kişinin içindedir, dışında değil. Kişi yaşamış olduğu deneyimlerini olumlu veya olumsuz olarak değerlendirebilir. Kişinin deneyimlerini yorumlama şekli, mutluluğunu etkilemede önemli bir rol oynamaktadır. Tavan-taban kuramı, iyi oluşu kişilerin bireysel olarak deneyimlediği farklı yaşantıları nasıl algıladıkları bireysel özellikleri ile ilgilidir (Diener ve diğ., 1999; akt. Topuz, 2013).

2.1.1.5. Yargı Kuramı

Yetim (2001)’e göre, “Yargı kuramları, olayları olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda yaşanan tecrübelerin sebep olacağı duygunun niceliğini öngörmektedirler. Bu nedenle yargı kuramlarının sınıflandırılması belli kriterler göz önünde bulundurularak yapılır.”

Yargı kuramı, mutluluğu belirlenmiş kriterlere göre değerlendirir. Kişiler öznel iyi oluşun bilişsel bileşenini bilinçli olarak, duygular bileşenini ise bilinçsiz düzeyde değerlendirir. İnsanlar ölçüt olarak başkalarının mutluluk seviyelerini, ebeveynlerinin söylediklerini, kendi kişisel hedeflerini kullanabilirler. Kişi bu kıyaslama sonucunda kendi mutluluğu ya da mutsuzluğu ile ilgili bir yargıya ulaşabilir (Diener, 1984; akt. Topuz, 2013).

Rask, Kurki ve Paavlianien (2003), “Aile içi iletişimi açık olan ve aile üyeleri arasında duygusal yakınlık olan, kendisini ailesine ait hissedebilen veya ailesinden soyutlanmış hissetmeyen, aile içerisinde güvenli etkileşimi olan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olacağını belirtmiştir.” Joronen ve Kurki (2005)’ye göre, “Yargı

kuramlarında altı önemli faktör vardır. Bunlar: aile içi açık iletişim, huzurlu ve güvenli ev atmosferi, sevgi paylaşımı, aileye katılım, kendini üyesi olduğu aileye ait hissetmesi, aile dışı ilişkiler ve aile içerisinde önemli olduğunun hissedilmesidir. Bu faktörler hayata geçirildiğinde ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin yükseldiği gözlenmiştir.” Park (2004)’a göre, “Olumlu duygulanım hissettiren yaşantılar, destekleyici anne-baba tutumları, zor işlerin üstesinden gelebilme ve önemsenen kişilerle gerçekleştirilen ilişkilerden doyum alma, ergen öznel iyi oluşunu etkileyen dört önemli faktördür.”

2.1.1.6. Sabit Nokta Kuramı

Eryılmaz (2009), “Sabit Nokta Kuramı’nı açıklarken, kişilerin mutluluklarının sabit bir noktası olduğunu belirtir. Kişilerin mutlulukları uzun vadeli olarak incelendiğinde mutluluklarında bir kararlılık görülür.” Anusic ve diğ. (2014), “Kalımsal etkenlerin bu kararlılığın en önemli belirleyicisi olduğunu ifade etmişlerdir. Kişiler yaşadıkları büyük sayılabilecek olaylar sonrasında bile, belirli bir zamanın geçmesiyle birlikte olay öncesinde hissettikleri mutluluk düzeyine geri döneceklerdir. Bir diğer deyişle kişinin kalımsal olarak sahip olduğu mutluluk düzeyinde pek fazla değişiklik gözlenmez. Kişilerin mutluluk düzeyleri farklı deneyim ve yaşantılardan dolayı değişkenlik gösterse de zaman içerisinde sabit noktalarına geri dönecektir.”

2.1.1.7. Dinamik Denge Kuramı

Headey and Wearing (1991)’e göre “Kişilik özellikleri geçmiş yaşantılar ve sosyal bağlar kişinin öznel iyi oluşunu sabit bir düzeye getirir ve bu duruma normal denge denir. Anlık mutlu veya mutsuz yaşantılar bu dengeyi etkileyip öznel iyi oluş düzeyinde değişiklik olmasına sebep olabilir. İnsanda, bu olayların etkisini sıfırlayarak dengenin yeniden kazanılmasına yatkın bir sistem vardır.”

Yavuz (2006), “Karakterin sabit özelliklerinin kişinin öznel iyi oluş düzeyini etkilediği söylenebilir. Dinamik denge kuramına göre, öznel iyi oluşun dengelilik halinde kalması özellikle nevrozizm, ekstrovert oluş ve yaşantılara açık olma ile ilişkilidir. Kişinin etkilenmesine neden olacak yaşam olaylarından sonra, kişinin öznel iyi oluş durumu kişiliğinin belirlediği denge düzeyine geri dönmektedir.”

2.1.1.8. Uyum Modeli

Bu kuram için birey, bir olayı ilk kez tecrübe ettiği zaman, olayı iyi olarak değerlendiriyorsa iyi, kötü olarak algılıyorsa mutsuz hissedecektir. Ancak zaman içinde bireyin ilk anda hissettiği duygu yoğunluğu etkisini kaybedecektir. Olayların olumlu ve olumsuz olma durumları kişilerde haz ya da acı hissi oluşturabilir, ancak oluşan bu etki zamanla eski gücünü kaybeder çünkü kişi olayla başa çıkabilmeyi öğrenir (Diener, 1984; akt. Malkoç, 2011). Kişilerin olumlu bir yaşantının peşinden duydukları mutluluk halleri de üzüntü verecek bir deneyim sebebiyle hissettikleri mutsuzluk halleri de hem olumlu hem olumsuz koşullara uyum sağlayabilme özellikleri sayesinde uzun sürmemektedir (Lucas, Clark, Georgellis ve Diener, 2003). Eryılmaz (2014), yaşam içinde karşılaşılan durumlara dayalı olan kaliteli öznel iyi oluşun sürekli olmayacağını ifade etmektedir. Kişilerin olumlu veya olumsuz olaylar sonrasında hislerinin -mutlu ya da mutsuz- süreklilik arz edecek şekilde değişmediği ve daha önceki düzeyine gerileyerek dengeyi sürdürme meyilinde olduğu öngörülmektedir. Buna sebep olarak bireylerin yaşam olaylarına ve karşılaştıkları durumlara adapte olma gücü gösterilmektedir (Tuzgöl-Dost, 2005).

2.1.1.9. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı

Eraslan (2000)'a göre, “Uyuşmazlık kuramlarında kişinin şu an içinde bulunduğu duruma göre kendisini ya kendisinin daha önceki durumuyla ya da başkalarıyla kıyaslaması sonucunda edindiği bilginin, kendisinin bir önceki durumuna göre veya diğerlerine göre daha olumlu halde bulunduğunu göstermesi ile kişi kendini mutlu hissedecektir. Ancak ulaşılan enformasyon, bireyin kendisinin şu an halinden daha olumsuz olduğunu ortaya koyarsa kişi mutsuzluk yaşayacaktır.”

Malkoç (2011)'a göre, “Sosyal karşılaştırma kuramı en önemli uyuşmazlık kuramlarından biridir. Sosyal karşılaştırma kuramına göre kişi, kendisini diğerleriyle karşılaştırdığında içinde yer aldığı şartların, öteki kişilerin koşullarından daha olumsuz olduğu kanaatine ulaşıyorsa, bu durum kişinin mutsuzluk hissetmesine neden olmaktadır.”

2.1.1.10. Mutluluğu Anlamlandırma Yaklaşımı

“Mutluluğu anlamlandırma yaklaşımı yukarıdan aşağıya kuramına benzer bir yaklaşımdır ve Lyubomirsky tarafından 2001 yılında literatüre kazandırılmıştır.” (Malkoç, 2011). Lyubomirsky ve diğ. (2005), “Öznel iyi oluş ve mutluluk kavramlarını birbirlerinin yerine kullanmışlardır. Bu yaklaşımda diğer seçeneklerden herhangi bir anlam farklılığı olmayan objektif demografik özelliklerin, bireyler tarafından yorumlanması ile öznel iyi oluş düzeyinin değişkenlik gösterebileceği vurgulanmaktadır. Bireyler, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi sahip oldukları yaşam koşullara anlamlar yüklemekte ve yüklenen bu anlamla birlikte içerisinde bulunan koşullar, bireye olumlu ya da olumsuz bir hayat koşulu olarak, bireyin mutluluğunu etkilemektedir. Örneğin bir çalışan, çalıştığı yerdeki şartları olumlu buluyorsa, aldığı ücreti ve çalışma saatlerini seviyorsa bu bireyin bu yaşam koşulu olumlu bir anlam yüklüdür ve böylece birey çalıştığı yerden dolayı mutlu olacaktır. Yine aynı kişi çalıştığı yerdeki arkadaşlarından daha düşük ücret aldığını görüp bu durumdan dolayı çalıştığı yeri olumsuz bir şekilde yorumlayabilir ve mutsuz olabilir.”

“Mutluluğu anlamlandırma yaklaşımına göre, yaşam koşullarının mutlulukla pek ilgisi yoktur. Birey yeteneğini sergileyemediği bir etkinlikte bile, eğer iyimserse, mutlu olmayı başaracaktır. Yine aynı şekilde uzaktan çok iyi şartları olduğu düşünülen bir etkinlikte, karamsar bir bireyin etkinliği olumsuz yorumlaması şaşırtıcı olmamalıdır.” (Diener ve diğ., 1999). “Bütün bunlarla beraber yapılan araştırmada objektif değerlendirilen şartlar 50 yıl öncesinden çok daha iyi durumdayken bireylerin depresyona girme oranı 50 yıl öncesinden daha fazla bulunmuştur. Bu demektir ki, mutluluğu artıran şeyler objektif şartlar değil, o şartlara yüklenen anlamlardır.” (Seligman ve diğ., 2009).

2.1.2. Ergen Öznel İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Araştırmalar

Bu başlık altında ergen öznel iyi oluş ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı yapılmış bazı çalışmalara değinilmiştir.

2.1.2.1.Yurtdışında İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar

Yurtdışında adolesanlar üzerindeki çalışmalar etüt edildiğinde öznel iyi oluşun çok çeşitli değişkenlerle (sosyal destek, sosyal ilişki biçimleri, aile, kişilik, özsaygı, özgüven, yaşam tatmini vb.) ilişkisinin ve çeşitli demografik grupları (ekonomik düzey, cinsiyet, sınıf düzeyi vb.) arasındaki farklılıkların araştırıldığı gözlenmektedir. Bahsedilen bu çalışmalardan bazılarına ait bulgular özet şeklinde altta sunulmuştur.

Jovanovic (2011)'e göre, öznel iyi oluş hakkında yapılan araştırmaları ve gösterilen akademik ilgi son yıllarda hızla artmış ve bu değişken günümüz psikoloji biliminin güncel konularından biri haline gelmiş görünmektedir.

222 kişilik üniversiteli öğrenci grubunda gerçekleştirdikleri çalışmada Diener ve Seligman (2002), mutlu bireylerin mutsuz bireylere göre sosyal ilişkileri daha güçlü, çevresiyle daha adaptif ve ekstrovert olduklarını, olumlu duygu durumlarını daha sık negatif duygu durumlarını daha seyrek yaşadıklarını, duygusal ilişkilerinde daha olumlu olduklarını ortaya koymuşlardır. Vurgulanan hususlar pozitif sosyal ilişkilerin bireylerin mutluluk hissetmelerinde önemli bir sebep olduğunu ortaya koymuştur.

410 kişilik bir ergen örneklemini üzerinde yürüttükleri çalışmada Proctor, Linley ve Maltby (2010), farklı yaşam tatmini düzeylerine ayırarak grupladıkları ergenleri karşılaştırmışlardır. Bulgular yüksek yaşam tatmini grubundaki bireylerin diğer gruplardaki bireylere göre sosyal ilişkilerinin, akademik başarılarının daha iyi olduğunu, depresyon ve stres gibi duygularda ise daha avantajlı durumda olduklarını ortaya koymaktadır.

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin bekledikleri ve algıladıkları sosyal destek ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında korelasyonu inceleyen Siewert ve arkadaşları (2011), beklentilerinden daha yüksek düzeyde sosyal destek görmenin yüksek öznel iyi oluşla, beklediklerinden daha düşük sosyal destek görmenin ise düşük seviyedeki öznel iyi oluşla korelasyon gösterdiğini saptamışlardır.

Ortalama yaşları 12 olan 401 kişilik bir ergen örnekleminde öznel iyi oluş ve ergenlerin öğretmenlerinden algıladıkları destek değişkenleri arasındaki korelasyonu inceleyen Suldo ve arkadaşları (2009), değişkenler arasında kısmi bir ilişki olduğunu, algılanan olumlu öğretmen tutumları ile öznel iyi oluşun ilişkili olduğunu saptamışlardır.

239 ergen ve anne-babalarından oluşan bir örneklem grubu ile lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin öznel iyi oluşları ile ebeveynlerinden algıladıkları aile dinamikleri korelasyonunu araştıran Rask, Astedt-Kurki, Paavilainen ve Laippala (2003), değişkenler arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı sonucunu elde etmişlerdir.

Diğer araştırmalarda özet olarak Joronen ve Kurki (2005), nitel yöntemle 19 ergen üzerinde yaptıkları araştırmalarında olumlu aile tutumları ile öznel iyi oluşun ilişkili olduğunu; puberte dönemindeki ergenlerin ve bu ergenlerin anne-babalarının öznel iyi oluş düzeylerini karşılaştıran Carlsson, Lampi, Li ve Martinsson (2014), değişkenler arasındaki korelasyonun anlamlı olduğunu, fakat her iki grubun öznel iyi oluşlarını etkileyen faktörlerin de farklı olduğunu saptamışlardır.¹

2.1.2.2.Yurtiçinde İyi Oluş Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar

Yurtiçinde adolesanlar üzerindeki çalışmalar etüt edildiğinde öznel iyi oluşun çok çeşitli değişkenlerle (ebeveyn tutumları, internet bağımlılığı, kişilik özellikleri vb.) ilişkisinin ve çeşitli demografik grupları (ekonomik düzey, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi vb.) arasındaki farklılıkların araştırıldığı gözlenmektedir. Bahsedilen bu çalışmalardan bazılarına ait bulgular özet şeklinde altta sunulmuştur.

Lise düzeyinde öğrenci 445 kişilik ergen örnekleminde sosyal beceri ve öznel iyi oluş korelasyonunu araştıran Canbay (2010), değişkenler arasında pozitif yüksek ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Lise düzeyinde öğrenci 1541 kişilik ergen örnekleminde öznel iyi oluş ve iletişim becerileri korelasyonunu araştıran Kartal (2013), değişkenler arasında pozitif yüksek ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

¹ (Ayrıca Bakınız): Quinn ve Duckworth (2007), Tuominen-Soini ve diğ. (2008), Steinmayr ve diğ. (2015), Tong ve Song (2004), Patrick ve diğ. (2007), Salmelo-Aro ve diğ. (2007), Bailey ve Phillips (2015), Kahneman ve diğ. (2004 ve 2006).

1028 kişilik bir örneklem grubunda 14-19 yaş grubu ergen örneklemiyle öznel iyi oluş düzeyleri ve olumlu gelecek beklentisi korelasyonunu araştıran Karakoç ve arkadaşları (2013), değişkenler arasında pozitif yüksek ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Üniversitede öğrenim gören 768 kişilik bir örneklem grubu ile çalışan ve öznel iyi oluş düzeyleri ile özerklik, ilişkili olma ve yeterlik arasındaki korelasyonu inceleyen Kermen (2013), psikolojik ihtiyaçlar giderilmesine bağlı biçimde öznel iyi oluş puanlarının da arttığını ortaya koymuştur.

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010)'ün 14-18 yaş grubunda 541 kişilik bir ergen örnekleminde yürüttükleri araştırmada, öznel iyi oluş ve kişilik özellikleri korelasyonu incelenmiş, öznel iyi oluş ile sorumluluk, dışadönük olma ve duygusal dengesizlik özellikleri için değişkenler arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koyulmuştur.

Morsünbül (2011)'ün 18-23 yaş grubundaki 602 kişilik bir örneklem grubu üzerindeki araştırması özerklik ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluşu manidar şekilde yordadığı ortaya koymuştur.

Yaptıkları araştırmalarda Derin (2013), öznel iyi oluş puanları internet bağımlılığı düzeyleri arasında pozitif yüksek ilişki olduğunu; Oktan (2012), öğrencilerin beden imgesinin ve reddedilme duyarlılığı puanlarının öznel iyi oluş puanlarını manidar şekilde yordandığını; Işık ve Bedel (2015), aktif ve olumsuz başa çıkma durumlarının, ergenlerde öznel iyi oluş puanlarını manidar biçimde yordadığı; Telef ve Ergün (2013), ergenlerde öznel iyi oluşun duygusal özyeterlik, akademik özyeterlik ve sosyal özyeterlik algılarınca manidar şekilde yordandığını ortaya koymuşlardır. Malkoç (2011) ve Dursun (2015) da deneysel araştırmalarla geliştirdikleri öznel iyi oluşu yükseltme programı vasıtasıyla çeşitli grupların iyi oluşun artırılabilceğini saptamışlardır.

2.2. Karar Verme

Deniz (2002), “Genel tanımıyla karar vermeyi, kişiyi hedefine ulaştırabileceği öngörülen çeşitli yollardan birini seçme eylemi olarak tanımlar. Karar verme, kişinin halihazır durumu ile ulaşmayı arzu ettiği amaçlar arasındaki farklılıkları farketmesi ve varolan çelişkileri yok etmek amacıyla olası alternatif yolları tanımlama, değerlendirme, tercih etme, yol haritası oluşturma, ihtiyaç duyduğu tepkileri oluşturma, davranışlarının doğrularını analiz etme ve feed-back bilgileri saklama şeklindeki işlemleri icra

etmesidir.” (Klaczynski, Byrnes ve Jacobs, 2001). Hamilton (2014) ise “İnsanın alışkanlıklarının, düşünce sistemlerinin, yaşam hedeflerinin, değerlerinin, duygularının, sosyal ve bilinçaltı etkilenmelerin aracılığıyla karar verdiğini belirtir.” Kuzgun (2011), “Kişinin tüm hayatı boyunca karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşılaştığını, içinde bulunduğumuz çağda bu problemler için yüksek yaşam temposuyla aynı hızda fakat mantıklı ve etkili çözümlerin üretilmesi gerektiğini savunmaktadır.” Jones (2014), “Pek çoğu kasıtlı olarak düşünülmeden otomatik olarak verilmekle birlikte günlük hayatta farkında olunarak veya olunmadan sürekli karar verildiğini ve verilen her kararın hayatın diğer alanlarına nüfuz ettiğini belirtir. Küçük ya da büyük verilen her kararla hayat deneyimi yeniden şekillenir ve böylelikle dünya tasarlanmış olur.” Çetin (2009), “Karar vermeyi dinamik bir süreç olarak tanımlar ve bireyin bu süreç içerisinde etkin bir rol üstlendiğini ifade eder.”

Fischhoff, Crowell ve Kipke (1999), “Karar kuramının herhangi bir karar vermek için şu adımları tanımladığını belirtir: bir kararın verilmesi gerekir, kişinin ulaşmayı istediği hedef anlaşılır, seçenek listesi düzenlenir, her seçenek için negatif ya da pozitif sonuçlar değerlendirilir, her sonucun istenirliği belirlenir ve tüm bilgi sürece dahil edilir. Gerçek hayatta insanlar; sosyal baskı, zaman kısıtlaması, duygusal yoğunluklar ya da bilgi yetersizliği sebebiyle bu adımları takip etmeksizin alışkanlık veya gelenekler sonucu karar vermelerine rağmen karar verme sürecinde bu adımların takip edilmesi insanların daha isabetli karar vermesine yardımcı olacaktır.”

Kahneman ve Tversky (2000), “Karar vermeyi düzyazı okumaya benzetirler, insanlar bunu bilerek veya bilmeyerek sürekli yaparlar. Karar vermenin matematikten istatistiğe, ekonomiden politikaya, sosyolojiden psikolojiye kadar pek çok farklı disiplin tarafından konu edilmesi şaşırtıcı değildir.”

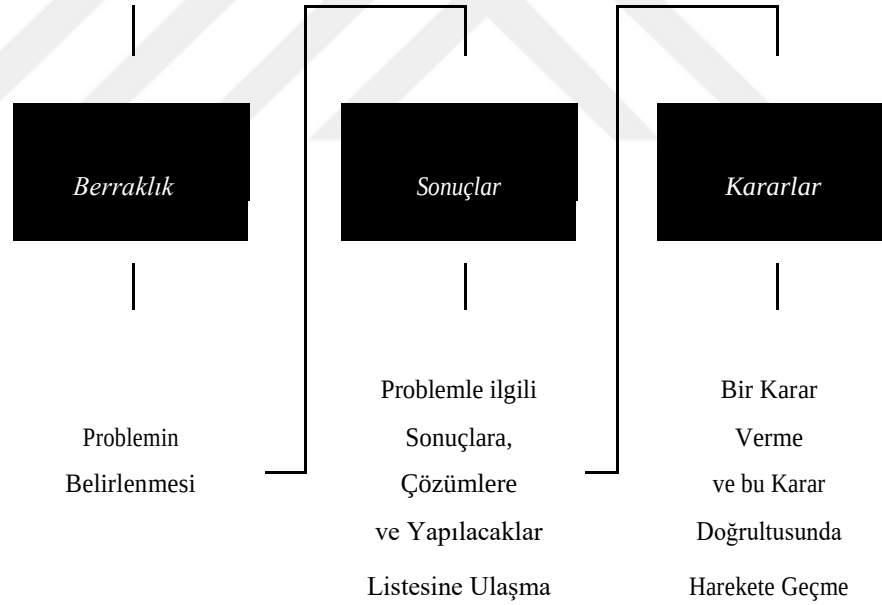
2.2.1. Karar Verme Süreci

Tatlıhoğlu (2014), “Uygun şekilde, doğru zaman ve yerde karar verebilme, bireyin hayati becerilerinden biridir. Bu şekilde alınan kararlar kişinin hayatında pozitif yönde değişimlere vesile olurken, tersi yönde hatalı verilen kararlar kişinin hayatını negatif yönde etkileyecektir.” Kökdemir (2003), “Kişinin karar verme ihtiyacı hissetmesiyle karar verme süreci içerisine girer. Kişi kendini hedefe götürebilecek seçeneklerle ilgili bilgi edinir. Bu bilgiler doğrultusunda seçenekleri elemeye kişinin sahip olduğu

değerler önem taşımaktadır. Bu süreç sonunda kişinin tek bir seçenek üzerinde karar vermesi bilişsel bir süreçtir.”

Jones (2014), “Karar verme sürecinde toplanılan bilgilerin nasıl ele alındığının kişinin sahip olduğu değerler tarafından belirlendiğini ifade eder. Bu değerlerin aynı zamanda yeni edinilen fikirleri de filtreleyerek kişinin gerçeklik algısını oluşturmada işlev gördüğünü belirtir.”

Kallet (2014), “Düşünme her insan için sorun çözmek, karar vermek, yeni fikirler edinmek ve yaratıcı olmak için gerekli bir süreçtir. Bireylere karar verme anında otomatik düşünce yerine eleştirel düşünme tavsiye edilir ve eleştirel düşünce sayesinde daha etkili karar verilebileceği söylenebilir. Bunun için direkt sonuca gitmeden önce değerlendirilmesi gereken adımları şu şekildedir: önce hedef netleştirilmeli, hedefe ulaşılmasını sağlayacak seçenekler belirlenmeli, seçenekler önyargıdan bağımsız ve neden sorusuyla değerlendirilmeli, uygun olan seçenek belirlendikten sonra harekete geçilmelidir.”

Tablo 1. Üç Basamaklı Eleştirel Düşünme Süreci

Adair (2000)’e göre, karar verme süreci “Karar Öncesi”, “Karar” ve “Karar Sonrası” olmak üzere üç dönemden/aşamadan oluşur:

Karar Öncesi Dönem: Bu dönemde öncelikle amaç belirlenmelidir. Karar veren birey hedefiyle ilgili olabildiğince net olmalıdır. Amaç belirlendikten sonra ilgili bilgileri

toplamak gerekir. Bu aşamada ilgili bilgilerle ulaşılabilir bilgileri ayırt edebilmek önemlidir.

Karar Dönemi: Bu aşamada yapılması gereken muhtemel seçenekler arasından uygulanabilir seçeneklerin belirlenmesidir. Uygulanabilir seçenekler daha önceden belirlenmiş kriterler doğrultusunda üç seçeneğe kadar elenmeli, son iki seçenek birbirine alternatif olacak şekilde kalmalıdır. Son iki seçeneğin içinden karar veren kendini hedefine ulaştıracak uygun olan seçeneği belirleyerek harekete geçmek üzere kararını vermiş olur. Bu aşamada riskler hesaplanmış olmalıdır.

Karar Sonrası Dönem: Bu dönem içerisinde sonuçlar muhakkak değerlendirilmeli, değerlendirmeyeyle ilgili yorum yapılmalıdır. Olumlu bulunan sonuçlar ilham vermek adına başkaları ile de paylaşılmalıdır.

Stanovich (2010) ise karar sonrası dönemde karar verenin aşağıdaki gibi bir skalayı kullanarak karar sonucunu değerlendirebileceğini belirtmektedir:

1. Yanlış ve de çok kötü bir karar
2. Doğru değil ama her şey değerlendirilmiş
3. Yanlış değil mantıksız da değil
4. Hem verilen karar hem de zıttı eşit derecede iyi
5. Doğru bir karar ama zıttı da mantıklı olabilirdi
6. Doğru ve de her şey düşünülmüş
7. Açıkça doğru ve mükemmel bir karar

Kahneman ve Tversky (2000), “Bireylerin verdikleri kararın sonucundan memnun kalmadıkları takdirde karar verme süreciyle ilgili şu basamakları gözden geçirmeleri gerektiğini ifade eder; kişiler olasılıkları yanlış belirlemiş olabilirler, hipotezleri yanlış değerlendirmiş olabilirler, fayda belitlerini ihlal etmiş olabilirler, inanç derecelerini doğru ayarlamamış olabilirler, seçimleri alakasız içeriklerden etkilenmiş olabilir, elde edilen verileri değerlendirirken alternatif hipotezleri gözden kaçırmış olabilirler, pek çok farklı bilgi-işlem önyargısı sergilemiş olabilirler.”

Fischhoff ve diğ. (1999), “Ergenlik döneminde soyut ve mantıklı düşünme kapasitesinde hızlı bir artış olduğunu belirtir. Bu özellikler, karar verme davranışları ile

yakından ilişkilidir. Sistematik düşünme ve bağımsız bilgileri karar vermek üzere koordineli şekilde bir araya getirme, ergenleri geleceklerini tasarımlarını ve bugün verecekleri kararlarının sonuçlarını ileride yaşayacaklarını düşünmelerini sağlayarak davranışlarının sorumluluğunu taşımaya yöneltecektir.”

Kallet (2014), “Akılcı karar verme süreci takip edildiğinde işin ağır yük kısmı olan problemi netleştirme ve sonuçlara ulaşma kısmının tamamlanmış olacağından karar verme sürecinin daha kısa süre içerisinde gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Önce karar verecek kişinin kim olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Kişinin kararının sorumluluğunu taşıyabilmesi önemli bir etkidir. Kararın ne zaman alınması gerektiği, karar için gerekli kriterlerin neler olduğu ve risk faktörleri de karar verme aşamasına gelmeden önce bilinmesi gerekenler arasındadır. Bu etkenler netlik kazandıktan sonra karar verme süreci sağlam bir zemine oturmuş olur ve alınan kararın güçlü olma ihtimali bu süreç takip edilmeden, otomatik düşünceyle alınacak kararların güçlü olma ihtimalinden daha yüksektir.”

2.2.2. İyi Bir Kararın Özellikleri

Tosun (1992), “Karar bir çalışma yapmak, bir iş çıkarmak, bir hedefe ulaşmak amacıyla alınır. Kişinin aldığı kararlar hem kişisel yaşantısında hem de sosyal hayatında önem arz eder. Bu sebeple kararın kendisini değerlendirme de önemli bir süreçtir. Kararın gerçekleşmesi, hedefe ne derece yaklaşıldığı ve sorunun ne kadarının çözüldüğüyle doğru orantılıdır. Başka bir deyişle hedefe ulaşılmış ve problem çözülmüş olursa karar isabetlidir denilebilir.” İyi bir kararın nitelikleri şu şekilde sıralar:

- Kişiyi amacına ulaştırabilen,
- Problem çözebilen,
- Kişiyi mutsuz eden sebepleri ortadan kaldırabilen veya sorun çıkarmaz hale getirip genel mutluluk halini devam ettirebilmesi,
- İstenilen şeyleri sağlayabilen,
- Etkin ve verimli olan,
- Zamanında alınabilen ve uygulanabilen özellikleri olması.

Butterfield (2010), “Etkili ve doğru karar verebilmek için “Karar Ağacı” çizilmesi gerektiğini belirtir. Ağacın her bir dalı seçenekleri, olasılıkları, faydaları, riskleri, değerleri, olasılıkları, yapılması gerekenleri ve muhtemel sonuçları gösterir. Ağaç grafik bir şekildir ve karar verenin zihninde iyi bir yol haritası oluşturarak stratejik düşünmesine yardım edecektir.”

Mankeltow (2004), “Rasyonel düşünmenin etkili karar verme üzerinde etkisini şöyle açıklar; karar verme anında iki önemli soru sorulmalıdır. Bunlardan ilki “Doğru olan nedir?”, ikincisi “Ne yapılması gerekmektedir?”. Sorulardan ilki epistemik, ikincisi araçsal rasyonelite ile ilgilidir. İnançların doğru olması dünyanın doğru algılanmasına, ne yapılması gerektiğini bilmek de kişiyi hedefine ulaştıracak doğru adımları atmasına yardımcı olur. Rasyonel düşünme duygulardan arınmayla ilgili değildir. Aksine akıl gibi duygular da rasyonel düşünme için gerekli birer araçtır.”

Stanovich (2009), “İnsanın iki farklı etkin karar verme yoluyla davranışının geliştirilebileceğini ifade eder. Bunlardan ilki bilişsel değişimdir, ikincisi de çevresel değişimdir. İlk yol olan bilişsel değişim, insanlara mantıklı düşünme stratejileri ve doğru karar verme kuralları öğretilerek sağlanabilir. İkincisi çevre değişikliğidir. Bireyin eğitim düzeyi yüksek ve psikolojik olarak sağlıklı akran ve yetişkinlerin içinde yaşamına devam etmesi, karar verme davranışını olumlu yönde etkileyecektir.” Gigerenzer (2002)’nin yaptığı araştırmaya göre, “Çevreyi değiştirerek bireyin akılcı düşünme stratejilerinin hata çıkarmaması sağlanabilir. Meselâ, verilecek bir karar için doğru varsayılan değerlerin seçilmesi çevresel değişim için örnek sayılabilir.”

Thaler ve Sunstein (2008), “Bilişsel değişimler ile olduğu kadar çevresel değişimler de mantıklı düşünce hatalarını önleyebilir. Böylece, insanlara doğru düşünme yöntemlerinin öğretilmesi zor olan durumlarda, çevresel değişiklikler yaparak karar verme hatalarının daha az ortaya çıkması sağlanabilir.”

Bilişsel Psikolog Baron (2008), “Karar biliminde “İşe Yararlılık Kavramı” üzerinde durmuştur. Bu kavramın “kullanışlı” olma ile karıştırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Onun yerine karar kuramında “işe yarar” olmanın anlamı “erdemli” olmaya daha yakındır. İşe yarar olmak haz almak anlamına da gelmemektedir. İşe yarar olmak kişinin hedefine ulaştığında gerçekleşen iyiliği ifade eder. Kişinin hedefleri her zaman en üst düzeyde haz almak değildir. Bu yönüyle işe yararlılık, haz ve zevkten ziyade istenebilir olmakla ilişkilidir.” Hastie ve Dawe (2001), “İşe yararlılığı bir özdeğer göstergesi olarak düşünmenin en iyisi olabileceğini önermektedir.”

Gati ve diğ. (1996), “*Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi* adını verdikleri çalışmalarını karar verme kuramı ile temellendirmişlerdir. Normatif teoriye göre en iyi karar, karar vereni hedefine ulaştırandır. Hedefler bireylerin tercihleri ile belirlenir. Verilen kararın kullanışlı olması burada da önemli bir unsurdur.”

Kallet (2014)’e göre, “Günlük yaşantımızda karar verirken eleştirel düşünme becerilerini kullanmak için çok zaman ayırmayıp karar verme sürecinde daha çok vakte ihtiyaç duyabiliyoruz. Ancak önce karar vermek istediğimiz konuyla ilgili netlik kazanıp, sonuçları üzerine eleştirel düşünme yöntemini kullanırsak karar verme sürecinde daha az zamana ihtiyacımız olur ve böylelikle daha güçlü zemine oturmuş kararlar verebiliriz.”

Tablo 2. Otomatik ve Eleştirel Düşüncenin Karar Verme Sürecindeki Karşılaştırılması

2.2.3. Karar Verme Hakkında Çeşitli Kuramsal Yaklaşımlar

Bu bölümde Karar Verme kuramlarından Sosyal Öğrenme Kuramı, Çatışma Kuramı, Bağımlı Karar Verme Kuramı ve Tip Kuramı incelenmiştir.

2.2.3.1. Sosyal-Bilişsel (Social Learning) Kuram

Krumboltz ve diğ. (1980), “Sosyal-bilişsel kuramı temel alarak meslek seçimindeki karar verme süreçlerini tanımlamışlardır. Modelde dört faktörün belirlenmiş ve bu

faktörlerin birbirleriyle etkileşimi incelenmiştir” (Krumboltz ve diğ., 1980, akt. Kuzgun, 2000). Bu dört faktör şöyle sıralanabilir:

Özel Yetenekler ve Kalıtsal Etkenler: Kişilerin eğitim ve mesleki hayatlarını sınırlandırabilir. Örneğin enstrüman çalma kabiliyeti olmayan bireyin müzik dalında sanatçı olarak çok başarılı olması beklenemez.

Çevresel Şartlar: Çevresel etkenler bazen kişilerin kontrolü dışında gelişebilir, kimi zaman da kişiler içinde bulundukları çevreyi etkileyebilirler. Çocuğun yetiştiği çevre onun hayatı için belirleyici bir unsur olabilirken, bir doktor ya da bir öğretmen görev yaptıkları çevrede olumlu yönde değişikliklere sebep olabilir. Nurmi (2004), “*Ömür Boyu Motivasyon Modeli* ile ergenlerin gelişimsel yörüngelerini yönlendiren çevrelerde büyümelerinin onlara başarı sağladığını vurgular. Kültürel inançlar, kurumsal yapılar ve tarihi olaylar gibi pek çok sosyo-kültürel etken gençlerin motivasyonunu, düşünme stillerini ve karar verme davranışlarını etkiler.”

Öğrenme Deneyimleri: İnsanların hayatları boyunca şu ana kadar almış oldukları eğitim ve öğretim yaşantılarının tamamı, iş hayatlarını ve bireysel gelişimlerini etkileyen bir süreçtir. Kişilerin mesleki karar ve davranışları deneyimlerinin bir sonucudur ve ileride yapacakları tercihlere yön vererek, ardışıklık gösterir.

Performans Becerileri: Kişinin çalışma alışkanlıkları, performans standartları ve becerileri, bilişsel süreçleri, zihinsel yetenekleri, değerleri ve duygusal tepkileri kişinin karşılaşılabileceği yeni durumlara ve sorumluklara karşı ihtiyatlı bir tutum takınmasına yardımcı olacaktır. Kişi öğrenme süreçlerinde başarı sağladıkça, kişinin performans becerilerinde artış görülmesi beklenir.

Fischhoff ve diğ. (1999), “Ergenlerin sosyal biliş durumlarının –sosyal dünyalarını, etkileşimde oldukları insanları ve yer aldıkları grupları algılayışlarının– yetişkinlerden farklı olduğunu ve onların karar verme davranışlarını etkileyebileceğini belirtmektedir. Sosyal çevreyi diğer bilişsel becerilerden ayıran üç anahtar yol vardır. Bunlardan ilki sosyal sonuçların genellikle belirsiz olması ile ilgilidir. Dolayısı ile mantıklı düşünme ve karar verme her zaman en iyi sosyal sonucunu doğurmaz. İkincisi, ilişkiler ve sosyal olaylarla ilgili bilgiler uzun zaman içerisinde anlam ifade eder. Üçüncüsü, sosyal çevre sürekli değişmektedir. Çocuklar, ergenliğe girdiklerinde, çok daha fazla akran ve yetişkin gruplarına maruz kalırlar ve daha fazla özerklik kazanırlar. Ergenler bu dönemlerinde alışılmadık görev ve sorumluluklar, sonuçları belirgin olmayan seçimler

ve de belirsiz durumlar gibi yetişkinlerin de zorlandıkları şartlar altında karar verme durumunda kalırlar.”

2.2.3.2. Çatışma Kuramı

Çatışma kuramına göre, Janis ve Mann (1977) çalışmalarında, karar alma süreci içinde bireylerin kullandığı biçimleri ve bununla ilişkili biçimde bireyde meydana gelen stres ve özsaygı düzeyini açıklamışlardır (De Lorenzo’dan akt. Deveci, 2011).

Çatışmasız Bağlılık: Kişi var olan koşulların kendisini riske ve tehdit altına sokan bir unsuru olmadığı sürece verdiği karara bağlı kalır. Böyle bir durumda kişinin yaşadığı stres en alt düzeydedir.

Çatışmasız Değişim: Kişi değişimi risk olarak algılamıyorsa aksine içinde bulunduğu durumu risk olarak algılıyorsa değişimde tehdit algılamaz ve tüm seçenekleri incelemiden en önemli olduğunu düşündüğü veya içinde bulunduğu çevre tarafından en çok tavsiye edilen kararı seçer.

Savunucu Kaçınma: Kişi karar vermekle ilgili kısıtlı süreye sahip olduğunda kaygı düzeyi artmaktadır. Bireyin kişisel olarak zor bir karar verme durumuyla karşı karşıya kalması karar alma davranışını ertelemesine sebep olur. Bu gibi durumlarda birey sorumluluğu başkasına yükleme yoluna gidebilir veya olma olasılığı en düşük olan seçenek adına bahaneler türeterek farkında olarak veya olmadan çatışma durumundan uzaklaşmak isteyebilir.

Aşırı Uyarılmışlık Karar Stili: Zamanı kısıtlı olan birey, duygusal gerilim yaşadığı için, dikkatli bir biçimde araştırma yapmadan kısa sürede rahatlamak adına ani çözüm seçeneklerini değerlendirebilir ve de bunun sonucu olarak en az olumsuz sonuç vereceğini tahmin ettiği alternatifi seçebilir. Kişi karmaşadan kurtulmayı biran önce istediği için, çok düşünmeden tercihini belirleyebilir.

İhtiyatlı Seçicilik Stili: İhtiyatlı seçicilik stilinde kişinin zamanla ilgili bir baskısı yoktur. Kişi ilgili bilgileri dikkatlice araştırır, önyargısız şekilde bilgileri inceler ve karar vermeden önce, seçenekleri dikkatlice değerlendirir.

2.2.3.3. Bağımlı Karar Verme Kuramı

Çocuğun bağımsız davranabilmesinin ilk koşulu ana babasına olan duygusal bağlantısını azaltabilmesi, onlar tarafından yönlendirilen bir kişi olmaktan çıkıp özerk olabilmesidir. Bu da anadan babadan ayrılma ya da ailenin desteğini kaybetmeden, onlarla duygusal bağlantıyı sürdürerek, kendini yönetebilen bir kişi olmaya çalışmakla mümkündür. Çocuk başlangıçta kendine ait düşünce ve davranış yolu geliştirebilmek için ana babasınıninkileri toptan reddeder. Ana babasının önerileri kendisine uygun gelse bile ilk anda karşı çıkar. Daha sonraki yıllarda ana babasını yeniden değerlendirerek onları anlamaya, onlarla uzlaşmaya ve yeniden bağlanmaya başlar. Ana babaya bağlılıktan psikolojik olarak ayrılarak gelişim görevini yerine getirebilen kişinin tutum ve değerleri ana babasınıninkilerden farklılaşır. Kendini ana babasının gözü ile görme eğilimi azalır, güçlü ve zayıf yönlerini, kendini inceleyerek değerlendirir ve doğasına uygun bir yaşam yolu çizebilir. Bunu gerçekleştiremeyen kişiler ana babasının uzantısı gibi yaşarlar. Böyle ergenler meslek planı yapma zamanı geldiğinde zorluklarla karşılaşır. Karar verme hak ve sorumluluğunu ana babaya bırakmada bazen sorunu çözmeye yetmeyebilir. Anne ve babanın istekleri birbirleri ile çelişik olduğu zaman çocuk hangisinin gönlünü etmenin doğru ve olanaklı olduğunu da kestiremez. Zaten karar verme becerisi geliştiremediği için farklı istekleri uzlaştırma yollarını da bulamayacaktır.

Bilgi yetersizliği durumlarında, kişi karar verirken diğer insanların görüşlerinden daha fazla etkilenebilir. Bu kişilerin doğru bilgi kaynakları araştırması doğaldır. Bu süreç, duruma bağlı bağımlı olmak olarak ifade edilir. Bağımlı kişilik yapısına sahip olanlarda bu davranış yaygın ve köklüdür. Bağımlı kişilik yapısına sahip olan bireyler, az sayıda ve yetersiz bir bilgi kaynağından edinilen bilgi ile yetinmekte ve bu yönlendirmeye davranmaktadırlar. Çünkü bu tür bağımlılıkta kendine güvensizlik, sürekli kaygı ya da bazen kaygısızlık hali, karar verme sorumluluğunu başkalarına yükleyip rahata erme eğilimi vardır. Bu şekilde davranarak yaşamı belirleme kişiyi sonunda mutsuz ediyorsa fakat kişi farklı davranabilme gücünden yoksun ise o kişinin yeniden eğitime ve psikolojik yardıma gereksinimi var demektir. Bağımlı kişilerin bağımlılığı sadece anne babaları ile sınırlı olamaz. Bu kişiler yaşamları boyunca başkalarının yönetimine ihtiyaç duyarlar. Böyle gençlerin yasa dışı örgütlerin eline düşmesi de kolay olmaktadır.

“Anne-babanın baskı ve yönlendirmesinden kurtulup meslek kararlarını kendileri oluşturmak isteyen gençler meslek danışmanlığı programlarına ana babaların da

katılmasını istemektedirler. Son yıllarda aile danışmanlığı hizmetleri geliştikçe, bireyin meslek seçme sorununu aile ile birlikte çözme konusunda çeşitli yardım tekniklerinin de geliştirildiği görülmektedir.” (Kuzgun, 2006).

2.2.3.4. Tip Kuramı

“Sezme veya duyumsama yoluyla algılamadan sonra iş, bir karar vermeye, yargı veya değerlendirme yapmaya gelir. İki farklı algılama olduğu gibi iki farklı karar verme biçimi vardır: “Düşünme” ve “Hissetme”. Kısacası, her birey bir olayı algıladıktan sonra ya düşünerek ya da hissederek hareket eder. Düşünme bir olayı algıladıktan sonra, analiz etme ve objektif olmaya karşılık gelir. Hissetme ise sübjektif ve kişinin kendi değerleri doğrultusunda verdiği bir tepkidir. Her birey bu karar verme biçimlerinden birini daha fazla kullanma eğilimindedir. Aynı algılama biçimini kullanan insanlar karar verme süreçleri bakımından farklılaşabilirler. Hissetmeyi daha fazla kullanan kişiler insan ilişkilerinde daha başarılıdır. Düşünmeyi kullananlar ise gerçekler ve fikirler, yani insan dışındaki objelerle ve kavramlarla ilgilenirken daha başarılıdır. Her iki düşünme biçiminin gerekli olduğu durumlar ve ortamlar farklıdır.” (Tieger ve Barron-Tieger, 1995).

“Karar verirken düşünmeyi tercih eden insanlar olayları ve durumları değerlendirirken, kendi kişiliklerinden bağımsız olarak en mantıklı ve objektif sonuca ulaşmayı isterler. Özellikleri ise şu şekilde özetlenebilir” (Baron, 2010; Sharf, 2010; Tieger ve Barron-Tieger, 1995):

- Analizleri ve mantıklı çıkarımlar yapmayı severler.
- Kararlarını diğer insanların isteklerini göz önüne almadan verebilirler.
- Duygularını göstermekten kaçınır, başkalarının duygularıyla ilgilenirken rahatsızlık duyarlar.
- Bilmeden başkalarını incitebilir veya duyarsız kalmakla suçlanabilirler.
- Katı ve ödün vermez bir tavırları olabilir.
- Alınan değildirler, gerçekleri çekinmeden söyledikleri için iyi birer eleştirmen olabilirler.
- Yönetme becerileri sanatsal becerilerinden daha iyidir.

Karar verirken hissetmeyi kullananlar ise şu özellikleri bariz olarak gösterirler (Baron, 2010; Sharf, 2010; Tieger ve Barron-Tieger, 1995; akt. Ünsal, 2014):

- Ahenk ve uyumdan hoşlanıp empatiyi değerli bulurlar.
- Diğer insanları memnun etmek hoşlarına gider, bu yüzden kararlarını alırken onların isteklerini de göz önüne almaya çalışırlar.
- İnsanlara olumsuz şeyler söylemekten hoşlanmaz ve bundan mümkün olduğunca kaçınırlar.
- Aşırı duygusal, zayıf, mantıksız görünebilir ya da alıngan olabilirler.

Larson ve Richards (1994), “Çalışmaları ile ergenlerin karar verme davranışlarında duyguların rolünü araştırmışlardır. Duygular, insanların nasıl düşündüğünü ve davrandığını etkiler. Kişiler, olumlu duyguları deneyimlerken, davranışlarının olumsuz sonuçlarını önemsiz görürler. Olumsuz duyguları tecrübe ederken ise sadece yakın döneme odaklanırlar ve büyük resmi gözden kaçırabilirler. Hem ergenlerin hem yetişkinlerin karar verme becerileri duygularından etkilenmektedir. Araştırma sonucunda ergenlerin genel olarak yetişkinlere göre daha fazla duygu deneyimledikleri bulunmuştur. Ergenlerin çeyreği ila üçte biri –olumlu ya da olumsuz– güçlü duygular ile gerçek ya da hayali romantik duygularla bağlantısı olduğu saptanmıştır.”

2.2.4. Karar Verme Stilleri ve Stratejileri

Kuzgun (2003), “Kişilik gelişiminin önemli unsurlarından birinin sağlıklı ve doğru karar verebilmek olduğunu ifade eder. Karar verme davranışı, seçenekler hakkında araştırma yapma, bilgi toplama ve değerlendirme faaliyetlerini, yani konu hakkında değişik görüşleri, irdeleme ve bilgi kaynağının güvenilirliğini test etme, mantıklı bir gerekçe olmadan verilen karardan vazgeçmeme gibi bir dizi işlemi gerektirmektedir. İnsanların hepsi, her zaman sistematik akılcı davranarak karar verememektedirler. Bazı kimseler karar verme sorumluluğu ile karşılaştıklarında bunalıma girerler. Bunlardan bir kısmı karar sorununu elden geldiği kadar unutma, karar verme işlemini son ana kadar erteleme yolunu seçerler. Bir kısmı ise karar sorumluluğunu bir başkasına yükler, başkalarının kendisine uygun seçeneği söylemesini bekleyerek sorumluluktan kaçarak. Bazıları ise kararı bir an önce kesinleştirerek rahata ermeyi tercih ederler. Kararsızlar olarak adlandırılan grup ise çabuk karar verip hemen vazgeçerler; hiçbir seçenek onları

sürekli mutlu edemez.” Bubic ve Erceg (2018), “İnsanın mutluluk arayışında çeşitli aktiviteleri genellikle karar verme stillerinden etkilenecek belirlediklerini ifade etmektedir.”

Jacobs ve Potenza (1991), “Araştırmalarında farklı karar verme stilleri bulunduğunu belirtmiştir. Bazı insanlar dikkatlice bilgi toplarlar ve farklı seçenekleri değerlendirirler. Diğerleri, iç güdülerine güvendiklerini söylerler ve ani karar verirler. Üçüncü grup ise yöntemlerinde tutarsızdırlar ve yüksek düzeyde kararsızlık gösterirler. Söz konusu araştırmalarda, ilk iki grup kendilerini iyi karar verenler olarak tanımlarken; ani karar veren 7 ve 8. sınıf öğrencileri, dikkatli karar veren ve sonuçları değerlendiren diğer öğrencilere göre daha fazla risk taşıyan davranışlarda bulunmaktadır.”

Ersever (1996), karar verme durumunda, bireylerin farklı yöntemler kullandıklarını ifade etmiştir. Bilişsel açıdan değerlendirilen bu yapılar şu şekilde sıralanabilir:

Seçim: Karar verme davranışının ön koşuludur. Kararlar çoğunlukla içsel denetim ve kendine saygı çerçevesinde verilir. Ergenlerin kararlarında çoğunlukla akran gruplarına mutlaka uyulması dayatıldığından denetim ve sorumluluğun gelişimi göz ardı edilebilmektedir.

Anlama: Karar verme etkinliğinin anlaşılması anlamına gelen bilişsel süreç olarak ifade edilebilir. Okuma, hatırlama, problem çözme gibi beceriler yerine getirildikçe bireyler kendi bilişsel süreçleri hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.

Yaratıcı Problem Çözme: Problemin tanımlanmasını, seçeneklerin belirlenip sıraya konmasını, yeni seçenekleri üretmek için yaratıcı çözümler üretilmesini içerir.

Uzlaşma: Karardan etkilenebilecek kişi veya kişilerle kabul edilebilir bir çözüm üzerinde anlaşma yoluna gitmektir. Uzlaşma için diğer insanların fikirlerine başvurulması ve bu fikirlerin de değerlendirilmeye alınması önemlidir.

Sonucu Değerlendirebilme: Yapılacak seçimlerin getirileri üzerinde kendisi ve diğerleri için düşünebilme ve sağlıklı öngörü oluşturma düzeyidir.

Doğru Seçim: Bilgiye mantıklı ve etkili biçimde ulaşabilme koşuldur. Karar verici bireyler, problem çözümünde esnek stratejileri hayata geçirirlerse probleme isabetli akılcı bir biçimde çözüm getirebilirler.

Güvenirlilik: Seçeneklerin sıralanmasında bilginin güvenirliğini değerlendirme yetisi ve becerisidir. Eldeki bilgiler yeni bilgilerle karşılaştırılarak da güvenirlik kontrolü yapılabilir.

Kararlılık: Karar verici birey yaptığı seçimlerde ısrarcı ve tutarlı olmalı, yaptığı seçimin sorumluluğunu alabilmelidir. Ergenliğin ileri aşamasında gençler, yaptıkları seçimlerde daha çok kararlılık gösterebilirler.

Bağlanma: Bağlanma verilen kararların karar vereni bağlayıcılığı ile ilgilidir. Karar verme ve problem çözme stratejilerinde yaş ilerledikçe daha yüksek bir yeterlilik görülebilmektedir.

“Karar verme tarzları öğrenilerek edinilmiş alışkanlıklar şeklinde açıklanmıştır. Karara ulaşılırken seçeneklerin belirlenmesi ve edinilen bilgi üzerine düşünme süresinin karar verme stilleri arasında farklılıkların anahtarı olduğu düşünülmüştür” (Scott ve Bruce’tan akt. Deniz, 2002). Karar verme stillerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Akılcı Karar Verme Stili: Karar verici bireylerin seçimlerini yapmadan önce konu ile ilgili bilgi toplaması, bu bilgilere dayanarak seçenekleri oluşturması ve en ulaşılabilir olan seçeneği hayata geçirmesidir.

Sezgisel Karar Verme: Karar verme esnasında bireyin hislerine dayanarak sezgilerini ön planda tutarak karar vermesidir. Sezgisel karar verme eğiliminde olan kişiler, önsezilerine güvenerek başkalarından daha hızlı bir biçimde karar verirler.

Bağımlı Karar Verme: Karar verici bireylerin karar verme durumunda başkalarının yönlendirme ve tavsiyelerine göre seçim yapmasıdır. Bağımlı karar verme stiline sahip bireyler karar verme sorumluluğunu üstlenemedikleri için, kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yükleyebilmektedirler. Bu nedenle başkalarının tavsiye ve önerilerine gereksinim duymaktadırlar.

Kaçınan Karar Verme: Karar verme durumundaki kişinin karar verme davranışından uzaklaşarak karar vermemesidir. Bu stile sahip bireyler, karar verme sorumluluğunu üstlenemedikleri için karar vermekten kaçma eğilimi gösterirler.

Spontan Karar Verme: Kişinin uzun süre ayırarak mantıklı karar verme adımlarını takip etmeden, doğal süreç içerisinde ve kendiliğinden karar vermesidir.

Kuzgun (2000), Dinklage tarafından belirlenen karar verme biçimlerini aktarmıştır. Bu biçimler şu şekilde sıralanabilir:

Dürtüsel Karar Vericiler: Dürtüsel karar veren bireyler, diğer seçenekleri dikkate almadan karşlarına çıkan ilk seçeneğe yönelirler, kararları anidir, isteklere ve duygulara odaklı karar verirler.

Kaderci Karar Vericiler: Bu karar stratejisi benimseyen karar vericiler sorunun çözümünü dış etkenlerde ararlar veya gidişatı kadere bırakırlar. Bir başka deyişle kararı koşulların ve olayların akışına bırakırlar.

Boyun Eğici Karar Vericiler: Bu karar stratejisini benimseyen bireyler karar verirken başkasının planına katılır veya önerilerine göre konumunu belirler, kendi kararlarını savunamaz, kararlarının arkasında durma konusunda irade gösteremez.

Erteleyici Karar Vericiler: Bu stratejiyi benimseyen karar verme durumundakiler problemlerini ertelleyip, üzerlerinde düşünme işini sonraya bırakmayı, eylem planı oluşturmayı ve bu planı harekete geçirmeyi sürekli olarak ileri bir tarihe atarlar. (Örneğin, Diyetle başlamayı hep bir sonraki pazartesi gününe atmak gibi).

Kendine Eziyet Ederek Karar Verenler: Bu strateji ile karar veren kişiler seçenekler hakkında çok fazla bilgi toplarlar –bu bilgiler bazen konudan uzak olabilir- ve seçenekler üzerinde gereğinden fazla düşünerek zaman harcarlar. Ulaştıkları bilgilerin içinden hedeflerine uygun bir seçenek oluşturamazlar, bir hedef belirleyemezler, seçenekleri bir türlü berrak hale getiremezler.

Plan Yaparak Karar Verenler: Plan yaparak karar veren kişiler kendilerini hedefe götürecek seçenekler arasından isteklerini ve olanaklarını göz önünde bulundurarak en uygun kararı verme eğiliminde olurlar.

Sezgisel Davrananlar: Karar verme durumunda sezgilerine göre davranma eğilimindedirler, bilinçaltı güdüler ve mistik sezgileri karar verme esnasında önem taşır. Genellikleri aldıkları kararlarda tereddüt etmezler.

Donup Kalanlar: Bu kişiler karar vermeleri gerektiğini bilirler fakat sorumluluklarını yerine getirecek gücü kendilerinde bulamazlar. Karar vermeyle ilgili bir plan oluşturamadıkları gibi erteleme kararı dahi alamazlar. Seçeneklerle ilgili bilgi toplamaktan, bu seçenekler üzerinde düşünmekten uzak dururlar.

Fischhoff, Crowell ve Kipke (1999), “Risk almanın ergenlerin yaşamının doğal bir parçası olduğunu belirtir. Ergenler büyümek, yeni aktiveteler denemek, yeni fikirler üretmek veya yeni roller deneyimlemek için risk almak zorundadır. Bununla birlikte ergenler cinsellik, alkol tüketimi, sigara içme, madde kullanımı ya da şiddet içeren

davranışlarda bulunmak için de risk olarak kendileri için sorun oluşturacak davranışlarda bulunabilirler. Ergen gelişiminde yapılan bilimsel araştırmalarda bu tür risk taşıyan davranışlara müdahale programları geliştirilmiştir. Bu müdahalelerden bazıları ergenlerin inançları, değerleri ve davranışları üzerinedir. Bu müdahaleler sayesinde ergenlerin daha dikkatli hareket etmeleri, mantıklı karar verme becerilerini geliştirmeleri ve bilgece seçimleri kendi başlarına yapmaları beklenir. Genel karar verme becerilerinin ergenlerin kendilerini pek çok durumda koruması için yardımcı olacağı öngörülür.”

Stanovich (2010), “En iyi karar verme stratejilerinin kendini düzeltebilenler olduğunu vurgular çünkü bu stratejiler kendi eleştirilerini yapabilirler. Akılcı düşünce ve hareketler kalıtsal değildir; kültürel çevreden öğrenilerek edinilir.

Psikiyatr olan Rolls (2014), “Tat alma, görme, koku alma gibi duyguların insanın karar verme davranışlarını nasıl etkilediğini beyin MR’ları çekerek bilimsel açıdan incelediğinde fiziksel şartların(ısı, ışık gibi), sosyal çevrenin, başkalarıyla etkileşimin, hatıraların ve yaratıcı düşünmenin insanın karar verme davranışını etkilediğini belirtmiştir.”

2.2.5. Ergenlerde Karar Verme Hakkında Yapılan Çeşitli Çalışmalar

Bu başlıkta, ergenlerde karar verme ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı merkezli yapılmış çeşitli çalışmalara kısaca değinilmiştir.

2.2.5.1. Yurtdışında Karar Verme Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar

Brown ve Mann (1990), “Yaptıkları araştırmada ergenlerin dikkatli karar vermesi ve ailede alınan kararlara katılımı ile birtakım değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlar bu araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Olumlu aile ortamının ve aile desteğinin lise öğrencilerinin mantıklı karar vermesinde etkili olduğu söylenebilir.”

Ganzel (1999), “Duygu durumu (mod), yaş ve cinsiyetin ergenlerin ve yetişkinlerin karar verme süreçlerine etkisini araştırmıştır. Bu çalışmanın amacı ergenlerle yetişkinlerin karar verme süreçlerini karşılaştırmaktır. Katılımcıların her birinin bilgisayar ortamında part time bir iş seçimi üzerinde karar verme süreçleri izlenmiştir. Bağımsız değişkenleri mod (duygu durumu), yaş ve cinsiyet; bağımlı değişken

üstünkörü ve dikkatli karar vermedir. Her işin sekiz kategoride bilgisi bulunmaktadır. Duygu durumları pozitif, nötr ve negatif modlarla başlamış, katılımcılar kategorileri gözden geçirmek için bilgisayarı kullanmışlardır. Araştırmaya 161 kişi katılmıştır. 7. ve 8. sınıf 42 kişidir, yaş ortalamaları (13.07, 12-15 yaş arası) dır; 9. ve 10. sınıflar 41 kişi, yaş ortalamaları (15.02, 14-16 yaş arası); 11-12. sınıflar 39 kişi, yaş ortalamaları (17.08, 16-18 yaş arası); 39 kişi yetişkin, yaş ortalamaları (23.74, 21-46 yaş arası); 79'u erkek 82'si kadındır. Ergenler yerel çevredeki okullardan seçilmişlerdir. Yetişkinler ise psikoloji lisans öğrencileridir. Araştırma sonuçlarına göre ne yaş ne cinsiyet ne de sınıf düzeyi final kararlarını vermede etkili olmuştur. Bir başka deyişle yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyi final kararlarını vermede etkili değildir. Ayrıca pozitif duygu durumu ile negatif duygu durumu karşılaştırılmış, pozitif duygu durumuna sahip olanların daha mutlu, daha az endişeli ve daha çok zevk alan bireyler olduğu sonucuna varılmıştır. Karar verme süreçlerinde ergenlerle yetişkinlerin duygu durumları benzerlikler göstermiştir. Benzerliklerin duygu durumundan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.”

Cavell (2000)'e göre, “Ergenlik, hem ergenler hem de aileleri için önemli değişimlerin yaşandığı bir evredir. Ergenler bu evrede bağımsızlaşmaya başlarlar ve kendi hayatları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmak isterler. Ebeveynler, çocuklarının başarılı, sorumlu ve güvenli bir şekilde hareket etmelerini isterler. Bu nedenle, anne babalar, ergene kendi yaşamlarıyla ilgili kararları alabilmelerinde fırsat vermek zorundadırlar.”

Shiloh, Koren ve Zakay (2001), “15-16 yaşlarındaki 41 erkek, 79 kız olmak üzere toplam 120 lise öğrencisi ile yaptıkları araştırmada bireysel farklılıkların karar verme davranışını nasıl ve ne ölçüde etkilediğini incelemişlerdir. Algılanan zorluk ve öznel karar karmaşası puanları için (+) manidar korelasyon belirlenmiştir.”

Byrnes (2002), “Ergenlik süresince karar verme becerilerinin gelişimi hakkında o güne kadar bilinenler ve bilinmeyenler tanımlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada yetkin karar vermenin bir tanımını verilerek, bu yeterliliğin gelişimi hakkındaki literatürün kısa bir değerlendirmesini yapılmış ve yakın gelecekte yapılması gereken çalışma türlerini tanımlanmıştır. O tarihte literatür kesin sonuçlara varılamayacak kadar az olsa da, literatür bütün olarak ergenlerin belli alanlarda (örneğin, tavsiye isteme, değerlendirme süreçleri, adaptif hedef belirleme ve öğrenme) karar verme konusunda yetişkinlerden daha az yetkinliği olsa da, diğer alanlarda benzer yetkinlik seviyelerine sahip olabilecekleri görülmüştür (örneğin bilinen alanlarda seçenek bilgisi, belli düzenleyici faktörlere tepki ve birçok alanda seçim yapma). Ayrıca son zamanlarda yapılan bir

çalışma karar sonrası süreçle (örneğin kararlardan ders çıkarma) iyi seçeneklerin seçiminde yaş farkı arasında olası bir bağ bulmuş olsa da, yetkinliğin ihtiyatlı yönlerinde yaş farklılıkları iyi seçeneklerin peşinden gitme eğilimindeki yaş farklılıklarına henüz bağlanmamış olduğu görülmüştür. O güne kadar gelen araştırmalardan çıkarılabilecek muhtemel sonuçları güçlendirmek ve ergenlerde hangi tür müdahalelerin karar vermeyi geliştirip hangilerinin geliştirmedeğini belirlemek için ilave çalışmalara gereksinim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.”

Byrnes (2002)’e göre, “Gerçekleştirilmesi gereken üç önemli araştırma hattı vardır. İlk araştırma hattı çocukluk ve yetişkinlik arasında gerçekten değiştiği gözlenen karar verme yetkinliği yönlerini tanımlayacaktır. Aynı zamanda, bu hat müdahale hedefi olması gereken yönleri de tanımlayacaktır (başka bir deyişle gelişmeyen yönleri).”

“İkinci araştırma hattı ilk araştırma hattının bulgularına dayalı müdahale programlarının etkililiğinin deneysel incelemeleri olmalıdır. Bir sorunun tahmin edilen sebebini hedef almanın birçok yolu vardır, ancak bu yaklaşımların yalnızca birkaçı işe yarar. Olası yaklaşımları belirlemenin muhtemel bir yolu olarak karar verme becerilerinin doğal tarihini belgelemeyi amaç edinen üçüncü bir araştırma hattı başlatılmalıdır. Tekniklerden biri yüksek derecede başarılı ve düşük derecede başarılı çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin gruplarını belirlemek olabilir. Daha sonra araştırmacılar iki soruya odaklanmalıdır: (a) Bu gruplar karar öncesi ve karar sonrası süreçler açısından ne tür farklılıklar göstermektedirler? Ve (b) Sosyo-kültürel koşulları açısından ne tür farklılıklar göstermektedirler? (örneğin, kendilerini risk üreten bağlamlarda bulma sıklıkları, ebeveynlerinin otonomiye ne derece desteklediği, onları ne derece kontrol ettiği ve model yetkin karar verme; üyesi oldukları grubun özellikleri) Üçüncü araştırma hattı karar verme yetkinliğini kimin nasıl geliştirdiğini anlamamıza yardımcı olur. Bu süreci anlamak daha az yetkin bireylerin karar verme becerilerini geliştirmek ve onlara önemli hayat hedefleri kazandırmak için olası yolları daha iyi kavramamızı sağlayacaktır” (Byrnes, 2002).

Updegraff ve diğ. (2005), “*Karar Verme Otonomisi’ni* belli kültürel bağlamlar içerisindeki ilişkilerini ve yaygınlığını anlamak, kültür içerisinde aile süreçlerinin nasıl geliştiğini tamamen ortaya çıkarmak üzere gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın amaçları annelerin ve babaların ergenlerle karar vermelerini, ebeveyn-tek yönlü, birleşik ve gençlik-tek yönlü karar verme dahil olmak üzere tanımlamak ve 246 Meksika kökenli ailede bu farklı karar verme tipleri ile ilgili ailevi ve sosyo-kültürel nitelikleri

incelemektir. Katılımcılar aile toplumsallaşması ve ergen gelişimi üzerine devam eden bir projenin ilk dalgasının parçası olan 246 Meksika kökenli ailedeki anneler, babalar, hedef ergenler ve büyük kardeşlerden oluşturulmuştur” (Updegraff ve diğ., 2005). “Araştırmada ailenin rolünü, kültürel, cinsiyet, toplumsallaşma süreçlerini incelemek için 246 katılımcı aile şu kriterleri taşımaktadır: (1) anneler Meksika kökenli ; (2) kendisinden büyük bir kardeşle aynı evde yaşayan ve öğrenme bozukluğu olmayan hedef ergenler ; (3) biyolojik anneler ve biyolojik veya uzun süredir evde yaşayan üvey babalar (yani 10 yıldan uzun süredir); (4) haftada en az 20 saat çalışan babalar. Bu babaların çoğunluğu gerekli olmamasına karşın (%93) Meksika kökenli olmuştur.”

“Çalışmanın başlangıcında, annelerin ortalama yaşının 39 ve babaların ortalama yaşı 41 olduğu; ebeveynlerin çoğunun Amerika dışında doğduğu (annelerin %71’i ve babaların %69’u) ve görüşmeyi İspanyolca dilinde yaptıkları; (annelerin %66’sı ve babaların %67’si). Ebeveynlerin bildirdiği ortalama eğitim süresi 10 yıl olduğu belirtilmektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri değişiklik gösterdiği, federal fakirlik düzeyinde olan ailelerin yüzdesi (%18.3), örneğin alındığı eyaletteki iki ebeveynli Meksika kökenli fakir ailelere benzediği ortalama ev geliri 41,000\$ idi Aileler ortalama 17.57 yıldır evli olduklarını belirtmişlerdir. Hedef ergenlerin ortalama yaşı 12.51 olduğu %51’inin kız olduğu, çoğunluğunun Amerika’da doğduğu (%62) ve İngilizce konuştukları (%83’ü görüşmeyi İngilizce gerçekleştirdi) belirtilmiştir.”

“Literatür incelendiğinde Meksika kökenli ailelerde, araştırmacılar ebeveynlerin çoğunlukla kısıtlayıcı ebeveynlik tarzıyla hareket ettiklerini ve Avrupa-Amerikalı ailelerdeki ebeveynlere kıyasla ailedeki gençlere çok daha az otonomi verdiklerini belirtmektedir (Crockett ve diğ. 2007; Fuligni, 1998). Karar verme ve ailelerin kültürel değerleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, anneler ve babalar arasında bir dizi farklılıklar ortaya çıktığı ve ebeveynlerin rollerinin birbirini nasıl tamamladığını ortaya konmuştur. Geleneksel tutumları olan annelerin daha hiyerarşik, annelerin genç çocukları için daha çok karar verdiği (yani daha ebeveyn-yönlü karar verme) ebeveyn-çocuk dinamikleri olduğunu gösterir. Güçlü yaşa bağlı değerleri olan babalar ergen oğullarını sosyalleştirirken erkeklerin genç-yönlü karar vermesini kısıtlayarak annenin otoritesini desteklediği ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin ve babaların karar vermeleri ergenlerin yakınlık/kabul ve çatışma bildirimleri ile de farklı biçimde ilgilidir. Gençlerin daha çok anne-ergen çatışması bildirdiği durumlarda anneler oğulları ve kızlarıyla daha ebeveyn-yönlü kararlar verdiklerini rapor etmişlerdir; öte yandan

gençlerin onları daha sıcak/kabul edici olarak algıladıkları durumlarda babaların karar verme sürecine daha az dahil olduklarını rapor ettikleri belirtilmiştir. Annelerin himayede daha doğrudan dahil olmasının ebeveyn-çocuk dinamiklerini konuşmada daha çok çatışmaya yol açması olasıdır” (Coltrane ve Adams 2008). Özellikle, çatışma daha fazla davranışsal otonomi için müzakere yapmakla ilgili olabilir (Goossens 2006; Laursen ve diğ. 1998). Öte yandan, babalar çocuklarıyla boş zaman faaliyetlerinde daha çok zaman harcarlar. Daha çok davranışsal otonomi vermek olumlu baba-ergen ilişki dinamiklerini yansıtabilir (Coltrane ve Adams 2008).

Albert and Steinberg (2011), “*Ergenlikte Yargılama ve Karar Verme* adlı araştırmada ergenlikte yargılama ve karar verme (YKV) üzerine yapılan çalışmalarda son 10 yılda ortaya çıkan en önemli bulguları gözden geçirildiği ve gelişmekte olan bu araştırmada alanındaki olası yeni yönleri bakıldığı ifade edilmiştir. Araştırma odağındaki birbiri ile bağlantılı üç varyantın özel önem taşımakta ve bu değerlendirmenin organize edilmesine hizmet etmektedir. İlk olarak, normatif YKV modelleri üzerine kurulu araştırma risk algısında yaş farklılıklarının çalışmasının ötesine geçmiş, ergenlik dönemi tahminlerini etkileyen faktörlerin dinamik açıklaması olmaya yönelmiştir. İkinci olarak, alanda bilgi işlemenin 2 görece bağımsız modunu tanımlayan, genel itibarıyla analitik (soğuk) bir sistemi deneysel (sıcak) bir sistemle karşılaştıran algısal gelişimin çift işlemli modlarının (duygu durumları) geniş ölçüde kabul edildiğini görmüştür. Son olarak, ergenlikte YKV’yi etkileyen sosyal, duygusal ve öz-düzenleyici faktörlere yöneltilen ilgide bir artış olmuştur. Bu odak değişimi ile ergenlikte riskli kararlar vermeye yönelik artan eğilim için ortam hazırlayabilecek yapısal ve fonksiyonel olgunlaşma biçimini tanımlayan gelişimsel sinirbilim bulgularının artan etkisini olduğu ortaya konulmuştur.”

Sovet ve Metz (2013), *Ebeveynlik Tarzları ve Fransız ve Koreli Ergenler Arasında Kariyer Kararlarının Verilmesi* adlı araştırmasında ergenlerin kariyer kararlarına yönelik ebeveynlik tarzı ilişkilerini Batılı ve Doğulu bağlamda karşılaştırmıştır. “575 Fransız lise öğrencisi ve 613 Güney Kore lise öğrencisine algılanan ebeveynlik tarzını, kariyer kararı verme zorluklarını ve kariyer kararında öz yeterliliği değerlendiren bir anket uygulanmıştır. Koreli ergenlerin Fransız ergenlere göre daha düşük kariyer kararı öz-yeterliliği, inançları ve daha fazla kariyer kararı verme zorlukları olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları, Fransız ve Koreli gençlerden oluşan geniş bir örneğe dayalı olarak, algılanan ebeveynlik tarzlarının kariyer kararlarında öz yeterlilik

ve kariyer kararı verme zorlukları ile önemli ölçüde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Kùltürler arası farklılıklar belirgindir. Fransız gençleri arasında otoriter-güvenilir ebeveynlik tarzı daha etkiliyken, Koreli gençler arasında serbestliğe yer bırakmayan ebeveynlik tarzı daha etkilidir. Bu bulgular kültürel değerler ve eğitimsel sistemler prizmasında ebeveynlik tarzlarının devam eden önemini göstermiştir, ayrıca bu çalışmanın sonuçları cinsiyet farklılıklarına da ışık tutmuştur. Hem Koreli kızlar hem de erkekler daha fazla ailevi kuralcılığı ve denetimi yaşasa da, Fransız erkeklerinin aileleri onlara daha çok otonomi verdiğinde daha iyi kariyer kararı sonuçları olmuştur ve Fransız kızlarının da onlara yakınlık ve kabul etme sağlayan ebeveynlere sahip oldukları saptanmıştır.”

Yukarıdaki araştırmalar göstermektedir ki yurt dışında karar verme stratejileri ile ilgili olarak çok farklı açılardan araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar ergenlerin de yetişkinler kadar karar verme davranışlarıyla karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Karar verme stratejileri açısından ergenlerin de yetişkinler kadar mantıklı kararlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmalar ebeveynlik tarzlarının kariyer kararlarında öz yetkinlik, kariyer kararı verme zorlukları ve çeşitli kültürel unsurlarla önemli ölçüde bağlantılı olduğunu göstermiştir.

2.2.5.2. Yurt İçinde Karar Verme Hakkında Yapılmış Çeşitli Çalışmalar

Ersever (1996), “Karar vermeye yönelik beceri eğitimlerini ve etkileşimli grup deneyimlerini içeren programının üniversitede öğrenim gören öğrencilerin karar verme biçimlerine etkilerini araştırmıştır. Araştırmanın amacı, mantıklı karar verme konusunda verilen bir eğitimin ve etkileşim grubu yardımının, kişilerin içtepsel karar alma biçimini tercih etme eğilimlerini azaltmada ve mantıklı karar verme stillerini artırmada etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırma sonuçlarına göre iki deney grubuna katılan öğrencilerin içtepsel ve akılcı karar verme faktörlerinden aldıkları öntest ve sontest ölçümleri arasındaki farka bakılmıştır. Sonuç olarak her iki uygulamanın sonunda grup üyelerinin dürtüsel karar verme eğilimlerinde azalma, akılcı karar verme eğilimlerinde ise artma olmuştur.” (Yiğit, 2005).

Avşaroğlu ve Üre (2007), “Üniversitede öğrenim gören öğrenciler örnekleminde karar verme sürecinde stresle baş etme, özsaygı ve karar verme biçimlerini özsaygı bağlamında araştırdığı çalışmasında, öğrencilerin özsaygı alt boyutlarının (özgüven,

özdeğer, pozitif duygulanım, kendine yetme, başarma, yaratıcılık) karar verme davranışını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Buna göre, özsaygısı yüksek öğrencilerin karar verirken kendilerine daha çok güvendikleri yordanabilir. Ayrıca özsaygı yükseldikçe öğrencilerin ihtiyatlı karar verme stilini; özsaygı düştükçe panik, kaçınan ve erteleyici karar verme stilini daha çok benimsedikleri ifade edilmiştir.”

Güçray (2005), “Ergenlerin problem çözme becerileri, karar verme davranışları ve özgüven seviyeleri için korelasyonları araştırmıştır. 276 kız, 235 erkek öğrenci olmak üzere toplam 511 lise öğrencisine Karar Davranışları Ölçeği, Özgüven Ölçeği ve Problem Çözme ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmadan bulgularında karar verme davranışları ile özgüven ve problem çözme alt boyutları arasındaki ilişki pozitif bulunmaktır. Özgüven düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karar verme davranışları üzerinde kritik yordayıcılar olduğu vurgulanmaktadır.”

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada korelasyonel tarama modeli kullanılmıştır. Bu çerçevede araştırmada ortaokul 7. ve 8. sınıf seviyesinde bulunan öğrencilerin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki korelasyon araştırılmıştır. İlişkisel tarama modeli, korelasyonel araştırma olarak da isimlendirilir. Bu model 2 veya daha çok değişken arasında korelasyonun dışarıdan bir manipülasyon durumu olmadan incelenmesine dayalıdır (Büyüköztürk ve diğ., 2015). Başka bir ifadeyle araştırma konusunu herhangi bir şekilde değiştirmeye ya da etkilemeye çalışılmaz. Var olan değiştirilmeden gözlenmektedir (Karasar, 2015).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmada evren İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde bulunan ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem, rastgele (random) oransız küme örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Bu amaçla Üsküdar'daki devlet ortaokulları küme olarak tanımlanmış, bu okullar arasından random olarak belirlenen 10 ortaokul ve söz konusu okullarda eğitim alan 7. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem 10 farklı devlet ortaokulunda 310 kız, 296 erkek öğrenci olacak şekilde toplam 606 katılımcıdan oluşmuştur.

3.3. Veri Toplamada Kullanılan Araçlar

Çalışmada araştırmacının literatür taraması desteğinde hazırladığı “Kişisel Bilgi Toplama Formu”, Eryılmaz (2009)’ın geliştirdiği “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖİÖÖ)” ve Çolakkadıoğlu ve Güçray (2007)’ın geliştirdiği “Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)” uygulanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın örneklem grubunun çeşitli kişisel özellikleri ve demografik yapısına dair bilgi elde etmeye dönük olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir ankettir. Bu bağlamda cinsiyetler, yaşlar, sınıf düzeyleri, öğrenim gördüğü okullar, anne ve baba meslekleri, anne ve baba eğitim durumları, aile yapıları, ailenin algılanan ekonomik seviyeleri, kardeş sayıları ve doğum sıraları sorularından oluşmaktadır (Ek 1).

3.3.2. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖİÖÖ)

Ölçek 14-18 yaş grubunda bulunan ergenlerde öznel iyi oluşun ölçülmesi için Eryılmaz (2009) tarafından 250 kişilik bir örneklem üzerinde geliştirilmiştir. Yapı geçerliği için yapılan faktör analizlerin ardından, 15 maddelik ve dört faktörden oluşan (yaşam tatmini/doyumu, olumlu duygular, aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum), açıklanan total varyansı % 61,64 olan bir yapı ortaya konulmuştur. Güvenirlik işlemlerinde Ölçeğin içtutarlık (Cronbach's Alpha) değerinin $\alpha=.86$; SB=,83; test retest yöntemiyle elde edilen tutarlık değeri de $r=.83$ olarak hesaplanmıştır. Öte yandan madde toplam korelasyonları ve madde ayırdedicilik analizleri sonucunda da olumlu değerler elde edilmiştir (Ek 2 - örnek maddeler verilmiştir).

3.3.3. Ergen Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)

EKVÖ, karar verme sürecinde özsaygı ve karar verme tarzlarını saptamaya yönelik olarak Mann, Harmoni ve Power (1989)'ın geliştirdiği bir ölçektir. Beş faktörlü bir yapıdan oluşan ölçek otuz madde içermektedir. Faktörler karar verme sürecinde panik, özsaygı, ihtiyatlı seçim/seçicilik, umursamazlık ve sorumluluk almama faktörleridir. Ölçek dördümlü likert türündedir. Çolakkadıoğlu (2003) tarafından adaptasyonu yapılmış olan ölçeğin geçerliği faktör analizi ile denetlenmiş ve orijinal yapısı ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlık (Cronbach Alfa) katsayıları .79 ila .65 arasında; test tekrar korelasyonları da .86 ila .80 arasında değişmektedir (Çolakkadıoğlu ve Güçray, 2007), (Ek 3 - örnek maddeler verilmiştir).

3.4. Verilerin Toplanması ve Uygulanması Süreci

Random olarak belirlenen devlet okullarında uygulamaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla öncelikle İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak onay alınmıştır. Daha sonra onay belgesinin verdiği izinle tüm uygulamalar doğrudan araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde araştırmacı öğrencilere araştırmanın amacı veri toplama araçları hakkında yönergeler sunulmuş, bilgilendirme yapılmıştır. Örneklem grubu bireylerinin uygulanan anket ve ölçekleri yaklaşık 30 dakika içinde bitirdikleri izlenmiştir.

3.5. Veri Çözümlemesi ve Yorumlama Süreci

Verilerin çözümlenmesi süreci başlamadan önce tüm cevaplar bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmış, kullanılan ölçekler (EÖİÖÖ ve EKVÖ) yine bilgisayar programı ile puanlanarak analiz işlemlerine geçilmiştir.

Bu süreçte örneklemi oluşturan öğrencilerin kişisel bilgi formlarından elde edilen bilgilere (sınıf düzeyi, cinsiyet, öğrenim gördüğü okul, yaş, anne ve baba mesleği, anne ve baba eğitim durumları, aile yapısı, algılanan aile ekonomik seviyesi, hanedeki kişi sayısı, doğum sırası ve kardeş sayısı) ait dağılım bilgileri (yüzdelere ve frekanslar) elde edilmiş, takiben ölçeklerin puanlarına ilişkin aritmetik ortalama ve std. sapma değerleri hesaplanmıştır. Hipotezlere yönelik analiz kararları verilirken $n < 30$ olan grupların dağılımları normal kabul edilmemiş ve parametrik olmayan analiz teknikleri tercih edilmiştir. $n > 30$ olanlarda ise parametrik analizler ile hipotezler denetlenmiştir. Buna bağlı olarak her iki ölçek alt boyutlarından elde edilen puanların,

1. Cinsiyet değişkeninde gruplar arası karşılaştırmada *bağımsız grup t testi*,
2. Yaş, anne ve baba eğitim durumları, aile yapısı, algılanan aile ekonomik seviyesi, doğum sırası ve kardeş sayısı için gruplar arasındaki karşılaştırmalarda *tek boyutlu varyans çözümlemesi (ANOVA)*,
3. ANOVA ardından saptanan farklılıkların kaynaklarının saptanmasına yönelik olarak *tamamlayıcı Scheffé testi*,
4. Baba ve anne meslek grupları arasındaki karşılaştırmalarda *Kruskal Wallis-H çözümlemesi*,

5. Ölçek puanları arasındaki korelasyonların hesaplanmasında da Pearson çözümlemesi tercih edilmiş, korelasyon değerleri zayıf bulunduğundan ($r<.30$) regresyon işlemleri gerçekleştirilmemiştir.

Analiz sürecinde manidarlıklar en az $p<.05$ seviyesinde denetlenmiş, saptanan diğer manidarlıklar da sunulmuş ve sonuçlar çalışmanın amaçları bağlamında çizelgeler şeklinde verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Kişisel Bilgi Formu için Karşılaştırma Analizleri

Çizelge 4.1.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yığ}
Kız	310	51,2	51,2	51,2
Erkek	296	48,8	48,8	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.1.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 310'u (%51,2) kız; 296'sı (%48,8) erkektir.

Çizelge 4.1.2. Yaş Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yığ}
13	35	5,8	5,8	5,8
14	535	88,3	88,3	94,1
15	35	5,8	5,8	99,8
16	1	,2	,2	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.2.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 13'ü (%5,8) 13 yaş grubunda, 535'i (%88,3) 14 yaş grubunda, 35'i (%5,8) 15 yaş grubunda, 16'sı (%0,2) ise 16 yaş grubunda yer almaktadır. 16 yaş grubunda yeterli veri bulunmadığından veriler anlamlı şekilde birleştirilmiş, karşılaştırma analizleri birleştirilmiş gruplar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.1.3. Baba Meslek Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yığı}
İşsiz	10	1,7	1,7	1,7
Öğretmen	9	1,5	1,5	3,1
Emekli	53	8,7	8,7	11,9
Küçük esnaf	61	10,1	10,1	21,9
İşçi	159	26,2	26,2	48,2
Memur	63	10,4	10,4	58,6
Serbest Meslek	251	41,4	41,4	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.3.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin babalarının 10'unun (%1,7) işsiz, 9'unun (%1,5) öğretmen, 53'ünün (%8,7) emekli, 61'inin (%10,1) küçük esnaf, 159'unun (%26,2) işçi, 63'ünün (%10,4) memur, 251'inin de (%41,4) serbest meslek sahibi olduğu ifade edilmiştir.

Çizelge 4.1.4. Anne Meslek Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yığı}
Ev hanımı	447	73,8	73,8	73,8
Öğretmen	19	3,1	3,1	76,9
Emekli	8	1,3	1,3	78,2
Küçük esnaf	6	1,0	1,0	79,2
İşçi	49	8,1	8,1	87,3
Memur	27	4,5	4,5	91,7
Serbest Meslek	50	8,3	8,3	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.4.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin annelerinin 447'sinin (%73,8) ev hanımı, 19'unun (%3,1) öğretmen, 8'inin (%1,3) emekli, 6'sının (%1,0) küçük esnaf, 49'unun (%8,1) işçi, 27'sinin (%4,5) memur, 50'sinin de (%8,3) serbest meslek sahibi olduğu ifade edilmiştir.

Çizelge 4.1.5. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yıg}
Okuryazar olmayan	1	,2	,2	,2
Okuryazar	7	1,2	1,2	1,3
İ.okul Mez.	106	17,5	17,5	18,8
O.okul Mezunu	148	24,4	24,4	43,2
Lise Mezunu	211	34,8	34,8	78,1
Y.okul ve Lis. Mez.	123	20,3	20,3	98,3
Lisansüstü	10	1,7	1,7	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.5.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin babalarının 13'ünün (%2) okuryazar olmadığı, 7'sinin (%1,2) okuryazar (diplomasız), 106'sının (%17,5) ilkokul, 148'inin (%24,4) ortaokul, 211'inin (%34,8) lise, 123'ünün (%20,3) yüksekokul ve lisans, 10'unun da (%1,7) lisansüstü eğitim sahibi olduğu ifade edilmiştir. Okuryazar olmayan ve okuyazar olup diplomalı olmayan gruplarda yeterli veri bulunmadığından veriler anlamlı şekilde birleştirilmiştir.

Çizelge 4.1.6. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yıg}
Okuryazar olmayan	6	1,0	1,0	1,0
Okuryazar	12	2,0	2,0	3,0
İ.okul Mez.	157	25,9	25,9	28,9
O.okul Mezunu	143	23,6	23,6	52,5
Lise Mezunu	182	30,0	30,0	82,5
Y.okul ve Lis. Mez.	97	16,0	16,0	98,5
Lisansüstü	9	1,5	1,5	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.6.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin annelerinin 6'sının (%1,0) okuryazar olmadığı, 12'sinin (%2,0) okuryazar (diplomasız), 157'sinin (%25,9) ilkokul, 143'ünün (%23,6) ortaokul, 182'sinin (%30,0) lise, 97'sinin (%16,0) yüksekokul ve lisans, 9'unun da (%1,5) lisansüstü eğitim sahibi olduğu ifade edilmiştir. Okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup diplomalı olmayan gruplarda yeterli veri bulunmadığından veriler anlamlı şekilde birleştirilmiş, karşılaştırma analizleri birleştirilmiş gruplar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.1.7. Aile Yapısı Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{ylğ}
Çekirdek Aile Yapısı	515	85,0	85,0	85,0
Geniş Aile Yapısı	60	9,9	9,9	94,9
Tek Ebeveynli Aile	31	5,1	5,1	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.7.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 515'i (%85) ailelerinin çekirdek aile yapısında, 60'ı (%9,9) geniş aile yapısında, 31'i de (%5,1) tek ebeveynli aile yapısında olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.1.8. Algılanan Ekonomik Seviye Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{ylğ}
Düşük Seviye	10	1,7	1,7	1,7
Ortanın Altı Seviye	33	5,4	5,4	7,1
Orta Seviye	369	60,9	60,9	68,0
Ortanın Üstü Seviye	154	25,4	25,4	93,4
Yüksek Seviye	40	6,6	6,6	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.8.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 10'u (%1,7) ailenin gelir düzeyini düşük, 33'ü (%5,4) ortanın altı, 369'u (%60,9) orta, 154'ü (%25,4) ortanın üstü, 40'ı da (%6,6) yüksek düzeyde algıladıklarını ifade etmişlerdir. Karşılaştırma analizlerinde gruplar alt-orta-üst olacak şekilde yeniden gruplandırılmışlardır.

Çizelge 4.1.9. Hanedeki Toplam Kişi Sayısı Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{ylğ}
İki Kişi	8	1,3	1,3	1,3
Üç Kişi	60	9,9	9,9	11,2
Dört Kişi	280	46,2	46,2	57,4
Beş Kişi	178	29,4	29,4	86,8
Altı Kişi ve üstü	80	13,2	13,2	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.9.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 8'i (%1,3) hanelerinde toplam 2 kişi olduğunu, 60'ı (%9,9) 3 kişi olduğunu; 280'i (%46,2) 4 kişi olduğunu, 178'i (%29,4) 5 kişi, 80'i de (%13,2) 6 kişi ve üzerinde kişi olduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.1.10. Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Değişkenine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Kategoriler	<i>f</i>	%	% _{geç}	% _{yıg}
İlk çocuk	304	50,2	50,2	50,2
İkinci Kardeş	196	32,3	32,3	82,5
Üçüncü Kardeş	72	11,9	11,9	94,4
Dördüncü Kardeş	23	3,8	3,8	98,2
Beşinci Kardeş	8	1,3	1,3	99,5
Altıncı ve üstü	3	,5	,5	100,0
Toplam	606	100,0	100,0	

Çizelge 4.1.10'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin 304'ü (%50,2) ilk kardeş olduğunu, 196'sı (%32,3) ikinci kardeş olduğunu, 72'si (%11,9) üçüncü kardeş olduğunu, 23'ü (%3,8) dördüncü kardeş olduğunu, 8'i (%1,3) beşinci kardeş olduğunu, 3'ü de (%0,5) altıncı kardeş olduğunu ifade etmişlerdir. Beşinci ve altıncı kardeş olan gruplarda yeterli veri bulunmadığından veriler anlamlı şekilde birleştirilmiş, karşılaştırma analizleri birleştirilmiş gruplar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.1.11. EÖİÖÖ için Tanımlayıcı Değerler

Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	606	12,61	2,61
Olumlu Duygular	606	13,60	2,69
Yaşam Doyumu	606	8,97	2,47
Aile İlişkilerinde Doyum	606	14,07	2,49
EÖİÖÖ Toplam	606	49,26	8,42

Çizelge 4.1.11.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ *aile ilişkilerinde doyum* için ortalaması $\bar{x}=14,07$; ss=2,49 olarak; *önemli diğerleri ile ilişkide doyum* için $\bar{x}=12,67$; ss=2,61 olarak; yaşam doyumunu için $\bar{x}=8,97$; ss=2,47 olarak; *olumlu duygular* için $\bar{x}=13,60$; ss=2,69 olarak; ölçek toplam puanları için $\bar{x}=49,26$; ss=8,42 olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 4.1.12. EKVÖ için Tanımlayıcı Değerler

Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Sorumluluktan Kaçma	606	11,51	4,08
Panik	606	13,55	4,43
İhtiyatlı-Seçicilik	606	18,20	3,77
Özsaygı	606	14,44	2,88
Umursamazlık	606	10,99	4,23

Çizelge 4.1.12.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ *özsaygı* için $\bar{x}=14,44$; $ss=2,88$ olarak; *ihtiyatlı seçicilik* için $\bar{x}=18,20$; $ss=3,77$ olarak; *panik* için $\bar{x}=13,55$; $ss=4,43$ olarak; *sorumluluktan kaçma* için $\bar{x}=11,51$; $ss=4,08$ olarak; *umursamazlık* için $\bar{x}=10,99$; $ss=4,23$ olarak hesaplanmıştır.

4.2. EÖİÖÖ için Karşılaştırma Analizleri

Çizelge 4.2.1. EÖİÖÖ Puanlarının Cinsiyet Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Std.H.	t Analizi		
						t	Sr.D.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Erkek	310	14,01	2,789	,158	-,685	604	,493
	Kız	296	14,15	2,137	,124			
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Erkek	310	12,45	2,737	,155	-1,523	604	,128
	Kız	296	12,78	2,455	,143			
Yaşam Doyumu	Erkek	310	9,12	2,562	,145	1,488	604	,137
	Kız	296	8,82	2,369	,138			
Olumlu Duygular	Erkek	310	13,44	2,846	,162	-1,550	604	,122
	Kız	296	13,77	2,505	,146			
Öznel İyi Oluş Toplam	Erkek	310	49,01	9,128	,518	-,732	604	,465
	Kız	296	49,51	7,610	,442			

Çizelge 4.2.1.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının cinsiyet grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($t=-,685$; $p>,05$), önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($t=-1,523$; $p>,05$), yaşam doyumunu ($t=1,488$; $p>,05$), olumlu duygular ($t= 1,550$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($t=-,732$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır.

Ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında cinsiyet değişkeni bakımından manidar fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Daha önce yapılan araştırmalar incelendiğinde erkek öğrencilerin iyi oluş düzeylerinin kız

öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Saföz-Güven, 2008; Tümkiye, 2011). Yapılan bir diğer araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012). Bayram (2018), lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Eryılmaz ve Yorulmaz (2006a), “Ergen öznel iyi oluşu cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.”

Çizelge 4.2.2. EÖİÖ Puanlarının Yaş Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler						Varyans Çözümlemesi				
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	13 Yaş	35	14,17	2,833	Gr.A.	41,950	2	20,975	3,408	,034
	14 Yaş	535	14,14	2,394	Gr.İçi	3711,708	603	6,155		
	15 Yaş	36	13,03	3,291	Topl.	3753,658	605			
	Toplam	606	14,07	2,491						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	13 Yaş	35	12,77	2,829	Gr.A.	19,012	2	9,506	1,402	,247
	14 Yaş	535	12,65	2,594	Gr.İçi	4088,858	603	6,781		
	15 Yaş	36	11,92	2,523	Topl.	4107,870	605			
	Toplam	606	12,61	2,606						
Yaşam Doyumu	13 Yaş	35	8,80	2,644	Gr.A.	4,867	2	2,434	,397	,672
	14 Yaş	535	9,00	2,434	Gr.İçi	3692,598	603	6,124		
	15 Yaş	36	8,67	2,888	Topl.	3697,465	605			
	Toplam	606	8,97	2,472						
Olumlu Duygular	13 Yaş	35	13,23	3,414	Gr.A.	16,352	2	8,176	1,132	,323
	14 Yaş	535	13,66	2,608	Gr.İçi	4355,007	603	7,222		
	15 Yaş	36	13,08	3,055	Topl.	4371,360	605			
	Toplam	606	13,60	2,688						
Öznel İyi Oluş Toplam	13 Yaş	35	48,97	10,016	Gr.A.	258,895	2	129,447	1,832	,161
	14 Yaş	535	49,45	8,239	Gr.İçi	42608,947	603	70,662		
	15 Yaş	36	46,69	9,183	Topl.	42867,842	605			
	Toplam	606	49,26	8,418						

Çizelge 4.2.2.’de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖ puanlarının yaş grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=3,408$; $p<,05$) için anlamlı bulunurken; önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=1,402$; $p>,05$), yaşam doyumunu ($F=,397$; $p>,05$), olumlu duygular ($F=1,132$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=1,832$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Aile ilişkilerinde doyum puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözümlesini sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Çizelge 4.2.3. Aile İlişkilerinde Doyum Puanlarına Yönelik Scheffe Çözümlemesi

Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
13 yaş	14 yaş	,033	,433	,997
	15 yaş	1,144	,589	,153
14 yaş	13 yaş	-,033	,433	,997
	15 yaş	1,111	,427	,035
15 yaş	13 yaş	-1,144	,589	,153
	14 yaş	-1,111	,427	,035

Çizelge 4.2.3.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ *aile ilişkilerinde doyum* puanlarının yaş değişkeni için farklılıkların kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Scheffe çözümlemesi ardından belirlenen farklılıkların 14 ve 15 grubu arasında 14 yaş lehine $p<,05$ düzeyinde meydana geldiği belirlenmiştir.

Ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında yaş değişkeni için 14 yaşına lehine anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Eryılmaz (2010), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyet, yaş, değişkenleri incelenmiş ve çalışma sonucunda cinsiyetler arasında öznel iyi oluş açısından herhangi bir farklılık olmadığı, yaşın düşük düzeyde öznel iyi oluş üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Çizelge 4.2.4. EÖİÖÖ Puanlarının Baba Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Sr.Ort.	X ²	Sr.Dr.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İşsiz	10	233,20	12,485	6	,052
	Öğretmen	9	428,67			
	Emekli	53	332,79			
	Küçük esnaf	61	286,89			
	İşçi	159	281,29			
	Memur	63	305,45			
	Serbest Meslek	251	313,25			
	Toplam	606				
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	İşsiz	10	296,40	2,124	6	,908
	Öğretmen	9	330,39			
	Emekli	53	316,75			
	Küçük esnaf	61	290,19			
	İşçi	159	307,72			
	Memur	63	321,40			
	Serbest Meslek	251	296,09			
	Toplam	606				
Yaşam Doyumu	İşsiz	10	357,65	1,675	6	,947
	Öğretmen	9	307,83			
	Emekli	53	308,74			
	Küçük esnaf	61	290,48			
	İşçi	159	297,65			
	Memur	63	309,38			
	Serbest Meslek	251	305,47			
	Toplam	606				
Olumlu Duygular	İşsiz	10	287,65	5,935	6	,431
	Öğretmen	9	429,67			
	Emekli	53	305,10			
	Küçük esnaf	61	290,09			
	İşçi	159	300,15			
	Memur	63	291,50			
	Serbest Meslek	251	307,66			
	Toplam	606				
Öznel İyi Oluş Toplam	İşsiz	10	287,70	3,790	6	,705
	Öğretmen	9	395,94			
	Emekli	53	321,08			
	Küçük esnaf	61	292,00			
	İşçi	159	295,64			
	Memur	63	309,42			
	Serbest Meslek	251	303,39			
	Toplam	606				

Çizelge 4.2.4.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *baba meslek* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($\chi^2=12,485$; $p>,05$), önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($\chi^2=2,124$; $p>,05$), yaşam doyumu ($\chi^2=1,675$; $p>,05$), olumlu duygular ($\chi^2=5,935$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($\chi^2=3,790$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular doğrultusunda *baba mesleğinin* ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinde etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılabılır.

Çizelge 4.2.5. EÖİÖÖ Puanlarının Anne Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Sr.Ort.	X ²	Sr.Dr.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Ev Hanımı	447	297,49	10,108	6	,120
	Öğretmen	19	399,47			
	Emekli	8	292,88			
	Küçük esnaf	6	249,00			
	İşçi	49	310,20			
	Memur	27	355,00			
	Serbest Meslek	50	294,62			
	Toplam	606				
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Ev Hanımı	447	298,57	6,574	6	,362
	Öğretmen	19	312,21			
	Emekli	8	261,31			
	Küçük esnaf	6	217,42			
	İşçi	49	317,14			
	Memur	27	368,24			
	Serbest Meslek	50	312,99			
	Toplam	606				
Yaşam Doyumu	Ev Hanımı	447	290,30	10,912	6	,091
	Öğretmen	19	347,45			
	Emekli	8	342,19			
	Küçük esnaf	6	278,33			
	İşçi	49	336,14			
	Memur	27	347,74			
	Serbest Meslek	50	345,80			
	Toplam	606				
Olumlu Duygular	Ev Hanımı	447	294,16	9,087	6	,169
	Öğretmen	19	384,26			
	Emekli	8	294,06			
	Küçük esnaf	6	309,33			
	İşçi	49	340,89			
	Memur	27	337,41			
	Serbest Meslek	50	302,18			
	Toplam	606				
Öznel İyi Oluş Toplam	Ev Hanımı	447	291,86	11,808	6	,066
	Öğretmen	19	379,74			
	Emekli	8	297,94			
	Küçük esnaf	6	255,75			
	İşçi	49	336,22			
	Memur	27	368,17			
	Serbest Meslek	50	318,19			
	Toplam	606				

Çizelge 4.2.5.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *anne meslek* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($x^2=10,108$; $p>,05$), önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($x^2=6,574$; $p>,05$), yaşam doyumu ($x^2=10,912$; $p>,05$), olumlu duygular ($x^2=9,087$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($x^2=11,808$; $p>,05$)

puanları için anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular ışığında anne mesleğinin ergenlerin öznel iyi oluş durumu üzerinde etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılabılır.

Çizelge 4.2.6. EÖİÖÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İlk.ve altı	114	13,96	2,562	Gr.A.	51,839	3	17,280	2,810	,039
	Ortaokul	148	13,73	2,465	Gr.İçi	3701,819	602	6,149		
	Lise	211	14,06	2,660	Topl.	3753,658	605			
	Ö.Lis. ü.	133	14,57	2,097						
	Toplam	606	14,07	2,491						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	İlk.ve altı	114	12,46	2,724	Gr.A.	16,565	3	5,522	,812	,487
	Ortaokul	148	12,44	2,483	Gr.İçi	4091,305	602	6,796		
	Lise	211	12,65	2,680	Topl.	4107,870	605			
	Ö.Lis. ü.	133	12,87	2,521						
	Toplam	606	12,61	2,606						
Yaşam Doyumu	İlk.ve altı	114	9,12	2,511	Gr.A.	16,167	3	5,389	,881	,450
	Ortaokul	148	8,74	2,492	Gr.İçi	3681,298	602	6,115		
	Lise	211	8,93	2,420	Topl.	3697,465	605			
	Ö.Lis. ü.	133	9,17	2,502						
	Toplam	606	8,97	2,472						
Olumlu Duygular	İlk.ve altı	114	13,61	2,821	Gr.A.	60,226	3	20,075	2,803	,039
	Ortaokul	148	13,19	2,604	Gr.İçi	4311,134	602	7,161		
	Lise	211	13,56	2,746	Topl.	4371,360	605			
	Ö.Lis. ü.	133	14,11	2,510						
	Toplam	606	13,60	2,688						
Öznel İyi Oluş Toplam	İlk.ve altı	114	49,15	8,678	Gr.A.	487,170	3	162,390	2,307	,076
	Ortaokul	148	48,09	8,132	Gr.İçi	42380,672	602	70,400		
	Lise	211	49,21	8,647	Topl.	42867,842	605			
	Ö.Lis. ü.	133	50,72	7,999						
	Toplam	606	49,26	8,418						

Çizelge 4.2.6.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *baba eğitim düzeyi* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=2,810$; $p<,05$) ve olumlu duygular ($F=2,803$; $p<,05$) için anlamlı bulunurken; önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=,812$; $p>,05$), yaşam doyumu ($F=,881$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=2,307$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Aile ilişkilerinde doyum ve olumlu duygular puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözümlesinin sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Çizelge 4.2.7. EÖİÖÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi				
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F p
Aile ilişkilerinde Doyum	İlk.ve altı	175	14,02	2,160	Gr.A.	97,891	3	32,630	5,373 ,001
	Ortaokul	143	13,48	3,104	Gr.İçi	3655,767	602	6,073	
	Lise	182	14,21	2,321	Topl.	3753,658	605		
	Ö.Lis. üstü	106	14,72	2,185					
	Toplam	606	14,07	2,491					
Önemli Diğerleri ile ilişkide Doyum	İlk.ve altı	175	12,50	2,579	Gr.A.	44,171	3	14,724	2,181 ,089
	Ortaokul	143	12,26	2,950	Gr.İçi	4063,698	602	6,750	
	Lise	182	12,74	2,486	Topl.	4107,870	605		
	Ö.Lis. üstü	106	13,06	2,292					
	Toplam	606	12,61	2,606					
Yaşam Doyumu	İlk.ve altı	175	8,82	2,425	Gr.A.	28,477	3	9,492	1,558 ,199
	Ortaokul	143	8,71	2,732	Gr.İçi	3668,988	602	6,095	
	Lise	182	9,15	2,288	Topl.	3697,465	605		
	Ö.Lis. üstü	106	9,25	2,465					
	Toplam	606	8,97	2,472					
Olumlu Duygular	İlk.ve altı	175	13,63	2,455	Gr.A.	99,345	3	33,115	4,666 ,003
	Ortaokul	143	12,93	3,239	Gr.İçi	4272,015	602	7,096	
	Lise	182	13,80	2,429	Topl.	4371,360	605		
	Ö.Lis. üstü	106	14,11	2,520					
	Toplam	606	13,60	2,688					
Öznel İyi Oluş Toplam	İlk.ve altı	175	48,98	7,730	Gr.A.	972,035	3	324,012	4,656 ,003
	Ortaokul	143	47,38	10,154	Gr.İçi	41895,806	602	69,594	
	Lise	182	49,91	7,600	Topl.	42867,842	605		
	Ö.Lis. üstü	106	51,14	7,809					
	Toplam	606	49,26	8,418					

Çizelge 4.2.7.’de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *anne eğitim düzeyi* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=5,573$; $p<,01$); olumlu duygular ($F=4,666$; $p<,01$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=4,656$; $p<,01$) için anlamlı bulunurken; önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=2,181$; $p>,05$) ve yaşam doyumu ($F=1,558$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Aile ilişkilerinde doyum ve olumlu duygular puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözülmesinin sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Hamurcu (2011), araştırmasında “Anne öğrenim durumunun öğrencilerin öz kabul durumları dolayısı ile öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde anlamlı fark yarattığını” ifade etmiştir. Bu bulgular ışığında anne eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin yükseleceği sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 4.2.8. Olumlu Duygular ve Aile İlişkilerinde Doyum Puanlarına Yönelik Scheffe Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İ.okul ve Altı	O.okul	,235	,309	,901
		Lise	-,097	,288	,990
		Ö.lis. ve üstü	-,607	,317	,300
	O.okul	İ.okul ve Altı	-,235	,309	,901
		Lise	-,332	,266	,669
		Ö.lis. ve üstü	-,842	,296	,046
	Lise	İ.okul ve Altı	,097	,288	,990
		O.okul	,332	,266	,669
		Ö.lis. ve üstü	-,510	,275	,328
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	,607	,317	,300
		O.okul	,842	,296	,046
		Lise	,510	,275	,328
Olumlu Duygular	İ.okul ve Altı	O.okul	,416	,333	,669
		Lise	,041	,311	,999
		Ö.lis. ve üstü	-,508	,342	,531
	O.okul	İ.okul ve Altı	-,416	,333	,669
		Lise	-,375	,287	,636
		Ö.lis. ve üstü	-,924	,320	,040
	Lise	İ.okul ve Altı	-,041	,311	,999
		O.okul	,375	,287	,636
		Ö.lis. ve üstü	-,549	,296	,331
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	,508	,342	,531
		O.okul	,924	,320	,040
		Lise	,549	,296	,331

Çizelge 4.2.8.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *baba eğitim düzeyi* değişkeni için farklılıkların kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Scheffe çözümülemesi ardından belirlenen farklılıkların *aile ilişkilerinde doyum* için babaları ortaokul mezunu olanlarla babası önlisans ve üstü mezunları arasında babası önlisans ve üstü mezunu olanlar lehine $p < ,05$ düzeyinde; *olumlu duygular* için de söz konusu farklılığın babası ortaokul mezunu olanlarla babası önlisans ve üstü mezunu olanlar arasında babası önlisans ve üstü mezunları lehine $p < ,05$ düzeyinde meydana geldiği saptanmıştır. Bu bulgular ışığında ergen öğrencilerin baba eğitim düzeyi yükseldikçe öznel iyi oluş düzeylerinde de yükselme gerçekleşeceği sonucuna ulaşılabilir. Hamurcu (2011), çalışmasında “Baba öğrenim durumunun öğrencilerin başarı ihtiyacı, özerklik ve bireysel gelişim durumları üzerinde anlamlı fark yarattığını” belirtmiştir.

Çizelge 4.2.9. Olumlu Duygular ve Aile İlişkilerinde Doyum Alt Boyut Puanları ve Toplam Puan için Scheffe Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İ.okul ve Altı	O.okul	,540	,278	,287
		Lise	-,191	,261	,910
		Ö.lis. ve üstü	-,694	,303	,156
	O.okul	İ.okul ve Altı	-,540	,278	,287
		Lise	-,732	,275	,071
		Ö.lis. ve üstü	-1,234	,316	,002
	Lise	İ.okul ve Altı	,191	,261	,910
		O.okul	,732	,275	,071
		Ö.lis. ve üstü	-,503	,301	,426
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	,694	,303	,156
		O.okul	1,234	,316	,002
		Lise	,503	,301	,426
Olumlu Duygular	İ.okul ve Altı	O.okul	,704	,300	,140
		Lise	-,162	,282	,954
		Ö.lis. ve üstü	-,479	,328	,546
	O.okul	İ.okul ve Altı	-,704	,300	,140
		Lise	-,867	,298	,038
		Ö.lis. ve üstü	-1,183	,341	,008
	Lise	İ.okul ve Altı	,162	,282	,954
		O.okul	,867	,298	,038
		Ö.lis. ve üstü	-,317	,325	,814
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	,479	,328	,546
		O.okul	1,183	,341	,008
		Lise	,317	,325	,814
Öznel İyi Oluş Toplam Puanı	İ.okul ve Altı	O.okul	1,600	,940	,409
		Lise	-,929	,883	,775
		Ö.lis. ve üstü	-2,164	1,027	,219
	O.okul	İ.okul ve Altı	-1,600	,940	,409
		Lise	-2,529	,932	,062
		Ö.lis. ve üstü	-3,764	1,069	,006
	Lise	İ.okul ve Altı	,929	,883	,775
		O.okul	2,529	,932	,062
		Ö.lis. ve üstü	-1,235	1,019	,690
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	2,164	1,027	,219
		O.okul	3,764	1,069	,006
		Lise	1,235	1,019	,690

Çizelge 4.2.9.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *anne eğitim düzeyi* değişkeni için farklılıkların kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Scheffe çözümülemesi ardından belirlenen farklılıkların *aile ilişkilerinde doyum* için annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi önlisans ve üstü mezunları arasında annesi önlisans

ve üstü mezunu olanlar lehine $p<,01$ düzeyinde; *olumlu duygular* için söz konusu farklılığın annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine $p<,05$ düzeyinde; annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi önlisans ve üstü mezunu olanlar arasında annesi önlisans ve üstü mezunu olanlar lehine $p<,01$ düzeyinde; *EÖİÖÖ toplam puanları* için farklılığın annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi önlisans ve üstü mezunu olanlar arasında anneleri önlisans ve üstü mezunları lehine $p<,01$ düzeyinde meydana geldiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.2.10. EÖİÖÖ Puanlarının Aile Yapısı Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Çekirdek	515	14,17	2,432	Gr.A.	33,484	2	16,742	2,714	,067
	Geniş	60	13,70	2,599	Gr.İçi	3720,174	603	6,169		
	Tek ebvyn.	31	13,26	3,066	Topl.	3753,658	605			
	Toplam	606	14,07	2,491						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Çekirdek	515	12,67	2,491	Gr.A.	10,661	2	5,331	,785	,457
	Geniş	60	12,30	3,169	Gr.İçi	4097,208	603	6,795		
	Tek ebvyn.	31	12,29	3,237	Topl.	4107,870	605			
	Toplam	606	12,61	2,606						
Yaşam Doyumu	Çekirdek	515	9,03	2,432	Gr.A.	17,125	2	8,563	1,403	,247
	Geniş	60	8,83	2,811	Gr.İçi	3680,340	603	6,103		
	Tek ebvyn.	31	8,29	2,411	Topl.	3697,465	605			
	Toplam	606	8,97	2,472						
Olumlu Duygular	Çekirdek	515	13,71	2,593	Gr.A.	48,145	2	24,072	3,358	,035
	Geniş	60	13,10	3,155	Gr.İçi	4323,215	603	7,170		
	Tek ebvyn.	31	12,68	3,048	Topl.	4371,360	605			
	Toplam	606	13,60	2,688						
Öznel İyi Oluş Toplam	Çekirdek	515	49,58	8,074	Gr.A.	390,646	2	195,323	2,773	,063
	Geniş	60	47,93	10,351	Gr.İçi	42477,196	603	70,443		
	Tek ebvyn.	31	46,52	9,402	Topl.	42867,842	605			
	Toplam	606	49,26	8,418						

Çizelge 4.2.10'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *aile yapısı* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda olumlu duygular ($F=3,358$; $p<,05$) için anlamlı bulunurken; aile ilişkilerinde doyum ($F=2,714$; $p>,05$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=,785$; $p>,05$); yaşam doyumunu ($F=1,403$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=2,773$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Olumlu duygular puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan LSD çözümlemesi sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Çizelge 4.2.11. Olumlu Duygular Puanlarına Yönelik LSD Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Olumlu Duygular	Çekirdek	Geniş	,615	,365	,093
		Tek ebeveyn	1,037	,495	,037
	Geniş	Çekirdek	-,615	,365	,093
		Tek ebeveyn	,423	,592	,476
	Tek ebeveyn	Çekirdek	-1,037	,495	,037
		Geniş	-,423	,592	,476

Çizelge 4.2.11.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ *olumlu duygular* puanlarının aile yapısı değişkeni için farklılıkların kaynaklarını saptamak için gerçekleştirilen LSD çözümlemesi ardından belirlenen farklılıkların çekirdek aile yapısında olan grupla tek ebeveynli olan grup arasında çekirdek aile grubu lehine $p<,05$ düzeyinde meydana geldiği belirlenmiştir.

Yarar (2019), yaptığı araştırma neticesinde “Anne baba birliktelik durumu ile iyi oluş ve iyi oluş alt boyutlarından kararlılık, iyimserlik ve mutluluk alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğu ve farkın anne babası birlikte olanlar lehine olduğunu” ifade etmiştir.

Bu bulgular ışığında çekirdek aile yapısına sahip olan ergen öğrencilerin anne ve babalarıyla iletişim halinde olabileceği sürenin uzunluğu ve ebeveyn ilgisinin tek ebeveynli ya da geniş aile yapısında olan ergenlere göre daha çok olabileceği düşüncesi göz önünde bulundurularak çekirdek aile yapısına sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olması açıklanabilir.

Çizelge 4.2.12. EÖİÖÖ Puanlarının Algılanan Ekonomik Seviye Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler				Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F p
Aile İlişkilerinde Doyum	Düşük	43	12,60	3,186	Gr.A.	148,820	2	74,410	12,447 ,000
	Orta	369	13,97	2,467	Gr.İçi	3604,838	603	5,978	
	Yüksek	194	14,59	2,206	Topl.	3753,658	605		
	Toplam	606	14,07	2,491					
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	Düşük	43	12,09	2,784	Gr.A.	14,627	2	7,314	1,077 ,341
	Orta	369	12,61	2,631	Gr.İçi	4093,242	603	6,788	
	Yüksek	194	12,74	2,514	Topl.	4107,870	605		
	Toplam	606	12,61	2,606					
Yaşam Doyumu	Düşük	43	8,16	2,768	Gr.A.	88,074	2	44,037	7,357 ,001
	Orta	369	8,80	2,420	Gr.İçi	3609,391	603	5,986	
	Yüksek	194	9,47	2,422	Topl.	3697,465	605		
	Toplam	606	8,97	2,472					
Olumlu Duygular	Düşük	43	12,58	2,797	Gr.A.	68,038	2	34,019	4,767 ,009
	Orta	369	13,54	2,661	Gr.İçi	4303,322	603	7,137	
	Yüksek	194	13,94	2,664	Topl.	4371,360	605		
	Toplam	606	13,60	2,688					
Öznel İyi Oluş Toplam	Düşük	43	45,44	8,570	Gr.A.	1095,403	2	547,701	7,906 ,000
	Orta	369	48,92	8,394	Gr.İçi	41772,439	603	69,274	
	Yüksek	194	50,74	8,130	Topl.	42867,842	605		
	Toplam	606	49,26	8,418					

Çizelge 4.2.12.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *algılanan ekonomik seviye* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=12,447$; $p<,001$); yaşam doyumunu ($F=7,357$; $p<,01$); olumlu duygular ($F=4,767$; $p<,01$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=7,906$; $p<,001$) için anlamlı bulunurken; önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=1,077$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Anlamlılık bulunan puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözümlesini sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Özden (2014), “Gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin gelir durumu düşük olan öğrencilere göre iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir”.

Çizelge 4.2.13. Anlamlılık Bulunan Alt Boyut ve Toplam Puanları için Scheffe Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Aile İlişkilerinde Doyum	Düşük	Orta	-1,368	,394	,001
		Yüksek	-1,988	,412	,000
	Orta	Düşük	1,368	,394	,001
		Yüksek	-,620	,217	,004
	Yüksek	Düşük	1,988	,412	,000
		Orta	,620	,217	,004
Yaşam Doyumu	Düşük	Orta	-,637	,394	,107
		Yüksek	-1,311	,412	,002
	Orta	Düşük	,637	,394	,107
		Yüksek	-,675	,217	,002
	Yüksek	Düşük	1,311	,412	,002
		Orta	,675	,217	,002
Olumlu Duygular	Düşük	Orta	-,961	,430	,026
		Yüksek	-1,357	,450	,003
	Orta	Düşük	,961	,430	,026
		Yüksek	-,396	,237	,095
	Yüksek	Düşük	1,357	,450	,003
		Orta	,396	,237	,095
Öznel İyi Oluş Toplam	Düşük	Orta	-3,480	1,341	,010
		Yüksek	-5,300	1,403	,000
	Orta	Düşük	3,480	1,341	,010
		Yüksek	-1,821	,738	,014
	Yüksek	Düşük	5,300	1,403	,000
		Orta	1,821	,738	,014

Çizelge 4.2.13.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *algılanan ekonomik seviye* değişkeni için farklılıkların kaynaklarını saptamak için gerçekleştirilen Scheffe çözümlemesi ardından belirlenen farklılıkların *aile ilişkilerinde doyum* puanları için düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında orta gelir grubu lehine $p<,01$ düzeyinde; düşük gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; orta gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,01$ düzeyinde; *yaşam doyumu* puanları için düşük gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,01$ düzeyinde; orta gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,01$ düzeyinde; *olumlu duygular* puanları için düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında düşük gelir grubu lehine $p<,05$ düzeyinde; düşük gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında düşük gelir grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; *öznel iyi oluş toplam* boyutu puanları

için düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında orta gelir grubu lehine $p<,05$ düzeyinde; düşük gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; orta gelir grubu ile yüksek gelir grubu arasında yüksek gelir grubu lehine $p<,05$ düzeyinde meydana geldiği saptanmıştır. Bu bulgular ışığında algılanan ekonomik seviye yükseldikçe ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinde bir artış olduğu söylenebilir. Araştırma örneklemini oluşturan ergen öğrenciler İstanbul ili, Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokullarında öğrenim görmektedirler. Bu sebeple ergenlerin ailelerinin algılanan ekonomik gelir seviyeleri arasında aşırı fark olmadığı düşünülmektedir. Aynı araştırma özel okullar ile yapıldığında devlet ortaokullarında öğrenim gören öğrenciler ile özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin algılanan ekonomik seviye değişkeni bakımından arada bulunacak farkın daha belirgin olabileceği tahmin edilmektedir.

Çizelge 4.2.14. EÖİÖ Puanlarının Hanedeki Kişi Sayısı Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	3 ve altı	68	14,19	3,149	Gr.A.	15,766	3	5,255	,846	,469
	4 Kişi	280	14,22	2,373	Gr.İçi	3737,893	602	6,209		
	5 Kişi	178	13,90	2,394	Topl.	3753,658	605			
	6 ve üstü	80	13,86	2,484						
	Toplam	606	14,07	2,491						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	3 ve altı	68	13,21	3,093	Gr.A.	42,488	3	14,163	2,097	,099
	4 Kişi	280	12,70	2,453	Gr.İçi	4065,381	602	6,753		
	5 Kişi	178	12,40	2,565	Topl.	4107,870	605			
	6 ve üstü	80	12,29	2,710						
	Toplam	606	12,61	2,606						
Yaşam Doyumu	3 ve altı	68	9,54	2,409	Gr.A.	45,386	3	15,129	2,494	,059
	4 Kişi	280	9,08	2,422	Gr.İçi	3652,079	602	6,067		
	5 Kişi	178	8,67	2,439	Topl.	3697,465	605			
	6 ve üstü	80	8,75	2,693						
	Toplam	606	8,97	2,472						
Olumlu Duygular	3 ve altı	68	13,82	3,090	Gr.A.	28,775	3	9,592	1,330	,264
	4 Kişi	280	13,78	2,519	Gr.İçi	4342,585	602	7,214		
	5 Kişi	178	13,33	2,728	Topl.	4371,360	605			
	6 ve üstü	80	13,39	2,790						
	Toplam	606	13,60	2,688						
Öznel İyi Oluş Toplam	3 ve altı	68	50,76	10,387	Gr.A.	466,776	3	155,592	2,209	,086
	4 Kişi	280	49,78	7,721	Gr.İçi	42401,066	602	70,434		
	5 Kişi	178	48,30	8,135	Topl.	42867,842	605			
	6 ve üstü	80	48,29	9,297						
	Toplam	606	49,26	8,418						

Çizelge 4.2.12.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *hanedeki kişi sayısı* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=,846$; $p>,05$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($F=2,097$; $p>,05$), yaşam doyumu ($F=2,494$; $p>,05$); olumlu duygular ($F=1,330$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=2,209$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Yapılan araştırmada *aile yapısı* değişkeni bakımından EÖİÖÖ puanlarında anlamlı farka rastlanırken *hanedeki kişi sayısı* değişkeni bakımından anlamlı farka rastlanmamıştır. Bu bulgu neticesinde sahip olunan kardeş sayısının ergenin öznel iyi oluş düzeyini anlamlı şekilde yordamadığı ancak aile yapısının belirleyici bir etken olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 4.2.15. EÖİÖÖ Puanlarının Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Aile İlişkilerinde Doyum	İlk Çocuk	304	14,21	2,460	Gr.A.	30,486	3	10,162	1,643	,178
	2. Çocuk	196	14,13	2,344	Gr.İçi	3723,173	602	6,185		
	3. Çocuk	72	13,57	2,631	Topl.	3753,658	605			
	4. ve üstü	34	13,65	3,142						
	Toplam	606	14,07	2,491						
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	İlk Çocuk	304	12,55	2,800	Gr.A.	11,912	3	3,971	,584	,626
	2. Çocuk	196	12,79	2,283	Gr.İçi	4095,957	602	6,804		
	3. Çocuk	72	12,36	2,585	Topl.	4107,870	605			
	4. ve üstü	34	12,65	2,639						
	Toplam	606	12,61	2,606						
Yaşam Doyumu	İlk Çocuk	304	9,05	2,480	Gr.A.	5,922	3	1,974	,322	,810
	2. Çocuk	196	8,94	2,429	Gr.İçi	3691,544	602	6,132		
	3. Çocuk	72	8,78	2,416	Topl.	3697,465	605			
	4. ve üstü	34	8,79	2,826						
	Toplam	606	8,97	2,472						
Olumlu Duygular	İlk Çocuk	304	13,63	2,596	Gr.A.	10,075	3	3,358	,464	,708
	2. Çocuk	196	13,69	2,710	Gr.İçi	4361,285	602	7,245		
	3. Çocuk	72	13,28	2,800	Topl.	4371,360	605			
	4. ve üstü	34	13,47	3,165						
	Toplam	606	13,60	2,688						
Öznel İyi Oluş Toplam	İlk Çocuk	304	49,44	8,710	Gr.A.	161,041	3	53,680	,757	,519
	2. Çocuk	196	49,56	7,726	Gr.İçi	42706,800	602	70,942		
	3. Çocuk	72	47,99	8,249	Topl.	42867,842	605			
	4. ve üstü	34	48,56	9,921						
	Toplam	606	49,26	8,418						

Çizelge 4.2.15.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *doğum sırası* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda aile ilişkilerinde doyum ($F=1,643$; $p>,05$); önemli

diğerleri ile ilişkide doyum ($F=,584$; $p>,05$), yaşam doyumu ($F=,322$; $p>,05$); olumlu duygular ($F=,464$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam ($F=,757$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Bu durumun örneklemden kaynaklandığı ifade edilebilir. Araştırma ortaokul 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırma daha küçük yaş gruplarına uygulandığında *doğum sırası* değişkeninin öznel iyi oluş puanları üzerinde fark yaratabileceği düşünülebilir.

4.3. EKVÖ için Karşılaştırma Analizleri

Çizelge 4.3.1. EKVÖ Puanlarının Cinsiyet Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Std.H.	t Analizi		
						t	Sr.D.	p
Özsaygı	Erkek	310	14,73	3,285	,187	2,546	604	,011
	Kız	296	14,13	2,361	,137			
İhtiyatlı Seçicilik	Erkek	310	18,19	3,710	,211	-,040	604	,968
	Kız	296	18,20	3,832	,223			
Panik	Erkek	310	13,54	4,694	,267	-,080	604	,936
	Kız	296	13,56	4,138	,241			
Sorumluluktan Kaçma	Erkek	310	12,29	4,426	,251	4,912	604	,000
	Kız	296	10,69	3,505	,204			
Umursamazlık	Erkek	310	11,87	4,771	,271	5,380	604	,000
	Kız	296	10,06	3,353	,195			

Çizelge 4.3.1.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *cinsiyet* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($t=2,546$; $p<,05$), sorumluluktan kaçma ($t=4,912$; $p<,001$) ve umursamazlık ($t=5,380$; $p<,001$) için anlamlı bulunurken; ihtiyatlı seçicilik ($t=-,040$; $p>,05$), panik ($t=-,080$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Erkeklerin özsaygı, sorumluluktan kaçma ve umursamazlık puanlarının ortalaması kızların ortalamasından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Erkeklerin özsaygı düzeylerinin yüksek çıkmasının sebebi olarak ülkemizin genel anlamda ataerkil bir yapıya sahip olması ve erkek çocukların davranışlarının aile içerisinde ve sosyal çevrede genel anlamda daha çok onay görmeleri ile açıklanabilir.

Çizelge 4.3.2. EKVÖ Puanlarının Yaş Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler						Varyans Çözümlemesi				
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	13 Yaş	35	13,71	3,250	Gr.A.	28,643	2	14,322	1,726	,179
	14 Yaş	535	14,45	2,808	Gr.İçi	5002,347	603	8,296		
	15 Yaş	36	14,97	3,517	Topl.	5030,990	605			
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	13 Yaş	35	17,91	3,592	Gr.A.	3,171	2	1,585	,111	,895
	14 Yaş	535	18,22	3,799	Gr.İçi	8582,461	603	14,233		
	15 Yaş	36	18,14	3,531	Topl.	8585,632	605			
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	13 Yaş	35	12,66	4,703	Gr.A.	32,693	2	16,347	,833	,435
	14 Yaş	535	13,59	4,388	Gr.İçi	11827,322	603	19,614		
	15 Yaş	36	13,89	4,756	Topl.	11860,015	605			
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluktan Kaçma	13 Yaş	35	11,60	4,306	Gr.A.	10,827	2	5,414	,325	,723
	14 Yaş	535	11,47	4,018	Gr.İçi	10052,613	603	16,671		
	15 Yaş	36	12,03	4,790	Topl.	10063,441	605			
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	13 Yaş	35	9,80	3,685	Gr.A.	80,546	2	40,273	2,255	,106
	14 Yaş	535	11,00	4,230	Gr.İçi	10767,348	603	17,856		
	15 Yaş	36	11,92	4,638	Topl.	10847,894	605			
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.2.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının yaş grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=1,726$; $p>,05$), ihtiyatlı seçicilik ($F=,111$; $p>,05$), panik ($F=,833$; $p>,05$), sorumluluktan kaçma ($F=,325$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=2,255$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Daha ileriki yaş grupları ile yapılacak araştırmalarda anlamlı farklara ulaşılabilir.

Çizelge 4.3.3. EKVÖ Puanlarının Baba Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Sr.Ort.	X ²	Sr.Dr.	p
Özsaygı	İşsiz	10	350,95	5,398	6	,494
	Öğretmen	9	227,00			
	Emekli	53	296,03			
	Küçük esnaf	61	283,61			
	İşçi	159	321,44			
	Memur	63	308,60			
	Serbest Meslek	251	298,12			
	Toplam	606				
İhtiyatlı Seçicilik	İşsiz	10	387,70	5,148	6	,525
	Öğretmen	9	340,06			
	Emekli	53	315,33			
	Küçük esnaf	61	293,00			
	İşçi	159	287,92			
	Memur	63	321,72			
	Serbest Meslek	251	304,18			
	Toplam	606				
Panik	İşsiz	10	250,95	6,227	6	,398
	Öğretmen	9	270,33			
	Emekli	53	298,12			
	Küçük esnaf	61	301,61			
	İşçi	159	328,27			
	Memur	63	275,47			
	Serbest Meslek	251	299,72			
	Toplam	606				
Sorumluluktan Kaçma	İşsiz	10	328,60	6,699	6	,350
	Öğretmen	9	350,44			
	Emekli	53	283,15			
	Küçük esnaf	61	331,37			
	İşçi	159	321,65			
	Memur	63	291,10			
	Serbest Meslek	251	289,95			
	Toplam	606				
Umursamazlık	İşsiz	10	176,60	16,760	6	,010
	Öğretmen	9	215,11			
	Emekli	53	266,02			
	Küçük esnaf	61	311,24			
	İşçi	159	336,90			
	Memur	63	310,68			
	Serbest Meslek	251	294,80			
	Toplam	606				

Çizelge 4.3.3.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *baba meslek* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda umursamazlık ($x^2=16,760$; $p<,05$) puanları için anlamlı bulunurken, özsaygı ($x^2=5,398$; $p>,05$), ihtiyatlı seçicilik ($x^2=5,148$; $p>,05$), panik ($x^2=6,227$; $p>,05$) ve sorumluluktan kaçma ($x^2=6,699$; $p>,05$) için bulunmamıştır. Umursamazlık için saptanan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak üzere gruplar Mann Whitney-U çözümlemesi ile işleme alınmış, farklılıkların babası

işsiz olan grupla babası işçi olanlar arasında babaları işçi olanlar lehine $p<,05$ düzeyinde meydana geldiği saptanmıştır.

Çizelge 4.3.4. EKVÖ Puanlarının Anne Meslek Grupları Arasında Karşılaştırılması

Faktör	Kategori	N	Sr.Ort.	X ²	Sr.Dr.	p
Özsaygı	Ev Hanımı	447	307,91	2,804	6	,833
	Öğretmen	19	302,29			
	Emekli	8	259,31			
	Küçük esnaf	6	236,00			
	İşçi	49	294,21			
	Memur	27	271,26			
	Serbest Meslek	50	306,19			
	Toplam	606				
İhtiyatlı Seçicilik	Ev Hanımı	447	301,74	6,824	6	,337
	Öğretmen	19	294,95			
	Emekli	8	359,63			
	Küçük esnaf	6	220,42			
	İşçi	49	271,68			
	Memur	27	346,13			
	Serbest Meslek	50	331,65			
	Toplam	606				
Panik	Ev Hanımı	447	315,28	12,940	6	,044
	Öğretmen	19	282,08			
	Emekli	8	274,31			
	Küçük esnaf	6	412,92			
	İşçi	49	275,54			
	Memur	27	238,72			
	Serbest Meslek	50	260,22			
	Toplam	606				
Sorumluluktan Kaçma	Ev Hanımı	447	308,10	2,967	6	,813
	Öğretmen	19	288,29			
	Emekli	8	225,25			
	Küçük esnaf	6	331,50			
	İşçi	49	290,11			
	Memur	27	309,22			
	Serbest Meslek	50	287,39			
	Toplam	606				
Umursamazlık	Ev Hanımı	447	307,31	4,772	6	,573
	Öğretmen	19	304,32			
	Emekli	8	199,44			
	Küçük esnaf	6	370,92			
	İşçi	49	302,41			
	Memur	27	297,87			
	Serbest Meslek	50	281,76			
	Toplam	606				

Çizelge 4.3.4.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *anne meslek* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda panik ($\chi^2=12,940$; $p<,05$) puanları için anlamlı bulunurken, özsaygı ($\chi^2=2,804$; $p>,05$), ihtiyatlı seçicilik ($\chi^2=6,824$; $p>,05$),

sorumluluktan kaçma ($\chi^2=2,967$; $p>,05$) umursamazlık ($\chi^2=4,772$; $p>,05$) için anlamlı bulunmamıştır. Panik için saptanan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun saptanması amacıyla gruplar Mann Whitney-U çözümlemesi ile işleme alınmış, farklılıkların annesi memur olan grupla annesi küçük esnaf olan grup arasında annesi küçük esnaf olan grup lehine $p<,05$ düzeyinde meydana geldiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.3.5. EKVÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	İlk.ve altı	114	15,16	3,290	Gr.A.	81,029	3	27,010	3,285	,021
	Ortaokul	148	14,11	2,855	Gr.İçi	4949,961	602	8,223		
	Lise	211	14,40	2,816	Topl.	5030,990	605			
	Ö.Lis. üstü	133	14,23	2,558						
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	İlk.ve altı	114	18,18	3,847	Gr.A.	110,013	3	36,671	2,605	,051
	Ortaokul	148	17,55	3,883	Gr.İçi	8475,619	602	14,079		
	Lise	211	18,29	3,664	Topl.	8585,632	605			
	Ö.Lis. üstü	133	18,78	3,658						
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	İlk.ve altı	114	13,77	4,601	Gr.A.	31,734	3	10,578	,538	,656
	Ortaokul	148	13,76	4,433	Gr.İçi	11828,281	602	19,648		
	Lise	211	13,53	4,298	Topl.	11860,015	605			
	Ö.Lis. üstü	133	13,17	4,496						
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluk tan Kaçma	İlk.ve altı	114	11,76	4,350	Gr.A.	71,194	3	23,731	1,430	,233
	Ortaokul	148	11,99	4,009	Gr.İçi	9992,247	602	16,598		
	Lise	211	11,22	4,070	Topl.	10063,441	605			
	Ö.Lis. üstü	133	11,22	3,905						
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	İlk.ve altı	114	11,43	4,711	Gr.A.	136,740	3	45,580	2,562	,054
	Ortaokul	148	11,30	4,003	Gr.İçi	10711,154	602	17,793		
	Lise	211	11,07	4,200	Topl.	10847,894	605			
	Ö.Lis. üstü	133	10,13	4,029						
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.5.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *baba eğitim düzeyi* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=3,285$; $p<,05$) için anlamlı bulunurken; ihtiyatlı seçicilik ($F=2,605$; $p>,05$), panik ($F=,538$; $p>,05$); sorumluluktan kaçma ($F=1,430$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=2,562$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Özsaygı puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözümlemesi sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Çizelge 4.3.6. Özsaygı Alt Boyut Puanları için Scheffe Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Özsaygı	İ.okul ve Altı	O.okul	1,050	,357	,003
		Lise	,755	,333	,024
		Önlisans ve üstü	,925	,366	,012
	O.okul	İ.okul ve Altı	-1,050	,357	,003
		Lise	-,295	,307	,338
		Önlisans ve üstü	-,125	,343	,715
	Lise	İ.okul ve Altı	-,755	,333	,024
		O.okul	,295	,307	,338
		Önlisans ve üstü	,170	,317	,593
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	-,925	,366	,012
		O.okul	,125	,343	,715
		Lise	-,170	,317	,593

Çizelge 4.3.6.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *baba eğitim düzeyi* değişkeni için farklılıkların kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Scheffe çözümlemesi ardından belirlenen farklılıkların *özsaygı* için babaları ilköğretim ve altı mezunu olanlarla babaları ortaokul mezunu olanlar arasında babaları ilköğretim ve altı mezunu olanlar lehine $p < ,01$ düzeyinde meydana geldiği saptanmıştır.

Çizelge 4.3.7. EKVÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	İlk.ve altı	175	14,60	3,129	Gr.A.	18,754	3	6,251	,751	,522
	Ortaokul	143	14,58	3,332	Gr.İçi	5012,236	602	8,326		
	Lise	182	14,19	2,521	Topl.	5030,990	605			
	Ö.Lis. üstü	106	14,39	2,353						
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	İlk.ve altı	175	18,23	3,871	Gr.A.	23,524	3	7,841	,551	,647
	Ortaokul	143	18,24	4,147	Gr.İçi	8562,108	602	14,223		
	Lise	182	17,94	3,582	Topl.	8585,632	605			
	Ö.Lis. üstü	106	18,52	3,367						
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	İlk.ve altı	175	13,84	4,360	Gr.A.	113,448	3	37,816	1,938	,122
	Ortaokul	143	14,07	4,666	Gr.İçi	11746,567	602	19,513		
	Lise	182	13,22	4,260	Topl.	11860,015	605			
	Ö.Lis. üstü	106	12,93	4,432						
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluk tan Kaçma	İlk.ve altı	175	11,66	4,113	Gr.A.	139,658	3	46,553	2,824	,038
	Ortaokul	143	12,22	4,523	Gr.İçi	9923,782	602	16,485		
	Lise	182	10,96	3,657	Topl.	10063,441	605			
	Ö.Lis. üstü	106	11,24	3,970						
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	İlk.ve altı	175	11,08	4,349	Gr.A.	284,784	3	94,928	5,410	,001
	Ortaokul	143	12,10	4,649	Gr.İçi	10563,111	602	17,547		
	Lise	182	10,40	3,849	Topl.	10847,894	605			
	Ö.Lis. üstü	106	10,35	3,807						
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.7.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *anne eğitim düzeyi* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda sorumluluktan kaçma ($F=2,824$; $p<,05$) ve umursamazlık ($F=5,410$; $p<,01$) için anlamlı bulunurken; özsaygı ($F=,751$; $p>,05$); ihtiyatlı seçicilik ($F=,551$; $p>,05$) ve panik ($F=1,938$; $p>,05$) puanları için manidar bulunmamıştır. Sorumluluktan kaçma ve umursamazlık puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını saptamak için uygulanan Scheffe çözümlemesi sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Çizelge 4.3.8. Sorumluluktan Kaçma ve Umursamazlık Alt Boyut Puanları ve Toplam Puan için Scheffe Çözümlemesi

Faktör	Kategoriler (i)	Kategoriler (j)	Ort.i-Ort.j	Std.H.	p
Sorumluluktan Kaçma	İ.okul ve Altı	O.okul	-,561	,458	,221
		Lise	,701	,430	,103
		Önlisans ve üstü	,427	,500	,393
	O.okul	İ.okul ve Altı	,561	,458	,221
		Lise	1,262	,454	,006
		Önlisans ve üstü	,988	,520	,058
	Lise	İ.okul ve Altı	-,701	,430	,103
		O.okul	-1,262	,454	,006
		Önlisans ve üstü	-,274	,496	,580
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	-,427	,500	,393
		O.okul	-,988	,520	,058
		Lise	,274	,496	,580
Umursamazlık Puanı	İ.okul ve Altı	O.okul	-1,018	,472	,032
		Lise	,684	,443	,123
		Önlisans ve üstü	,731	,516	,157
	O.okul	İ.okul ve Altı	1,018	,472	,032
		Lise	1,702	,468	,000
		Önlisans ve üstü	1,749	,537	,001
	Lise	İ.okul ve Altı	-,684	,443	,123
		O.okul	-1,702	,468	,000
		Önlisans ve üstü	,047	,512	,928
	Ö.lis. ve üstü	İ.okul ve Altı	-,731	,516	,157
		O.okul	-1,749	,537	,001
		Lise	-,047	,512	,928

Çizelge 4.3.8.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ puanlarının *anne eğitim düzeyi* değişkeni için farklılıkların kaynaklarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Scheffe çözümlemesi ardından belirlenen farklılıkların *sorumluluktan kaçma* için belirtilen farklılığın annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine $p < ,05$ düzeyinde; *umursamazlık puanları* için farklılığın annesi ilkokul ve altı mezunu olanlarla annesi ortaokul mezunu olanlar arasında annesi ortaokul mezunu olanlar lehine $p < ,05$ düzeyinde; annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi lise mezunu olanlar arasında annesi ortaokul mezunu olanlar lehine $p < ,001$ düzeyinde; annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi önlisans ve üstü mezunu olanlar arasında annesi ortaokul mezunu olanlar lehine $p < ,01$ düzeyinde meydana geldiği belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında ebeveyn eğitim düzeyleri ile

ergenlerin öznel iyi oluş durumları arasında pozitif yönde anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılabilir. Anlamlı bulunan bu korelasyon doğrultusunda anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerde karar verme davranışlarında olumlu yönde bir değişim meydana gelmesi umulabilir.

Çizelge 4.3.9. EKVÖ Puanlarının Aile Yapısı Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler				Varyans Çözümlemesi						
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	Çekirdek	515	14,47	2,818	Gr.A.	6,347	2	3,174	,381	,683
	Geniş	60	14,33	3,413	Gr.İçi	5024,643	603	8,333		
	Tek ebeveyn	31	14,03	2,927	Topl.	5030,990	605			
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	Çekirdek	515	18,29	3,683	Gr.A.	60,104	2	30,052	2,126	,120
	Geniş	60	18,07	4,298	Gr.İçi	8525,528	603	14,139		
	Tek ebeveyn	31	16,87	3,939	Topl.	8585,632	605			
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	Çekirdek	515	13,65	4,406	Gr.A.	34,561	2	17,281	,881	,415
	Geniş	60	12,92	4,670	Gr.İçi	11825,454	603	19,611		
	Tek ebeveyn	31	13,13	4,319	Topl.	11860,015	605			
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluktan Kaçma	Çekirdek	515	11,48	4,076	Gr.A.	3,409	2	1,704	,102	,903
	Geniş	60	11,58	4,228	Gr.İçi	10060,032	603	16,683		
	Tek ebeveyn	31	11,81	3,945	Topl.	10063,441	605			
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	Çekirdek	515	10,94	4,205	Gr.A.	13,437	2	6,719	,374	,688
	Geniş	60	11,05	4,634	Gr.İçi	10834,457	603	17,968		
	Tek ebeveyn	31	11,61	3,997	Topl.	10847,894	605			
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.9.'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *aile yapısı* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=,381$; $p>,05$); ihtiyatlı seçicilik ($F=2,126$; $p>,05$); panik ($F=,881$; $p>,05$); sorumluluktan kaçma ($F=,102$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=,374$; $p>,05$) puanları için manidar bulunmamıştır. Yapılan araştırmada EÖİÖÖ puanlarında *aile yapısı* değişkeni çekirdek aile lehine anlamlı fark oluştururken EKVÖ puanlarında manidar farka rastlanmamıştır. Buradan ergenlerin karar verme davranışlarında aile yapısı değişkeninin anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 4.3.10. EKVÖ Puanlarının Algılanan Ekonomik Seviye Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	Düşük	43	15,14	3,713	Gr.A.	24,279	2	12,139	1,462	,233
	Orta	369	14,42	2,792	Gr.İçi	5006,711	603	8,303		
	Yüksek	194	14,31	2,843	Topl.	5030,990	605			
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	Düşük	43	18,23	4,545	Gr.A.	9,939	2	4,969	,349	,705
	Orta	369	18,10	3,585	Gr.İçi	8575,693	603	14,222		
	Yüksek	194	18,38	3,928	Topl.	8585,632	605			
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	Düşük	43	14,93	4,506	Gr.A.	93,908	2	46,954	2,406	,091
	Orta	369	13,37	4,298	Gr.İçi	11766,107	603	19,513		
	Yüksek	194	13,58	4,618	Topl.	11860,015	605			
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluktan Kaçma	Düşük	43	12,70	4,872	Gr.A.	85,497	2	42,748	2,583	,076
	Orta	369	11,28	3,849	Gr.İçi	9977,944	603	16,547		
	Yüksek	194	11,68	4,277	Topl.	10063,441	605			
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	Düşük	43	12,12	5,215	Gr.A.	67,249	2	33,625	1,881	,153
	Orta	369	10,81	4,038	Gr.İçi	10780,645	603	17,878		
	Yüksek	194	11,07	4,342	Topl.	10847,894	605			
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.10'da görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *algılanan ekonomik seviye* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=1,462$; $p>,05$); ihtiyatlı seçicilik ($F=,349$; $p>,05$); panik ($F=2,406$; $p>,05$); sorumluluktan kaçma ($F=2,583$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=1,881$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Yapılan araştırmada EÖİÖÖ puanları bakımında algılanan ekonomik seviye grupları arasında anlamlı farka rastlanırken EKVÖ puanlarında anlamlı farka rastlanmamıştır. Güner (2006), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada mantıklı karar verme ve sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi incelediğinde pozitif yönlü düşük düzeyde bir korelasyona rastlamıştır. Bu bulgular ışığında karar verme davranışının algılanan gelir seviye ile anlamlı bir ilişki içerisinde olmasında örneklemin önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Çizelge 4.3.11. EKVÖ Puanlarının Hanedeki Kişi Sayısı Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	3 ve altı	68	14,28	2,653	Gr.A.	11,037	3	3,679	,441	,724
	4 Kişi	280	14,35	2,868	Gr.İçi	5019,953	602	8,339		
	5 Kişi	178	14,51	2,713	Topl.	5030,990	605			
	6 ve üstü	80	14,71	3,468						
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	3 ve altı	68	18,13	3,761	Gr.A.	15,453	3	5,151	,362	,781
	4 Kişi	280	18,26	3,710	Gr.İçi	8570,179	602	14,236		
	5 Kişi	178	17,99	3,788	Topl.	8585,632	605			
	6 ve üstü	80	18,48	3,965						
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	3 ve altı	68	13,46	4,348	Gr.A.	1,315	3	,438	,022	,995
	4 Kişi	280	13,56	4,566	Gr.İçi	11858,699	602	19,699		
	5 Kişi	178	13,60	4,020	Topl.	11860,015	605			
	6 ve üstü	80	13,49	4,922						
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluktan Kaçma	3 ve altı	68	11,28	3,761	Gr.A.	44,009	3	14,670	,881	,450
	4 Kişi	280	11,45	4,242	Gr.İçi	10019,431	602	16,644		
	5 Kişi	178	11,39	3,681	Topl.	10063,441	605			
	6 ve üstü	80	12,19	4,573						
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	3 ve altı	68	10,87	3,878	Gr.A.	61,349	3	20,450	1,141	,332
	4 Kişi	280	10,78	4,319	Gr.İçi	10786,545	602	17,918		
	5 Kişi	178	11,01	3,809	Topl.	10847,894	605			
	6 ve üstü	80	11,76	5,040						
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.11.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *hanedeki kişi sayısı* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=,441$; $p>,05$), ihtiyatlı seçicilik ($F=,362$; $p>,05$), panik ($F=,022$; $p>,05$), sorumluluktan kaçma ($F=,881$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=1,141$; $p>,05$) puanları için manidar bulunmamıştır. Yapılan araştırma sonucunda hanedeki kişi sayısı değişkeninin ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında ya da karar verme davranışlarında anlamlı bir etken olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 4.3.12. EKVÖ Puanlarının Doğum Sırası (Kaçınıcı Kardeş) Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tanımlayıcı Değerler					Varyans Çözümlemesi					
Faktör	Kategori	N	Ort.	Std.S.	Vr. Kayn.	Kr.Topl.	Sr.D.	Kr.Ort.	F	p
Özsaygı	İlk Çocuk	304	14,38	2,728	Gr.A.	7,690	3	2,563	,307	,820
	2. Çocuk	196	14,41	2,842	Gr.İçi	5023,300	602	8,344		
	3. Çocuk	72	14,74	3,267	Topl.	5030,990	605			
	4. ve üstü	34	14,47	3,628						
	Toplam	606	14,44	2,884						
İhtiyatlı Seçicilik	İlk Çocuk	304	18,12	3,671	Gr.A.	25,900	3	8,633	,607	,611
	2. Çocuk	196	18,07	3,794	Gr.İçi	8559,732	602	14,219		
	3. Çocuk	72	18,67	3,734	Topl.	8585,632	605			
	4. ve üstü	34	18,59	4,540						
	Toplam	606	18,20	3,767						
Panik	İlk Çocuk	304	13,43	4,307	Gr.A.	44,579	3	14,860	,757	,519
	2. Çocuk	196	13,55	4,461	Gr.İçi	11815,436	602	19,627		
	3. Çocuk	72	14,25	4,580	Topl.	11860,015	605			
	4. ve üstü	34	13,18	5,000						
	Toplam	606	13,55	4,428						
Sorumluluktan Kaçma	İlk Çocuk	304	11,18	3,902	Gr.A.	76,213	3	25,404	1,531	,205
	2. Çocuk	196	11,93	4,197	Gr.İçi	9987,228	602	16,590		
	3. Çocuk	72	11,82	4,234	Topl.	10063,441	605			
	4. ve üstü	34	11,38	4,493						
	Toplam	606	11,51	4,078						
Umursamazlık	İlk Çocuk	304	10,69	4,083	Gr.A.	99,540	3	33,180	1,858	,135
	2. Çocuk	196	11,02	4,283	Gr.İçi	10748,354	602	17,854		
	3. Çocuk	72	11,93	4,387	Topl.	10847,894	605			
	4. ve üstü	34	11,47	4,775						
	Toplam	606	10,99	4,234						

Çizelge 4.3.12.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EKVÖ puanlarının *doğum sırası* grupları arasında karşılaştırılması sonucunda özsaygı ($F=,307$; $p>,05$), ihtiyatlı seçicilik ($F=,607$; $p>,05$), panik ($F=,757$; $p>,05$), sorumluluktan kaçma ($F=1,531$; $p>,05$) ve umursamazlık ($F=1,858$; $p>,05$) puanları için anlamlı bulunmamıştır. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Daha küçük yaş grupları ile yapılacak araştırmalarda doğum sırası değişkeninin anlamlı fark yaratabileceği düşünülebilir.

4.4. Ergen Öznel İyi Oluş ve Ergenlerde Karar Verme Ölçekleri için Korelasyon Analizleri

Çizelge 4.4.1. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Özsaygı Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler

EÖİÖÖ Faktörleri	EKVÖ – Özsaygı Alt Boyutu Puanları		
	N	r	p
Olumlu Duygular	606	,151	,000
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	606	,215	,000
Yaşam Doyumu	606	,194	,000
Aile İlişkilerinde Doyum	606	,157	,000
Öznel İyi Oluş Toplam	606	,218	,000

Çizelge 4.4.1.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ alt boyutları ile EKVÖ *özsaygı* arasındaki ilişkinin anlamlılığını test etmek için yapılan Pearson çözümlemesi ardından EKVÖ özsaygı ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde doyum ($r=,157$; $p<,001$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($r=,215$; $p<,001$); yaşam doyumu ($r=,194$; $p<,001$); olumlu duygular ($r=,151$; $p<,001$) ve öznel iyi oluş toplam puanları ($r=,218$; $p<,001$) arasında (+) manidar ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Bu bulgular ışığında ergenlerin özsaygı düzeyi arttıkça hem öznel iyi oluş düzeylerinde artış hem de daha etkili karar verme davranışları göstermeleri beklenebilir.

Çizelge 4.4.2. EÖİÖÖ Alt Boyut Puanları ile EKVÖ İhtiyatlı Seçicilik Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler

EÖİÖÖ Faktörleri	EKVÖ – İhtiyatlı Seçicilik Alt Boyutu Puanları		
	N	r	p
Aile İlişkilerinde Doyum	606	,311	,000
Önemli Diğerleri ile İlişkide	606	,282	,000
Yaşam Doyumu	606	,275	,000
Olumlu Duygular	606	,289	,000
Öznel İyi Oluş Toplam	606	,352	,000

Çizelge 4.4.2.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ alt boyutları ile EKVÖ *ihtiyatlı seçicilik* arasındaki ilişkinin anlamlılığını test etmek için yapılan Pearson çözümlemesi ardından EKVÖ ihtiyatlı seçicilik ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde doyum ($r=,311$;

$p<,001$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($r=,282$; $p<,001$); yaşam doyumu ($r=,275$; $p<,001$); olumlu duygular ($r=,289$; $p<,001$) ve öznel iyi oluş toplam puanları ($r=,352$; $p<,001$) arasında (+) manidar ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Bu bulgular neticesinde öznel iyi oluş düzeyi yüksek olan ergenlerin karar verme aşamasında daha dikkatli düşünerek ve tüm olasılıkları hesaplayarak hareket ettikleri ve böylece isibateli ve etkin karar verme yöntemlerini kullandıkları ifade edilebilir.

Çizelge 4.4.3. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Panik Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler

EÖİÖÖ Faktörleri	EKVÖ – Panik Alt Boyutu Puanları		
	N	r	p
Aile İlişkilerinde Doyum	606	-,039	,342
Önemli Diğerleri ile İlişkde Doyum	606	,019	,647
Yaşam Doyumu	606	-,042	,302
Olumlu Duygular	606	-,041	,309
Öznel İyi Oluş Toplam	606	-,031	,443

Çizelge 4.4.3.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ alt boyutları ile EKVÖ panik arasındaki ilişkinin anlamlılığını test etmek için yapılan Pearson çözümlemesi ardından EKVÖ panik ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde doyum ($r=-,039$; $p>,05$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($r=,019$; $p>,05$); yaşam doyumu ($r=-,042$; $p>,05$); olumlu duygular ($r=-,041$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam puanları ($r=-,031$; $p>,05$) arasındaki ilişkilerin manidar olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.4.4. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Sorumluluktan Kaçma Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler

EÖİÖÖ Faktörleri	EKVÖ – Sorumluluk Kaçma Alt Boyutu Puanları		
	N	r	p
Aile İlişkilerinde Doyum	606	-,047	,246
Önemli Diğerleri ile İlişkde Doyum	606	-,050	,219
Yaşam Doyumu	606	-,038	,346
Olumlu Duyglar	606	-,076	,062
Öznel İyi Oluş Toplam	606	-,065	,111

Çizelge 4.4.4.'de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ alt boyutları ile EKVÖ sorumluluktan kaçma

arasındaki ilişkinin anlamlılığını test etmek için yapılan Pearson çözümlemesi ardından EKVÖ sorumluluktan kaçma ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde doyum ($r=-,047$; $p>,05$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($r=-,050$; $p>,05$); yaşam doyumu ($r=-,038$; $p>,05$); olumlu duygular ($r=-,076$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam puanları ($r=-,065$; $p>,05$) arasındaki ilişkilerin manidar olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.4.5. EÖİÖÖ Alt Boyutları ile EKVÖ Umursamazlık Alt Boyutu Arasındaki İlişkiler

EÖİÖÖ Faktörleri	EKVÖ – Umursamazlık Alt Boyutu Puanları		
	N	r	p
Aile İlişkilerinde Doyum	606	-,068	,096
Önemli Diğerleri ile İlişkide Doyum	606	-,016	,691
Yaşam Doyumu	606	,090	,027
Olumlu Duygular	606	-,028	,491
Öznel İyi Oluş Toplam	606	-,008	,854

Çizelge 4.4.5.’de görülebileceği gibi, örneklem grubunda uygulamaların gerçekleştirildiği bireylerin EÖİÖÖ alt boyutları ile EKVÖ umursamazlık arasındaki ilişkinin anlamlılığını test etmek için yapılan Pearson çözümlemesi ardından EKVÖ umursamazlık ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde doyum ($r=-,068$; $p>,05$); önemli diğerleri ile ilişkide doyum ($r=-,016$; $p>,05$); olumlu duygular ($r=-,028$; $p>,05$) ve öznel iyi oluş toplam puanları ($r=-,008$; $p>,05$) arasındaki ilişkilerin manidar olmadığı saptanırken, yaşam doyumu ($r=,090$; $p<,05$) için (+) manidar ilişkilerin bulunduğu belirlenmiştir. Çevik (2010), “Ergenlerin yetişmesinde birincil basamak olan aile ortamının ergenin psikososyal gelişimini etkilediği söylenebilir. Yaşanan stresli olaylar tüm aile bireylerini etkileyecektir ve anne babanın bu stresli olaylara verdiği tepkiler çocukların verecekleri tepkilerde de belirleyici rol oynayacaktır. Stresli anlarda başa çıkma becerilerinin düşük olduğu, aile bireyleri arasında iletişim kopukluklarının yaşandığı ailelerde bireylerin birbirlerine destek olmaları da beklenemez. Aile üyelerinin birbirine destek olduğu, sağlıklı iletişimin kurulabildiği, sevgi ve saygının korunduğu aile ortamında yetişen ergenlerin ise özgüvenlerinin yüksek olması, ders başarılarında artış, sosyal ilişkilere ve faaliyetlere karşı isteklilik ve tüm bunların doğal sonucu olarak da öznel iyi oluşlarının yüksek olması beklenir.”

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmacı, tez konusu henüz belirlenmeden önce ergenliğin insan hayatının kritik bir evresi olduğunu düşünerek bu dönemde alınacak kararların bireyin yetişkin hayatını etkileyecek nitelikte olabileceği düşüncesi ile ergenlerin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi neticesinde ulaşılabilecek bulguların bu konuya ışık tutmasını umut etmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar verme davranışları ile öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişki incelenmiş ve araştırma sonucunda ulaşılan bulgular araştırma sonucu başlığı altında değerlendirmeye alınmıştır.

EKVÖ özsaygı alt boyutu ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum, yaşam doyumu, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında özsaygısı yüksek olan ergenin hem hayatından memnun olduğu hem de aile ve önemli diğer kişilerle (öğretmen, arkadaş gibi) ilişkilerinden doyum aldığı söylenebilir. Çevik (2010), “Öz saygı düzeyinin yüksek olması; ergenlerin kendilerine güvenmelerinde, zorluklara karşı direnmelerinde ve başarıya isteği duyabilmelerinde oldukça önemlidir.” Ergenlerin özsaygı seviyelerinin yüksek olmasının, aileleri ve çevreleriyle ilişkilerinin olumlu olmasının onların daha doğru karar vermesinde etkili birer faktör oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Salmela-Aro (2010), kişilerarası ve aileyle ilgili hedefleri olan ve hayatlarının bu dönemindeki gelişimsel sorumlulukları üzerine odaklanan yetişmekte olan ergenlerin ve gençlerin öznel iyi oluş düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Konuyla ilgili bir diğer araştırmanın bulgularında Kaşık (2009), karar verme özsaygı alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtirken öğrencilerin arkadaşlardan, öğretmenlerden ve aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında manidar fark bulunduğunu; kız öğrencilerin arkadaşlardan, öğretmenlerden ve aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilerin algıladığı sosyal destek

düzeyine göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Edwards (2006)'ın “Ergenler davranışlarını, hedeflerine ulaşma çabalarını ve bu konuyla ilgili kararlılıklarını aileyle, akranlarla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinden sağladıkları motivasyonla düzenlerler.” görüşü yine bu bulguyu destekler niteliktedir.

EKVÖ ihtiyatlı seçicilik alt boyutu ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum, olumlu duygular, yaşam doyumu alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Karar verirken ihtiyatlı seçicilik özelliği ile karar veren ergenlerin yaşamlarından aldığı doyum, aile ve çevreyle pozitif ilişkiler içinde olma ve olumlu duyguları olumsuz duygulardan daha çok deneyimleme gibi öznel iyi oluş unsurlarına sahip oldukları sonucuna varılabilir. İhtiyatlı karar veren ergenlerin karar vermeden önce etraflıca düşünmek ve olası seçenekleri değerlendirmek üzere kendilerine zaman tanıdıkları ve karar verme sürecinde daha dikkatli hareket ettikleri düşünülebilir. Kallet (2014)'in otomatik düşünme ve eleştirel düşünme karşılaştırması bu görüşü destekler niteliktedir. Kallet (2014), eleştirel düşünme sürecini değerlendirerek karar veren bireylerin otomatik düşünerek karar veren bireylere göre daha isabetli kararlar verdiklerini ve bu kararlardan memnuniyet duyduklarını savunur. Etkin ve isabetli kararlar verebilme becerisi kişinin yaşamından aldığı doyumu ve özsaygısını artıracak, dolayısı ile bu kişilerin öznel iyi oluş düzeyleri de yükselecek veya iyi olarak değerlendirilebilen sabit durumları korunarak gerilemeyecektir.

EKVÖ panik ve sorumluluktan kaçma alt boyutları ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkilerde doyum, yaşam doyumu, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı saptanmıştır. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Ergenlerde karar verme davranışları üzerine yaptığı araştırmanın bulguları doğrultusunda Kaşık (2009), üniversite öğrencilerinin karar vermede panik alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirtmiş ve kız öğrencilerin panik karar verme stiline erkek öğrencilere göre daha yatkın olduklarını ifade etmiştir. İki araştırma arasındaki bulguların farklılık göstermesinin sebebinin araştırmada katılımcı olan ergen grupların arasındaki yaş farkından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

EKVÖ umursamazlık alt boyutu ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkilerde doyum, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı saptanırken; yaşam doyumu alt boyutu için pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, ailesiyle ilişkileri iyi olan ve aile üyeleriyle açık ve rahat iletişim kurabilen gençlerin hayatlarından daha memnun olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Mert ve Kahraman (2018), araştırmalarında 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. “Araştırma kapsamında, mutluluk ve aile ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; destekleyici ve engelleyici aile ilişkilerinin, mutluluğu ne derecede yordadığını belirlemek amacıyla incelendiğinde ulaşılan bulgular ortaokul öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri arttıkça mutluluk düzeylerinin de arttığını göstermektedir.”

Ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında yaş değişkeni için anlamlı fark bulurken cinsiyet değişkenine göre manidar fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Bayram (2018), lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Benzer şekilde Eryılmaz ve Yorulmaz (2006a), “Ergen öznel iyi oluşu cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.” Eryılmaz (2010), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyet, yaş, değişkenleri incelenmiş ve çalışma sonucunda cinsiyetler arasında öznel iyi oluş açısından herhangi bir farklılık olmadığı, yaşın düşük düzeyde öznel iyi oluş üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Sezer (2011) ise lise öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda kız öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin erkek öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu araştırmadaki farklılık yaşa bağlı olabilir. Ortaokul düzeyindeki ergen öğrencilerin öznel iyi oluş durumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermezken lise düzeyindeki öğrencilerde farklılık göstermesi ilerleyen yaşla birlikte ergenlerde cinsiyet temelli kişilik özelliklerinde daha fazla farklılık oluşması ile açıklanabilir. Kulaksızoğlu (2016), ergenlerin kişilik gelişimlerinin son ergenlik dönemlerinde cinsiyete bağlı olarak belirgin farklılık gösterebileceğini belirtmiştir.

Ergenlerin öznel iyi oluş durumlarında baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, aile yapısı, algılanan ekonomik seviye değişkenleri için anlamlı fark bulunurken anne-baba mesleği, doğum sırası ve hanedeki kişi sayısı değişkenlerine göre manidar fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. Bayram

(2018), lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada sınıf düzeyi, algılanan gelir düzeyi ve algılanan anne-baba tutumuna göre ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin farklılık gösterdiğini bulmuştur. Bu bulgular ışığında anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin iyi olduğu sonucuna ulaşılabılır. Bu anlamda eğitimin aile hayatına ve kişilerin öznel iyi oluş düzeylerine katkısının önemli olduğu sonucuna varılabilir. Algılanan ekonomik seviye de öznel iyi oluş için önemli bir etkidir. Kişisel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek maddi durumu yeterli olmayan aileleri olan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin düşük çıkması bu bakımdan manidardır. Bu bakımdan toplumsal ekonominin gelişmesinin bireylerin öznel iyi oluş düzeylerine olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılabılır. Ryan ve Deci (2000)'nin belirttiği gibi kişinin ihtiyaçlarının karşılanması kişinin farkında olmasa dahi kişinin hissettiği mutluluk üzerinde önemli bir etkisi vardır.

EKVÖ puanlarında yaş değişkenine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu durumun örneklemden kaynaklandığı düşünülebilir. Mevcut araştırma ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır; daha ileriki yaşlarda olan ergen öğrencilerle yapılacak çalışmalarda korelasyon analizlerinin anlamlı farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Ergenlerde karar verme üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılabılır. Ergenlerin yaş alarak kazandığı tecrübe ve deneyimle kendileri ve de çevreleri adına daha isabetli ve hayatları üzerinde daha etkin kararlar alabileceği kanısının genel anlamda toplumda yaygın bir görüş olduğu söylenebilir. Fischhoff ve diğ. (1999), “Karar verme süreçleri yaşla ve tecrübeyle olgunlaşır, ergenin beyin gelişimi ve bilgi birikiminden etkilenir.” Klaczynski ve diğ. (2001), “Karar verme yaşa bağlı olarak gelişir ve ergenler, yaş ilerledikçe problemlere daha çok seçenek üretebilmekle beraber gelecekte ne gibi sonuçlar oluşabileceğine daha fazla önem arz ederek alanında uzman kişilerden daha fazla yardım talep ederler. Değerlendirmelerini dikkatli bir biçimde gerçekleştirirler.”

EKVÖ puanlarında algılanan ekonomik seviye değişkenine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu durumun örneklemden kaynaklandığı düşünülebilir. Araştırma bulgularında EKVÖ puanlarının algılanan ekonomik seviye bakımından anlamlı farklılık bulunmayışına sebep olarak örneklem grubunun İstanbul ili, Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokullarında yapılmış olması ve araştırmaya katılan ergen öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik durumunun birbirine benzer oluşu düşünülebilir. Ailelerin gelir seviyesinin farklılık göstereceği

düşüncesiyle araştırma özel okullarda öğrenim gören ortaokul öğrencileri ile yapıldığında farklı bulgulara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

EKVÖ puanlarında aile yapısı, hanedeki kişi sayısı ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamıştır. Örneklem sebebi ile bu bulguya ulaşılmış olabileceği düşünülmektedir. Mevcut araştırma İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde yürütülmüştür. Ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan ergen öğrencilerle yapılacak yeni çalışmalar ışığında şehirlerde ve köylerde yaşayan ergenler ile kalabalık ailelerde ve çekirdek ailelerde yaşayan ergenlerin EKVÖ puanlarında anlamlı farklılık bulunabileceği düşünülmektedir. Yurtiçi literatürde bu alanda yapılacak güncel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

EKVÖ puanlarında cinsiyet değişkeni için anlamlı farklılık bulunmuştur. Erkeklerin özsaygı altboyut puanları kızlara göre daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerin özsaygı düzeylerinin yüksek çıkmasının sebebi olarak ülkemizin genel anlamda ataerkil bir yapıya sahip olması ve erkek çocukların davranışlarının aile içerisinde ve sosyal çevrede genel anlamda daha çok onay görmeleri ile açıklanabilir. Benzer şekilde Greene ve DeBacker (2004), ergenlerin karar verme davranışları üzerine yaptıkları araştırmalarında, kişisel hedef alt boyutunda cinsiyetler arası anlamlı farklılıklara rastlamışlardır. Kızlar, aile içinde ve kişilerarası ilişkilere ve eğitim hayatlarına dair hedefler oluştururken, erkekler daha çok maddi değerlerin üzerine odaklandıkları belirlenmiştir.

EKVÖ puanlarında baba mesleği, anne mesleği, baba eğitim düzeyi ve anne eğitim düzeyi değişkenleri için çeşitli anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Bu bulgu doğrultusunda ergenlerin anne-baba eğitim düzeylerinin yüksek olması onların öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesine; anne-babanın mesleği ise ergenlerin seçeceği meslek grubunu belirlemede etkin rol oynadığı düşünülebilir. Salmela-Aro ve Little (2007), yaptığı çalışmada ergenlere hedefleriyle ilgili sosyal bağları sorulduğunda önce annelerinden daha sonra babalarından ve takibinde akranlarından bahsetmişlerdir. Sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan ailelere sahip olan erkek öğrencilerin daha çok babalarından bahsettiği, kız öğrencilerin ise daha çok annelerinden bahsettiği tespit edilmiştir.

Lyubomirsky, King ve Diener (2005), “Öznel iyi oluşun oluşmasını sağlayan unsurların dışında, öznel iyi oluş üzerinde etkili olan faktörler vardır. Bu faktörlerden kişilik özelliklerinin %50 oranında bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini

yordadığı, amaca yönelik yapılan etkinliklerin %40 oranında bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini etkilediği, demografik faktörlerin %10 oranında bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini açıkladığı tespit edilmiştir.” Lucas (2001), “İnsanın öznel iyi oluş durumunun hayata geçirmeye amaçladığı planlar ile ilgili olduğu saptanmıştır. Birey, bu amaçlarını gerçekleştirebildiğinde mutlu olmakta ve hayatına dair iyi hisler taşımaktadır.” Bu bağlamda Lucas (2001)’ın da ifade ettiği gibi ergen bireylere hayatlarında gerçekleştirmek istediği amaçlarını belirlemede yardımcı olunarak onların öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesi için gerekli olan zemin hazırlanabilir. Bubic ve Erceg (2018), yaptıkları çalışmada insanların öznel iyi oluş düzeylerinin karar verme davranışları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. İnsanlar amaçları doğrultusunda meşguliyetleri olduğunda ve hayatlarını anlamlı bulduklarında öznel iyi oluş düzeyleri yükselmektedir. Öznel iyi oluşun üç unsurunun karar verme davranışıyla bağlantılı olduğunu savunan araştırmacılar; öznel iyi oluşu yüksek olan insanların geleceğe dair daha ümitli olduklarını ve kendilerine hedef koyup bu hedef üzerine hareket ederken umutlarını koruduklarını ifade ederler. Bu insanlar hedeflerine ulaşmak için zamanlarından ve hazlarından fedakârlıkta bulunabilirler. Alınan doğru kararlar da aynı şekilde bireylerin yaşamlarından daha yüksek doyum sağlamalarına ve çevresindekilerle daha pozitif ilişki kurmasına yardımcı olacak böylece doğru karar veren bireyin öznel iyi oluş düzeyi yükselecektir. Karar verme davranışı ve öznel iyi oluş genel anlamda birbirini pozitif yönde etkilemektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmaya ait bulgular doğrultusunda konuyla ilgili ileride gerçekleştirecek araştırmalar için aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir:

1. Gerçekleştirilen araştırmada sonuçların daha fazla genellenebiliyor olması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle seçilen örneklemin daha fazla ergen öğrenciden oluşması sağlanabilir.
2. Bu araştırma ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulama yapılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda, bu araştırma ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerine de uygulanarak etkililiği değerlendirilebilir. Fischhoff ve diğ. (1999), karar verme üzerine yapılan araştırmaların daha çok yetişkin bireylerle yapıldığını, ergenlerin karar verme davranışları üzerine daha fazla araştırma yapılması gerektiğini belirtmiştir.

3. Bu araştırma, İstanbul ili, Üsküdar ilçesi ile sınırlıdır. İleride yapılacak çalışmalar farklı bölgelerde ve illerde uygulanabilir, böylelikle ülke genelinin temsili sağlanabilir.
4. Bu araştırma, devlet ortaokullarında yapılmıştır. Aynı araştırma konusu özel ortaokullara da uygulanarak iki okul türünde öğrenim gören akran ergen öğrenciler arasındaki korelasyon incelenebilir.
5. Mevcut araştırma nicel araştırma türünde gerçekleşmiştir, araştırma sonucunda ulaşılan bulguların nitel araştırma yöntemi ile yapılacak bir araştırmanın bulgularıyla desteklenmesi sağlanabilir.
6. Bu çalışmada izleme çalışması gerçekleştirilmemiştir. Ergen öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin hangi uygulama ve aktiviteler ile yükseleceği izlenebilir ve bu etkinliklerin öğrencilerin karar verme davranışlarını nasıl etkileyeceği uzun dönemli izleme sürecinde araştırılabilir.
7. Fischhoff ve diğ. (1999), hem ergenlerin hem de yetişkinlerin yeterince olasılığı seçenek olarak değerlendirmediklerini belirtmiştir. Ergen öğrencilere yeni seçenekleri nasıl oluşturabilecekleri ve değerlendirebilecekleri konusunda yardım edilmelidir.
8. EÖİÖÖ uygulaması sonucunda cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu durum örneklemden kaynaklanıyor olabilir. İleride yürütülecek araştırma ve/ya çalışmalarda cinsiyet değişkeni üzerine detaylı araştırmalar yapılabilir.
9. Araştırma bulguları incelendiğinde EKVÖ panik ve sorumluluktan kaçma alt boyutları ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkilerde doyum, yaşam doyum, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı saptanmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu değişkenler üzerine detaylı incelemeler yapılabilir.
10. Bu çalışmada EKVÖ puanlarında yaş, aile yapısı, hanedeki kişi sayısı, algılanan ekonomik seviye ve doğum sırası (kaçıncı kardeş) değişkenlerine göre karşılaştırma analizlerine bakıldığında anlamlı fark bulunmamıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda bu değişkenlerin ortaokul öğrencilerinin karar verme davranışlarına etkisi incelenebilir.
11. Rehber Öğretmenler için araştırma bulgularından yararlanmanın ergen öğrencilerle yürütülecek çalışmalar için faydalı olabileceği önerilebilir.

Tatlılıoğlu (2014), eğitim süreci içerisinde rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlevin, öğrencilerin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmesi doğrultusunda yardımcı olmak olduğunu ifade etmiştir. Bozgeyikli (2004), 8. sınıf düzeyindeki öğrenciler için “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği” geliştirmiş; bir bakıma meslek seçimi anlamına gelen okul türü seçimi aşamasındaki bu bireylerin, bu kararı verme aşamasında kendilerine olan güven düzeylerini ve bireylerin etkili karar verme becerilerini belirlemeyi amaçlamıştır.

12. EKVÖ özsaygı alt boyutu ile EÖİÖÖ yaşam doyumu, olumlu duygular, aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum, alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Okulların Rehberlik Servisleri aileleri bu konuda bilgilendirerek ailelerin çocukların özsaygı düzeylerini yükseltmelerine yardımcı olunabilir.
13. EKVÖ ihtiyatlı seçicilik alt boyutu ile EÖİÖÖ aile ilişkilerinde ve önemli diğerleri ile ilişkide doyum, yaşam doyumu, olumlu duygular alt boyut puanları ve öznel iyi oluş toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. İhtiyatlı seçicilik ergen öğrencilerin etkin karar vermesinde önemli bir unsur olduğu için aileler bu konuyla ilgili okulların Rehberlik Servisi tarafından bilgilendirilebilir.
14. Mevcut çalışmada ergen öğrencilerin öznel iyi oluş durumları ve karar verme davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Aynı çalışma ebeveynlere de uygulanarak ebeveynlerin öznel iyi oluş durumları ve karar verme davranışları ve de çocukların öznel iyi oluş durumları ve karar verme davranışları arasındaki ilişki incelenebilir. Fischhoff ve diğ. (1999)’nin yaptığı çalışmada 12-13 yaşında itibaren ergenlerin karar verme davranışlarının yetişkinlerle benzerlik gösterdiği ve kararlarının sonuçlarını değerlendirme konusunda yetişkinlerden az farkla daha iyi oldukları belirlenmiştir.
15. Öğretmenlere verilecek hizmetiçi eğitimlerle hem öğretmenlerin kişisel olarak öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesi hem de öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesine yardımcı olması önerilebilir.
16. Mogilner, Whillans ve Norton (2018), “Zaman, Para ve Öznel İyi Oluş” isimli makalelerinde önce para ve zamanı insan hayatında birer kaynak

olarak kıyaslamış, paranın biriktirilebileceğini, borç alınıp verilebileceğini ancak aynı özelliklerin zamanla ilgili geçerli olmadığını ifade etmişlerdir. Ergen öğrencilerin de içinde bulundukları geçiş dönemi itibariyle kritik evre olan bu yaşlarının geri getirilmesi mümkün olmadığından ve bu dönemde verecekleri kararların hayatlarının tamamını etkileyebilecek nitelikte olduğundan öğrencilerin zamanlarını öznel iyi oluş düzeylerini yükseltecek şekilde zaman geçirmeleri önerilebilir.

17. Nurmi (2004), ömür boyu motivasyon modeli ile hayatın belli bir dönemindeki gelişimsel görevlerle uyumlu olan kişisel hedeflerin kişinin öznel iyi oluşuna da katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Öğrencilere kendi yaş dönemleri ve sorumluluklarına uygun, hedeflerine yönelik sorumluluklar verilmeli ve bu tür aktivitelere katılımları sağlanmalıdır.
18. Kahneman, Krueger, Schkade, Schwarz ve Stone (2004, 2006) yaptıkları “Günlük Yeniden Yapılanma Metodolojisi” adını verdikleri çalışmada sosyalleşmek, gönüllü olarak çalışmak, hafif tempolu koşu, yürüyüş, bisiklete binme gibi fiziksel enerji harcamayı gerektiren aktivitelerin pozitif duygu durumunu geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşan Wang ve diğ. (2012), fiziksel aktivitenin mutlulukla pozitif yönde ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmalar ışığında ergen öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerini artırmak adına öğrencilere aktif olarak katılabilecekleri serbest zaman etkinlikleri tavsiye edilebilir.
19. Bu çalışmada ergenlerin demografik özellikleri incelenmiş ancak kişilik özelliklerinin ergen öznel iyi oluş durumuna ya da ergenlerde karar verme davranışına etkisi incelenmemiştir. İleride yapılacak olan çalışmalarda ergenlerin kişilik özelliklerine dair bu değişkenler ile karar verme davranışları ve öznel iyi oluş durumları arasındaki korelasyon incelenebilir.
20. Eldeleklioğlu (1996), gençlerin karar stratejileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yaptığı çalışma sonucunda, demokratik tutuma sahip aileleri olan gençlerin daha etkin kararlar verdiklerini ifade etmiştir. Bu sebeple kendi kararlarını vermeleri yönünde gençler desteklenmeli; kendi sorumluluklarını taşıyabilen, problem çözeabilen ve kendileri için isabetli kararlar alabilen bireyler olarak yetiştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2000). *Karar Verme ve Problem Çözme* (Çev. N. Kalaycı). Gazi Kitapevi, Ankara.
- Albert, D. ve Steinberg, L. (2011). *Judgment and Decision Making in Adolescence*. Journal of Research on Adolescence, Temple University. 21.1, 211-224. DOI: 10.1111/j.1532-7795.2010.00724.x
- Anusic, I., Yap, S. C., ve Lucas, R. E. (2014). *Testing Set-Point Theory in a Swiss National Sample: Reaction and Adaptation to Major Life Events*. Social indicators research. 119.3, 1265–1288. DOI:10.1007/s11205-013-0541-2
- Avşaroğlu, S. ve Üre, Ö. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18, 85-100.
- Bailey, T. H. ve Phillips, L. J. (2015). *The influence of motivation and adaptation on students' subjective well-being, meaning in life and academic performance*. Higher Education Research & Development. DOI: 10.1080/07294360.2015.1087474
- Bandura, A. (2008). *An agentic perspective on positive psychology*. Lopez S.J. (Ed) Positive Psychology. Greenwood Publishing Group, London, England.
- Baron, J. (2008). *Thinking and Deciding* (4th Ed.). Cambridge University Press, New York, USA.
- Baron, J. (2010). *Looking at Individual Subjects in Research on Judgment and Decision Making (or Anything)*. Acta Psychologica Sinica. 42.1, 1-11. DOI: 10.3724/SP.J.1041.2010.01

- Bayram, E. (2018). *Ergenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ile Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Bolu.
- Berke, E. M., Choudhury, T., Ali, S., Rabbi, M. (2011). *Objective measurement of sociability and activity: Mobile sensing in the community*. The Annals of Family Medicine. 9.4, 344-350. DOI: 10.1370/afm.1266
- Boniwell, I. (2012). *Positive psychology in a nutshell: The science of happiness* (3rd Ed.). McGraw-Hill Education, New York, USA.
- Bozgeyikli, H. (2004). *Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11, 221-234.
- Brown, J. E. ve Mann, L. (1990). *The Relationship Between Family Structure and Process Variables and Adolescent Decision Making*. Journal of Adolescence. 13.1, 25-37. DOI: 10.1016/0140-1971(90)90039-A
- Bubic, A. ve Erceg, N. (2018). *The Role of Decision Making Styles in Explaining Happiness*. Journal of Happiness Studies. 19, 213-229. DOI: 10.1007/s10902-016-9816-z
- Butterfield, J. (2010). *Problem Solving and Decision Making*. Course Technology, E, 97-121. Cengage Learning, Boston, USA.
- Büyüköztürk, S., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Byrnes, J. P. ve Mc Clenny, B. (1994). *Decision-Making in Young Adolescents and Adults*. Journal of Experimental Child Psychology. 58.3, 359-388.

- Byrnes, James P. (2002). *The Development of Decision-Making*. Journal of Adolescent Health. 31.6, 208-215. DOI: 10.1016/S1054-139X(02)00503-7
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir.
- Carlsson, F., Lampi, E., Li, W., Martinsson, P. (2014). *Subjective well-being among preadolescents and their parents—Evidence of intergenerational transmission of well-being from urban China*. The Journal of Socio-Economics, 48, 11–18. DOI: 10.1016/j.socec.2013.10.003
- Cavell, T. A. (2000). *Working With Parents of Aggressive Children*. A Practitioner's Guide, School Psychology, American Psychological Association, (APA). 33.5, 325-335. DOI: 10.1037/13948-008
- Coltrane, S. ve Adams, M. (2008). *Gender And Families*. Rowman and Littlefield Publishers, Plymouth, UK.
- Crockett, L. J., Iturbide, M. I., Torres Stone, R. A., McGinley, M., Raffaelli, M., Carlo, G. (2007). *Acculturative Stress, Social Support, and Coping: Relations to Psychological Adjustment Among Mexican American College Students*. Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology. 13.4, 347. DOI: 10.1037/1099-9809.13.4.347
- Csikszentmihalyi, M. ve Hunter, J. (2003). *Happiness in everyday life: The uses of experience sampling*. Journal of Happiness Studies. 4.2, 185-199. DOI: 10.1023/A:1024409732742
- Csikszentmihalyi, M. (2005). *Akış Mutluluk Bilimi*. HYB Yayınevi, İstanbul.
- Csikszentmihalyi, M. ve Larson, R. (2014). *Validity and reliability of the experience-sampling method*. In Flow and the foundations of positive

psychology. 35-54. Springer Netherlands. DOI: 10.1007/978-94-017-9088-8_3

Çetin, M. Ç. (2009). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri, Sosyal Beceri Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Çelik, Ş. (2008). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zekâ Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Konya.

Çevik, N. (2010). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarını Yordayan Bazı Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.

Çoban, A. E. ve Hamamcı, Z. (2006). *Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi*. Kastamonu Eğitim Dergisi. 14.2, 393-402.

Çolakkadıoğlu, O. (2003). *EKVÖ'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) Uyarlama Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.

Çolakkadıoğlu, O. ve Güçray, S. S. (2007). *EKVÖ'ni Türkçe'ye Uyarlama Çalışması*. Eğitim Araştırmaları Dergisi. 7.26, 61-71.

- Çolakkadıoğlu, O., Önder, F. C., Avcı, R. (2011). *Ergenlerde Kontrol Odağını Yordamada Karar Verme ve Problem Çözmenin Rolü*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 20.2, 317-330.
- Çolakkadıoğlu, O. (2012). *EKVÖ'nin Ortaöğretim Öğrencileri için Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9.19, 307-403.
- Della Fave, A. ve Massimini, F. (2004). *Bringing subjectivity into focus: optimal experiences, life themes, and person-centred rehabilitation*. In P. A. Linley and S. Joseph (eds) *Positive Psychology in Practice*, 581–97. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, USA.
- Deniz, M. E. (2002). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin TA-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Konya.
- Deniz, M. E. (2011). *Karar Verme Stilleri ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi. 11.1, 97-113.
- Derin S. (2013). *Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde Karar Serme Stilleri ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.

- Diener, E., Suh, E., Lucas, R. E., Smith, H. L. (1999). *Subjective well-being: Three decades of progress*. Psychological Bulletin. 125.2, 276-302. DOI: 10.1037/0033-2909.125.2.276
- Diener, E. (2001). *Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national Index*. American Psychologist. 55.1, 34-43. DOI: 10.1037/0003-066X.55.1.34
- Diener, E. ve Seligman, M. E. P. (2002). *Very Happy People*. American Psychological Society. 13.1, 81-84. DOI: 10.1111/1467-9280.00415
- Diener, E., Lucas, R. E., Oishi, S. (2003). *Subjective well-being*. In C. R. Synder ve S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology*. 63-73. Oxford University Press, New York, USA. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780195187243.013.0017
- Diener, E. (Ed.). (2009). *The science of well-being: The collected works of Ed Diener* (Vol. 37). Springer Science and Business Media, New York, USA. DOI: 10.1007/978-90-481-2350-6
- Dursun, A. (2015). *Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Öznel İyi Oluşunu Arttırma Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Eskişehir.
- Eckman, P. (2003). *Emotions revealed: recognizing faces and feelings to improve*. Time Books, New York, USA. DOI: 10.1016/j.ijer.2006.06.010
- Edwards, A. (2006). *Relational agency: Learning to be a resourceful practitioner*. International Journal of Educational Research, 43, 168–182. DOI: 10.1016/j.ijer.2006.06.010

- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Eraslan, B. (2000). *Yaşam Doyumları Farklı İlköğretim Öğretmenlerinin Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersever, H. Ö. (1996). *Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. ve Yorulmaz, A. (2006a). *Lay Theories of Happiness for Adolescent*. Xth EARA (European Association of the Research on Adolescence). Conference, on May 2-6, 2006, in Antalya-TURKEY.
- Eryılmaz, A. ve Yorulmaz, A. (2006b). *Way of being happy for adolescent*. Xth EARA (European Association of the Research on Adolescence). Conference, on May 2-6, 2006, in Antalya-TURKEY.
- Eryılmaz, A. (2009). *Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 7.4, 975-989.
- Eryılmaz, A. (2010). *Turkish Adolescents' Subjective Well-Being with Respect to Age, Gender and SES of Parents*. International Journal of Human and Social Sciences. 5.8, 523-526.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). *Ergenlikte Öznel İyi Oluş ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli*. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 11.3, 189-203.

- Eryılmaz, A. (2012a). *Investigating of the effectiveness of the extending the goals group guidance program for adolescents with respect to positive psychotherapy*. Education & Science. 37.164, 3-19.
- Eryılmaz, A. (2014). *Herkes için Mutluluğun Başucu Kitabı: Kuramdan Uygulamaya Pozitif Psikoloji*. Pegem A Yayınevi, Ankara.
- Fischhoff, B., Crowell, N. A., Kipke, M. (1999). *Adolescent Decision Making*. National Academy Press. Washington DC, USA. <http://www.nap.edu/catalog/9468.html>
- Fredrickson, B. L. (1998). *What good are positive emotions?* Review of General Psychology. 2.3, 300-319. DOI: 10.1037/1089-2680.2.3.300
- Fredrickson, B. L. ve Levenson, R. W. (1998). *Positive emotions speed recovery from the cardiovascular sequelae of negative emotions*. Cognition & Emotion. 12.2, 191- 220. DOI: 10.1080/026999398379718
- Fredrickson, B. L. (2001). *The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions*. American Psychologist. 56.3, 218-226. DOI: 10.1037//0003-066X.56.3.218
- Fredrickson, B. L. ve Joiner, T. (2002). *Positive emotions trigger upward spirals toward Emotional well-being*. Psychological Science. 13.2, 172-175. DOI: 10.1111/1467-9280.00431
- Fredrickson, B. L. (2009). *Positivity: groundbreaking research reveals how to embrace the hidden strength of positive emotions, overcome negativity, and thrive*. Crown, New York, USA.
- Fuligni, A. J. (1998). *Authority, Autonomy, ve Parent-Adolescent Conflict and Cohesion: A Study of Adolescents from Mexican, Chinese, Filipino, and European Backgrounds*. Developmental Psychology. 34.4, 782. DOI: 10.1037/0012-1649.34.4.782

- Gable L. S. ve Haidt J. (2005). *What (and Why) is positive psychology?* Review of General Psychology. 9, 103–110. DOI: 10.1037/1089-2680.9.2.103
- Gander, M. ve Gardiner, H. (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. Dönmez, A., Çelen, N., Onur, B.). İmge Kitapevi, Ankara.
- Ganzel, A. K. (1999). *Adolescent Decision Making The Influence of Mood, Age, and Gender on the Consideration of Information*. Journal of Adolescent Research. 14.3, 289-318. DOI: 10.1177/0743558499143002
- Gati, I., Krausz, M., Osipow, S. H. (1996). *A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making*. Journal of Counseling Psychology. 43.4, 510-526. DOI: 10.1037/0022-0167.43.4.510
- Gigerenzer, G. (2002). *Calculated risks: How to know when numbers deceive you*. Simon & Schuster, New York, USA.
- Goossens, F. A., Olthof, T., Dekker, H. P. (2006). *New Participant Role Scales: Comparison Between Various Criteria for Assigning Roles and Indications for Their Validity*. Aggressive Behavior. 32.4, 343-357. DOI: 10.1002/ab.20133
- Greene, B. A. ve DeBacker, T. K. (2004). *Gender and orientations toward the future: Links to motivation*. Educational Psychology Review, 16, 91–120. DOI: 10.1023/B:EDPR.0000026608.50611.b4
- Güçray, S. S. (2001). *Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Özsaygı ve Problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi. 8.8, 106-121.
- Güçray, S. S. (2005). *A Study of the Decision-Making Behaviours of Turkish Adolescents*. Pastoral Care In Education. 23.1, 34-44.

- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere göre İncelenmesi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12.23: 115-131.
- Güner, Y. A. (2006). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Stratejilerini Yordayan Bazı Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara.
- Hamilton, R. (2016). *How You Decide: The Science of Human Decision Making*. The Great Courses, Virginia, USA.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin Yetkinlik İnançları ve Psikolojik İyi Oluşlarını Yordamada Psikolojik İhtiyaçlar*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Konya.
- Hastie, R. ve Dawes, R. M. (2001). *Rational choice in an uncertain world*. Thousand Oaks, Sage. CA, USA.
- Headey, B., Veenhoven, R., Wearing, A. (1991). *Top-down versus bottom-up theories of subjective well-being*. Social Indicators Research. 24.1, 81-100. DOI: 10.1007/BF00292652
- Hefferon, K. ve Boniwell, I. (2011). *Positive Psychology: Theory, research and applications*. McGraw-Hill Education, Maidenhead, UK.
- Hendrickson, B., Rosen, D., Aune, R. K. (2011). *An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students*. International Journal of Intercultural Relations. 35.3, 281-295. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2010.08.001

- Heubner, E. S., Suldo, S. M., Valois, R. R., Darne, J. W., Zullig, K. (2004). *Brief multidimensional students' life satisfaction scale: Sex, race, and grade effects for high school sample*. Psychological Reports. 94, 351-356. DOI: 10.2466/pr0.94.1.351-356
- Hektner, J. M., Schmidt, J. A., Csikszentmihalyi, M. (2007). *Experience sampling method: Measuring the quality of everyday life*. SAGE. Thousand Oaks, CA, USA. DOI: 10.4135/9781412984201
- Işık, E. ve Bedel, A. (2015). *Ergenlerde başa çıkma stratejileri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 34, 53-60.
- Jacobs, J. ve Potenza, M. (1991). *The use of judgment heuristics to make social and object decisions: A developmental perspective*. Child Development 62, 166-178. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1991.tb01522.x
- Jones, D. (2014). *Decision Making for Dummies*. Wiley Brand, New York, USA.
- Joronen, K. ve Kurki, A. (2005). *Familial contribution to adolescent subjective well-being*. International Journal of Nursing Practice. 11.3, 125-133. DOI: 10.1111/j.1440-172X.2005.00509.x
- Jose, P. E., Ryan, N., Pryor, J. (2012). *Does social connectedness promote a greater sense of well-being in adolescence over time?* Journal of Research on Adolescence. 22.2, 235-251. DOI: 10.1111/j.1532-7795.2012.00783.x
- Jovanovic, V. (2011). *Personality and subjective well-being: One neglected model of personality and two forgotten aspects of subjective well-being*. Personality and Individual Differences. 50, 631-635. DOI: 10.1016/j.paid.2010.12.008

- Kahneman, D. ve Tversky, A. (2000). *Choices, Values, and Frames*. Cambridge University Press, England.
- Kahneman, D., Krueger, A. B., Schkade, D. A., Schwarz, N., Stone, A. A. (2004). *A survey method for characterizing daily life experience: The day reconstruction method*. Science, 306.5702, 1776-1780. DOI: 10.1126/science.1103572
- Kahneman, D., Krueger, A. B., Schkade, D., Schwarz, N., Stone, A. A. (2006). *Would you be happier if you were richer? A focusing illusion*. Science. 312.5782, 1908-1910. DOI: 10.1126/ science.1129688
- Kallet, M. (2014). *Think Smarter - Critical Thinking to Improve Problem-Solving and Decision Making Skills*. Section V-Decisions. 179-207.
- Karakoç, A., Bingöl, F., Karaca, S. (2013). *Lise öğrencilerinde ergen öznel iyi oluş ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi. 3.6, 43-50.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Kartal, M. A. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim beceri düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde Karar Verme Stilleri ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Konya.

- Kermen, U. (2013). *Üniversite öğrencilerinin ihtiyaç doyumu ve öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Bolu.
- Kesici, Ş. (2002). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Özlik Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.
- Killingsworth, M. A. ve Gilbert, D. T. (2010). *A wandering mind is an unhappy mind*. Science. 330.6006, 932. DOI: 10.1126/science.1192439
- Klaczynski, P. A., Byrnes, J. B., Jacobs, J. E. (2001). *Introduction: Special Issue on Decision making*. Journal of Applied Developmental Psychology. 22, 225-236.
- Kneeland, S. (2001). *Problem Çözme* (Çev. N. Kalaycı). Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Köksal, A. (2003). *Ergenlerde Duygusal Zeka ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Köse, A. (2002). *Cinsiyet ve Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Açısından Psikolojik İhtiyaçları ve Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Krueger, A. B., Kahneman, D., Schkade, D., Schwarz, N., Stone, A. A. (2009). *National time accounting: The currency of life*. In A. Krueger (Ed.), *Measuring the subjective well-being of nations: National accounts of time use and well-being*. 9-86. University of Chicago Press, Chicago, USA.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). *Ergenlik Psikolojisi* (18. Basım). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı* (2. Baskı). Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2011). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Lane, N. D., Miluzzo, E., Lu, H., Peebles, D., Choudhury, T., Campbell, A. T. (2010). *A survey of mobile phone sensing*. IEEE Communications Magazine. 48.9. DOI: 10.1109/MCOM.2010.5560598
- Larson, R. ve Richards, M. (1994). *Family emotions: Do young adolescents and their parents experience the same states?* Journal of Research on Adolescence. 4.4, 567-583. DOI: 10.1207/s15327795jra0404_8
- Lathia, N., Sandstrom, G. M., Mascolo, C., Rentfrow, P. J. (2017). *Happier people live more active lives: Using smartphones to link happiness and physical activity*. PLOS ONE. 12.1, e0160589. DOI: 10.1371/journal.pone.0160589
- Laursen, B., Coy, C. K., Collins, W. A. (1998). *Reconsidering Changes in Parent-Child Conflict across Adolescence: A Meta Analysis*. Child Development. 69.3, 817-832.

- Lawler, K. A., Younger, J. W., Piferi, R. L., Billington, E., Jobe, R., Edmondson, K., Jones, W. H. (2003). *A change of heart: Cardiovascular correlates of forgiveness in response to interpersonal conflict*. Journal of Behavioral Medicine. 26.5, 373-393. DOI: 10.1023/A:1025771716686
- Leffert, M. (2017). *Positive Psychoanalysis: Meaning, Aesthetics and Subjective Well-Being*. Routledge/Taylor & Francis Group, New York, USA.
- Lucas, R. E. ve Diener, E. (2001). *Understanding Extraverts' Enjoyment of Social Situations: The Importance Of Pleasantness*. Journal of Personality and Social Psychology. 81, 343-356. DOI: 10.1037/0022-3514.81.2.343
- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., Diener, E. (2003). *Reexamining adaptation and set point model of happiness: Reactions to changes in marital status*. Journal of Personality and Social Psychology. 84.3, 527-539. DOI: 10.1037/0022-3514.84.3.527
- Lucas, R. E. (2007). *Adaptation and set-point model of subjective well-being: Does happiness change after major life events? the Current Directions in Psychological Science*. 16.2, 75-79. DOI: 10.1111/j.1467-8721.2007.00479.x
- Lyumbomirsky, S., King, L. ve Diener, E. (2005). *The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?* Psychological Bulletin. 131.6, 803-855. DOI: 10.1037/0033-2909.131.6.803
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., ve Schkade, D. (2005). *Pursuing happiness: The architecture of sustainable change*. Review of General Psychology. 9.2, 111-131. DOI: 10.1037/1089-2680.9.2.111

- Lyubomirsky, S., Sousa, L., Dickerhoof, R. (2006). *The costs and benefits of writing, talking, and thinking about life's triumphs and defeats*. Journal of Personality and Social Psychology. 90.4, 692–708. DOI: 10.1037/0022-3514.90.4.692
- Ma, Y., Xu, B., Bai, Y., Sun, G., Zhu, R. (2012). *Daily mood assessment based on mobile phone sensing*. In Wearable and implantable body sensor networks (BSN), 2012 9th International Conference. 142-147. IEEE. DOI: 10.1109/BSN.2012.3
- Maisonneuve, N., Stevens, M., Niessen, M. E., Steels, L. (2009). *NoiseTube: Measuring and mapping noise pollution with mobile phones*. Information Technologies in Environmental Engineering. 215-228. DOI: 10.1007/978-3-540-88351-7_16
- Malkoç, A. (2011). *Öznel iyi oluş müdahale programının üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, İstanbul.
- Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K. ve diğ. (1998). *Cross-Cultural differences in self-reported decision-making style and confidence*. International Journal of Psychology. 33.5, 325-335. DOI: 10.1080/002075998400213
- Manktelow, K. I. (2004). *Reasoning and rationality: The pure and the practical*. In K. I. Manktelow ve M. C. Chung (Eds.), *Psychology of reasoning: Theoretical and historical perspectives*. 157-177. Psychology Press, London, England.
- McKnight C. G., Huebner E. S., Suldo, S. (2002). *Relationships Among Stressful Life Events, Temperament, Problem Behaviour, and Global Life Satisfaction in Adolescents*. Psychology in the Schools. 39.6, 677-687. DOI: 10.1177/1932202X13496090

- Mert, A. ve Kahraman, M . (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Aile İlişkileri ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14.3, 1070-1081. DOI: 10.17860/mersinefd.441437
- Mogilner, C., Whillans, A., Norton, M. I. (2018). *Time, money, and subjective wellbeing*. In E. Diener, S. Oishi, ve L. Tay (Eds.), *Handbook of Well-Being*. Noba Scholar Handbook series: Subjective well-being. DEF Publishers. Salt Lake City, UT, USA. DOI: nobascholar.com
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel oluş üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara.
- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). *Who is happy?* Psychological Science. 6.1, 10-19. DOI: 10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x
- Napa-Scollon, C., Prieto, C. K., ve Diener, E. (2009). *Experience sampling: Promises and pitfalls, strength and weaknesses*. In E. Diener (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener*. 157-180. Springer, New York, USA.
- Nakamura, J. ve Csikszentmihalyi, M. (2005). *Engagement in a profession: the case of undergraduate teaching*. Daedalus: Journal of the American Academy of Arts and Sciences. 134, 60–7.
- Nes, R. B. ve Røysamb, E. (2015). *The genetics of psychological well-being: The role of heritability and genetics in positive psychology*. In M. Pluess (Ed.), *The heritability of subjective well-being: Review and meta-analysis*, 75- 96. Oxford University Press, New York, USA.

- Nurmi, J. E. (2004). *Socialization and self-development: Channeling, selection, adjustment, and reflection*. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*. 85–124. Wiley Press. Hoboken, New Jersey, USA.
- Oktan, V. (2012). *Beden imajı ve reddedilme duyarlılığının öznel iyi oluşu yordama gücü*. Eğitim Bilimleri ve Uygulama. 11.22, 119-134.
- Orhan, A. A. (2011). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Mersin.
- Özden, K. (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluşun Psikososyal Yordayıcılarının Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özen, Ö. (2005). *Ergenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.
- Park, N. (2004). *The role of subjective well-being in positive youth development*. The Annals of American Academy of Political and Social Science. 591.1, 25-39. DOI: 10.1177/0002716203260078
- Patrick, H., Knee, C. R., Canevello, A., Lonsbary, C. (2007). *The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A selfdetermination theory perspective*. Journal of Personality and Social Psychology. 92, 434-457. DOI: 10.1037/0022-3514.92.3.434
- Proctor, C., Linley, P. A., Maltby, J. (2010). *Very happy youths: benefits of very high life satisfaction among adolescents*. Social Indicators Research. 98.3, 519-532. DOI: 10.1007/s11205-009-9562-2.

- Quinn, P. D. ve Duckworth, A. L. (2007). *Happiness and academic achievement: evidence for reciprocal causality*. Poster session presented at the annual meeting of the American Psychological Society. Washington DC, USA.
- Rask, K., Astedt-Kurki, P., Paavilainen, E., Laippala, L. (2003). *Adolescent subjective well-being and family dynamics*. Scandinavian Journal of Caring Sciences. 17.2, 129–138. DOI: 10.1046/j.0283-9318.2002.00118.x
- Richards, J., Jiang, X., Kelly, P., Chau, J., Bauman, A., Ding, D. (2015). *Don't worry, be happy: Cross-sectional associations between physical activity and happiness in 15 European countries*. BMC Public Health. 15.1, 1-8. DOI: 10.1186/s12889-015-1391-4
- Rolls, E. T. (2014). *Emotion and Decision Making Explained*. Oxford University Press, England. 8, 368-452.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*. American Psychologist. 55.1, 68-78. DOI: 10.1037/0003-066X.55.1.68
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). *On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being*. Annual Review of Psychology. 52, 141-166. DOI: 10.1146/annurev.psych.52.1.141
- Saföz-Güven, İ. G. (2008). *Fen ve Genel Lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyometrik Statülerine göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri, Genel Sağlık Örüntüleri ve Psikolojik Belirti Türleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.

- Salmela-Aro, K. ve Little, B. (2007). *Goal-related social ties*. In B. Little, K. Salmela-Aro, ve S. Phillips (Eds.), *Personal project pursuit: Goals, action, and human flourishing*. 199–219. Mahwah, Erlbaum, New Jersey, USA.
- Salmela-Aro, K., Vuori, J., Koivisto, P. (2007). *Adolescents' motivational orientations, school-subject values, and well-being: A person-oriented approach*. *Hellenic Journal of Psychology*. 4, 310–330.
- Salmela-Aro, K. (2010). *Personal goals and well-being: How do young people navigate their lives?* In S. Shulman ve J. E. Nurmi (Eds.), *The role of goals in navigating individual lives during emerging adulthood*. *New Directions for Child and Adolescent Development*. 130, 13–26.
- Satıcı, S. A. (2016). *Üniversite öğrencilerinin affetme, intikam, sosyal bağlılık ve öznel iyi oluşları: Farklı yapısal modellerin denenmesi üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Eskişehir.
- Schwartz, S. H. ve Sortheix, F. M. (2018). *Values and subjective well-being*. DEF Publishers, Salt Lake City, UT, USA. DOI: nobascholar.com
- Scott, S. G. ve Reginald A. B. (1995). *Decision-Making Style: The Development and Assessment of a New Measure*. *Educational and Psychological Measurement*. 55.5, 818-831. DOI: 10.1177/0013164495055005017
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Seligman, M. E. P., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., Linkins, M. (2009). *Positive Education: Positive Psychology and Classroom Interventions*. *Oxford Review of Education*. 35.3, 293-311. DOI: 10.1080/03054980902934563

- Seymen, O. A. ve Bolat, T. (2007). *Kohlberg'in Bilişsel Ahlâkî Gelişim Modelinden Yararlanan Etiksel Karar Verme Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi*. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 7.13, 24-61.
- Sezer, F. (2011). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Milli Eğitim Dergisi. 192, 74-85.
- Shiloh, S., Koren, S., Zakay, D. (2001). *Individual Differences in Compensatory Decision-Making Style and Need for Closure as Correlates of Subjective Decision Complexity and Difficulty*. Personality and Individual Differences, 30, 699-710. DOI: 10.1016/S0191-8869(00)00073-8
- Siewert, K., Antoniow, K., Kubiak, T., Weber, H. (2011). *The more the better? The relationship between mismatches in social support and subjective well-being in daily life*. Journal of Health Psychology. 16.4, 621-663. DOI: 10.1177/1359105310385366
- Smith, R. H., Parrott, W. G., Diener, E. F., Hoyle, R. H., Kim, S. H. (1999). *Dispositional Envy*. Personality and Social Psychology Bulletin. 25.8, 1007-1020.
- Sovet, L. ve Metz. A. J. (2014). *Parenting Styles and Career Decision-Making Among French and Korean Adolescents*. Journal of Vocational Behavior. 84.3, 345-355.
- Stanovich, K. E. (2009). *What intelligence tests miss: The psychology of rational thought*. Yale University Press. New Haven, Connecticut, USA.
- Stanovich, K. E. (2010). *Decision Making and Rationality in the Modern World*. Oxford University Press. New York, USA.

- Steinmayr, R., Crede, J., McElvany, N., Wirthwein, L. (2015). *Subjective well-being, test anxiety, academic achievement: Testing for reciprocal effects*. *Frontiers in Psychology*. 6, 1-13, DOI: 10.3389/fpsyg.2015.01994.
- Suldo, S. M., Friedrich, A. A., White, T., Farmer, J., Minch, D., Michalowski, J. (2009). *Teacher support and adolescents' subjective well-being: A mixed-methods investigation*. *School Psychology Review*. 38.1, 67-85. DOI: 10.1177/0013124513514604
- Taşdelen, A. (2002). *Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz-Saygı Düzeyleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2.1, 150-170.
- Telef, B. B. ve Ergün, E. (2013). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının yordayıcısı olarak öz yeterlik*. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*. 6.3, 423-433.
- Thaler, R. H. ve Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. Yale University Press. New Haven, London, England.
- Tieger, P. D. ve Barron-Tieger B. (1995). *Do What You Are: Discover the Perfect Career for You Through the Secrets of Personality Type*. Little, Brown and Company, Boston, New York, USA.
- Tiryaki, M. G. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tong, Y. ve Song, S. (2004). *A study on general self-efficacy and subjective well-being of college students in a Chinese university*. College Student Journal. 38.4, 637–642.
- Topuz, C. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul.
- Tosun, K. (1992). *İşletme Yönetimi: Genel Esaslar*. Savaş Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- Tsaousis, I., Nikolaou, I., Serdaris, N., Judge, T.A. (2007). *Do the core self-evaluations moderate the relationship between subjective well-being and physical and psychological health?* Personality and Individual Differences. 42, 1441-1452.
- Tuominen-Soini, H., Salmela-Aro, K., Niemivirta, M. (2008). *Achievement goal orientations and subjective well-being: A person centred analysis*. Learning and Instruction. 18, 251-266. DOI: 10.1016/j.learninstruc.2007.05.003.
- Tuzgöl-Dost, M. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Tuzgöl-Dost, M. (2005). *Ruh Sağlığı ve Öznel İyi Oluş*. Eğitim Araştırmaları Dergisi. 20, 223–231.
- Tümkaya, S. (2011). *Türk Üniversite Öğrencilerinde Öznel İyi Oluşu Yordayan Sosyodemografik Değişkenler ve Mizah Tarzları*. Eğitim ve Bilim, 36.160:158.

- Updegraff, K. A., McHale, S. M., Whiteman, S. D., Thayer, S. M., Delgado, M. Y. (2005). *Adolescent Sibling Relationships in Mexican American Families: Exploring the Role of Familism*. Journal of Family Psychology. 19.4, 512. DOI: 10.1037/0893-3200.19.4.512
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Wang, F., Orpana, H. M., Morrison, H., De Groh, M., Dai, S., Luo, W. (2012). *Long-term association between leisure-time physical activity and changes in happiness: Analysis of the prospective national population health survey*. American Journal of Epidemiology. 176. 12, 1095-1100. DOI: 10.1093/aje/kws199
- Watson, D., Clark, L. A., Tellegen, A. (1988). *Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales*. Journal of Personality and Social Psychology. 54.6, 1063-1070. DOI: 10.1037/0022-3514.54.6.1063
- Wilson, W. R. (1967). *Correlates of avowed happiness*. Psychological Bulletin. 67.4, 294-306. DOI: 10.1037/h0024431
- Yarar, Y. (2019). *Lise Öğrencilerinin İyi Oluş Düzeyleri ile Siber Zorbalık Mağduriyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul.
- Yavuz, Ç. (2006). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. Bağlam Yayınları, İstanbul.

- Yıldız, M. A. (2014). *Ergenlerde Anne-Babaya Bağlanma ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme ve Baş Etme Yöntemlerinin Çoklu Aracılık Rolü*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Mersin.
- Yılmaz, A. S. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı Ve Karar Verme Stillerinin Benlik Saygısı Ve Utangaçlık Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık Bilim Dalı, Konya.
- Yiğit, A. (2005). *Lise Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, İzmir.

EKLER

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Öğrenci

Aşağıda ortaokul öğrencilerinin bazı özelliklerini belirlemeye yönelik bir takım ifadeler bulunmaktadır. Araştırmanın sağlıklı bulgulara ulaşması anketteki ifadelere vereceğiniz cevaplara bağlı olacaktır, cevaplarınızın gerçek anlamda tutum ve görüşlerinizi yansıtmaları çok önemlidir. **Sonuçlar toplu olarak değerlendirileceğinden isim yazmanıza da gerek yoktur.** Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

I. BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: ☐ Erkek ☐ Kız	2. Yaşınız:	3. Kaçınıcı Sınıfta Okuyorsunuz?.....
4. Okuduğunuz Ortaokul:		
5. Mezun Olduğunuz İlkokul:		
6. Babanızın Mesleği: 1 İşsiz 2 Öğretmen 3 Emekli 4 Küçük Esnaf 5 İşçi 6 Memur 7 Serbest Meslek		
7. Annenizin Mesleği: 1 Ev Hanımı 2 Öğretmen 3 Emekli 4 Küçük Esnaf 5 İşçi 6 Memur 7 Serbest Meslek		
8. Anne ve Babanızın Eğitim Durumu:		
Baba	Anne	
☐ Okuryazar değil	☐ Okuryazar değil	
☐ Okur Yazar	☐ Okur Yazar	
☐ İlkokul	☐ İlkokul	
☐ Ortaokul	☐ Ortaokul	
☐ Lise	☐ Lise	
☐ Yüksekokul-Üniversite	☐ Yüksekokul-Üniversite	
☐ Yüksek Lisans-Doktora	☐ Yüksek Lisans-Doktora	
9. Aile tipinizi nasıl tanımlarsınız?		
☐ Çekirdek aile (Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile)		
☐ Geniş aile		
☐ Tek ebeveynli aile (Anne ve çocuktan oluşan ya da baba-çocuktan oluşan)		
10. Ailenizin toplam gelirini düşündüğünüzde aşağıdaki gelir grubundan hangisi size uygundur?		
☐ Düşük ☐ Ortanın Altı ☐ Orta ☐ Ortanın Üstü ☐ Yüksek		
11. Siz dâhil ailenizdeki birey sayısı kaç kişidir? ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ve üstü		
12. Kaçınıcı Çocuğunuz:		

EK 2**ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ (EÖİÖÖ) – ÖRNEK MADDELER**

	Örnek Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Ailem beni sever.	①	②	③	④
2	Ailem beni destekler.	①	②	③	④
3	Ailem bana saygı duyar.	①	②	③	④
4	Ailem sağlıklı.	①	②	③	④
5	İnsanlara karşı sabırlıyım.	①	②	③	④

EK 3**ERGENLERDE KARAR VERME ÖLÇEĞİ (EKVÖ) – ÖRNEK MADDELER**

Örnek Maddeler .	Benim için...			
	Hiçbir Zaman Doğru Değil	Bazen Doğru	Sık Sık Doğru	Her Zaman Doğru
1- Karar verme yeteneğime güvenirim.	①	②	③	④
2- Karar verme konusunda çoğu insan kadar başarılı değilim.	①	②	③	④
3- İyi kararlar veren birisi olduğumu düşünürüm.	①	②	③	④
4- Cesaretimin kırıldığı öyle durumlar oluyor ki, karar vermek için çaba göstermekten vazgeçiyorum.	①	②	③	④
5- Verdiğim kararlar olumlu sonuçlanıyor.	①	②	③	④

ÖZGEÇMİŞ

2013-	Üsküdar Ata Ortaokulu İngilizce Öğretmeni / Zümre Başkanı
2013-2019	Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı
2011-2013	Ağrı Nurettin Dolgun Endüstri Meslek Lisesi
2010-2011	Feyziye Mektepleri Vakfı Işık Okulları Erenköy Güneş Kampüsü
2009-2010	Nişantaşı British Culture Dil Okulları
2009	Greenwich University English Language Teaching Methodologies
2006-2009	Fenerbahçe Koleji
2007	University of North Carolina Western Cultures and Literature
2005-2006	Bostancı Doğa Koleji
2004-2005	TED İstanbul Koleji (Staj Eğitimi)
2004-2005	İstanbul Üniversitesi HAYEF İngilizce Öğretmenliği Pedagojik Formasyon Programı
2003-2004	Pera Güzel Sanatlar Lisesi Tiyatro Eğitimi
2002-2005	TRT Ulus Çocuk Programları Yapımcılığı / Danışmanlığı
2001-2005	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Amerikan Kültürü ve Edebiyatı
2000	Duke University English Courses
1999-2001	Kadir Has Anadolu Lisesi
1994-1999	Gebze Anadolu Lisesi
1989-1994	Darıca İlkokulu

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum	:	Üsküdar Ata Ortaokulu
E-posta	:	gayegulenay83@gmail.com